

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

שמיני - פרה

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

אשת חיל מוי ימצא

**חוברת זו
לעילוי נשמת**

מרת

ברכה יחזקאל ז"ל

בת אהרן מסעוד ז"ל

ונעמי תבדל"א

נפטרה כ"ז אדר תשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

בניית האילנות

הנכם מוזמנים

לברכת האילנות ברוב עם

יחד עם המקובלים ובראשם

כבוד מורנו ורבנו המקובל הצדיק

רבנו בניהו שמואל'י שליט"א

ושאר רבני הישיבה ביום ראשון - כ' ניסן

פרטים נוספים להשתתפות במעמד

בטל': 02-624-9000

ברוכים הבאים

היה גם אתה שותף במפעל ה"קמחא דפסחא" הגדול בנשיאות ובפיקוח
 מו"ד הגאון רבינו בניהו שמואלי שליט"א המחולק ללמעלה מ-400 משפחות

עלות כל סל: 750 ש"ח המגיע עד לביתם של הנצרכים
 לתרומות בטל': 02-624-9000 כל תרומה תתקבל בברכה

מבחר שקי ירקות

מבחר ארזי פירות

מוצרים יבשים

ספרי פסח עכשיו על המדף

הגדה
כונות

הגדה
שמע בני

הגדה
מוסר אביך

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

פרשת פרה

הלכות פרשת פרה

- א.** גם מי שאינו נזהר לטבול בער"ש ישתדל מאד עש"ק פר' פרה לטבול זכר למקדש. וכן יתן צדקה בערב שבת זו, להפריש איש איש כפי יכולתו לצדקה, יתר על שאר הימים.
- ב.** בשבת שלפני פרשת החודש מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני קוראים פרשת פרה: שהיא מתחילת פרשת חוקת עד "והנפש הנוגעת תטמא עד הערב", ומפטירים "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם" (יחזקאל לו, יז), שכתוב בה "וזרקתי עליכם מים טהורים" וכו'.

עיונים והארות

שבשמאל פר' דינים שהם ה"ג מנצפ"ך הרי פר"ה, וכך היא מתלבשת בקלי' נוגה לברר מהם ניצוצות. "אדומה" - פי' אדומה כמו שושנה, דהיינו כמו שבשושנה יש מעט לובן באדמיות שלה, כמו כן המלכות שנקראת פרה אדומה, מעורב בה רחמים שהם דינא רפיא, בסוד כשושנה בין החוחים, שהם הקליפות, והיא יורדת שם ומבררת הניצוצות, ומעלה אותם מתוקות וטובות. "תמימה" - גימ' מלכות, שהמלכות תמימה מכל מו"ם מבחינת שור ת"ם. "אשר אין בה מום" - היינו המלכות דאצילות, בבחי' כולך יפה רעיתי ומום אין בך, כלומר אפילו שירדה לקלי' נוגה לברר בירורים אין בה מום של אחיזת הקליפות.

המבואר בזה"ק בסוד פרה אדומה, שהכונה היא כדי שתלבוש המלכות דקדושה בתוך קלי' נוגה ותברר ותוציא הניצוצות הקדושות שנשארו בתוכה בעת תקון העולמות, וזה תכלית כל עבודתינו בעוה"ז לברר את הניצוצות שבקלי' נוגה, ובכך נטהר האדם ונעשה טהור וקדוש ומוכן לגאולה, אמן.

וחייב כל איש מישראל להאמין, שכשם שבזמן שהיה אפר פרה היה נטהר האדם על ידי זה ממש מטומאתו, והיה יכול להקריב את קרבן הפסח בפועל. כן גם עתה בגלותינו המרה, ע"י קריאת הפרשה בזמנה בספר התורה, נטהרים נפשותינו כל אחד ואחד כפי זכותו והארת נפשו, ואז ראוי הוא לקדושה העליונה שתשרה עליו בליל חג החירות.

ג. כתב מו"ר בחזון עובדיה (הלכה ט), אם טעה הקורא בתורה וסיים פרשת פרה בפסוק "ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם", לא יצאו ידי חובתם, ואפי' כבר קראו גם ההפטר בברכותיה חוזר ופותח הס"ת ומתחיל לקרות (בברכות שלפני ס"ת ולאחריה) מראש הפרשה עד והנפש הנוגעת וכו'. ואפי' אם הפסיק בפסוק "מים חיים אל כלי" ג"כ לא יצא, וחוזר וקורא כאמור. ומ"מ אם כבר בירך על ההפטר לפניה ולאחריה ואח"כ נזכר, אין צריך לחזור ולברך ברכות ההפטר כשמפטר שנית.

וכן אם שכחו ולא קראו פרשת פרה כלל, יכולים להשלימה בשבת שלאחריה, באופן שבשבת שאחריה היא פרשת החודש יקראו בספר שני פרשת פרה בברכותיה, והמפטר יקרא בספר שלישי פרשת החודש, ויפטירו בהפטר החודש.

א. כ"ב במועד לכל חי (סי' לא אות קב) וז"ל: ערב שבת פרה יטבול במקוה המים על כל פנים, אפילו דבשאר ערבי שבתות אין לו פנאי לטבול, הנה בשבת זו יעשה זכר למקדש, ואם הוכרח לקיים מצות עונה, יטבול בשבת בבוקר בבוקר אם אפשר לו, ואם לאו לפחות יעשה טבילת ידים, כי פרשה זו ראויה לקרותה טהר גברא טהר יומא, וכתב במעשה הצדקה (דף קכח ע"ב אות מא) וזה לשונו, והיתה לכם לחוקת עולם, שענין פרה נוהגת לעולם ועד, בין בדיבור בין במעשה, הדיבור הוא לקרות פרשת פרה בציבור, והיא מצות עשה לקצת פוסקים, והמעשה שלם יהיה על ידי מצות הצדקה בערב שבת זו, להפריש איש איש כפי יכולתו לצדקה, יתר על שאר הימים, ואין דבר המטהר את האדם מן הקליפות שהם אבי אבות הטומאה דרגא דמותא, כמו מעשה הצדקה, כי אין עבירה מכבה מצות הצדקה, כמו שאין מכבה את התורה, ועל ידי זה הוא זוכה לפתוח את שער החמשים של חמשים שערי בינה. שבא משם הגאולה. עכ"ל.

ב. מרן שו"ע (סי' תרפה). וזמנה בשבת שלפני פרשת החודש בלי הפסק ביניהם, מפני שכן היתה שריפתה במדבר סמוך לניסן, כדי להזות בה את בני ישראל מיד אחר הקמת המשכן, שיהיו טהורים ויכלו לעשות הפסח בזמנו. וקורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. ועוד רמזו בספה"ק, שמפ"ר של המן נעשה פר"ה ומפרה נעשה טהור ויכול להקריב קרבן פסח.

עוד כתוב בספרים הקדושים, שקודם קריאת פרשת פרה יקבל על עצמו להיות שפל אצל עצמו, ואז קריאה זו מטהרתו כי אפר רומז למדת ענוה.

סוד פרה אדומה נתבאר בזה"ק פר' חוקת (דף קפ), ושם כתב רשב"י, כי סוד פרה אדומה היא במלכות דקדושה, כשמתלבשת בקלי' נוגה כדי לברר ניצוצות קדושות מתוכם, ומוציאה בלעם מפיהם וחוזרים הניצוצות אל הקדושה. ונמצא שהפרה אדומה היא בחי' המלכות - "מטהרת את הטמאים" פי' הניצוצות הקדושים שנטמעו בתוך הקליפות. "ומטמאה את הטהורים" פי' המלכות הטהורה שמתלבשת בין הקליפות מתחללת הטהרה וקדושתה כביכול.

והמלכות [השכינה] "פרה אדומה תמימה", "פרה" - כלומר שאות ה' שהיא השכינה מקבלת מהגבורות

- ג. מאחר ולדעת הרבה פוסקים קריאת פרשת פרה היא מצות עשה מהתורה, לכן יקראוה בספר תורה הכשר והמהודר ביותר שבבית הכנסת¹, ויכוננו לצאת ידי חובה מן התורה². וטוב שהעולה מפטיר יאמר לפני כן לשם יחוד וכו'. (נוסח הלשם יחוד מסודר לקמן).
- ד. יש אומרים שאין מעלין קטן למפטיר לארבע פרשיות ויש מתירים. ומ"מ פרשת פרה שלדעת מרן והרבה פוסקים גם היא מן התורה אין להעלות קטן למפטיר, אלא שאם כבר עלה הקטן לא ירד. והשליח ציבור יקרא בס"ת להוציא הציבור ידי חובתם³.

מאמרי הזוה"ק

פרשת שמיני

ח"ג דף ל"ז ע"א

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא וְגו' משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל.
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מֵאִי יוֹם הַשְּׁמִינִי ושואל על מש"כ ויהי ביום השמיני, כלומר על איזו ספירה הוא רומז אחר שכבר אמרת כי שבעת ימי המלואים הם כנגד השבע ספירות של ז"א, אם כן מהו יום השמיני, ותחילה הקדים קושיא אחרת, ואמר. **אֶלֵא, כְּתִיב וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו'** אמר הכתוב בסוף פרשה הקודמת ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאות ימי מלואיכם, **כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יַדְכֶם. כִּי שְׁבַעַת, בְּשִׁבְעַת יָמִים מִיַּבַּעַי לַיהוָה** וקשה, שהיה לו לומר ב'שבעת באות ב', כלומר בהמשך שבעת ימים ימלא ימלא את ידם, **אוּ שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא אֶת יַדְכֶם, מֵאִי כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא** כלומר ימלא בניקוד חיר"ק תחת ה"י וקמ"ץ תחת ה"מ, שפירושו שממלא ידכם על ידי אחרים, למה כתוב שבעת ימים ימלא, שמשמע שעצם הימים ממלאים את ידיהם.

אֶלֵא, וּכְאִין אֵינּוֹן כְּהִנֵּי, דְּמִתְעַמְרֵי בְּעַמְרֵי דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא וכדי לתרץ קושייתו הקדים ואמר אשריהם הכהנים שמתעטרים בעטרתיו של המלך הקדוש, דהיינו שמקבלים הארות ממוחין של ז"א, **וּמְשִׁיחִין בְּמִשַׁח רְבוֹת קְדִישָׁא** והם משוחים בשמן משחת קודש, **בְּגִין דְּאִתְעַר בְּמִשַׁח (אֶחָרָא) עֲלָאָה, דְּמִשְׁקֵי לְכָל שְׁבַעַת** לפי שנתעורר שמן אחר העליון, שהוא המוחין דאימא שהיא קבלה מאבא, שמשקה לכל שבע הספירות, **וְאִתְמַשְׁחֵן מִתְּהוּא**

עיונים והארות

ד. בן כתב הרשב"א בחידושו לברכות, ונפסק בשו"ע (סי' קמו וסי' תרפה), שפרשת פרה דאורייתא. וכן כתב המשך חכמה בפרשת חוקת (דף רלא). והביא ראייה ממסכת יומא (דף ב ע"א), שדרשו שם מן הפסוק: 'צוה ה' לעשות' - זה מעשה פרה, 'לכפר עליכם' - זה מעשה יוה"כ.

ה. חזו"ע (הלכה ד).
 ו. מו"ר בחזון עובדיה (הלכה י) עיי"ש. מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' רפד ס"ק ב).

רבות קדישא, ואתדלקו מניה כל אינון שבעה בוצינין והכהנים נמשחים משמן משחת קודש ההוא, ועל ידי זה הם מקבלים הארת המוחין דאבא על ידי אימא, ונדלקים ומאירים ממנו כל אותם השבעה מאורות שהם הז"ס דז"א, **והאי מושח רבות, הוא כלל שבעה, וכלהו ביה אתכלילו** וזה השמן המשחה שהוא השפע של אימא, הוא כלל השפע של כל שבע הספירות, וכל הז"ס דז"א נכללות ומשרשות באימא.

והנינין שיתא אינון, וכלהו אתכלילן בהאי ולמדנו שהם רק שש ספירות, כי ז"א כלול רק מו"ק (אלא שלפעמים מונים את עטרת היסוד לשביעי), וכולם כלולים בשביעי שהוא הבינה, **והוא כלל שבעה, וכלהו, ובנין כן שבעת ימים ימלא** והיא כוללת את כולם, ובשביל זה כתוב שבעת ימים ימלא את ידכם, והיינו הבינה שנקראת שבעת ימים היא תמלא את ידכם, **והא בהאי תליין** כי בה תלויים ומשרשים כל הו"ק לז"א, והרי היא כלולה משבע בחינות לכן היא נקראת שבעת ימים. **ועל דא, אקרי כנסת ישראל, בת שבע** וכן על דרך זה נקראת כנסת ישראל שהיא המלכות בת שבע. ומפרש **מאי איהי בת שבע. דאיהי כלילא משייתא אחרנין** מה הטעם שהיא נקראת בת שבע, ואמר לפי שהיא כלולה מהארת השש ספירות אחרות דז"א, ועם בחינת עצמה הרי הם שבע בחינות, לכן היא נקראת בת שבע.

כיון דהאי שבעה, אשלים להו לכהני ואמר עוד כי כיון שזה השבעה שהיא הבינה, השלימה את הכהנים בשבעת ימי המלואים, שאז נשלמו גם הז"ס דז"א, **ואעטר לון, ומשח לון בכלא** והעטיר אותם ומשח אותם בכל הארות המוחין ובכל ההשפעות שנמשכו לז"ס דז"א, **כד מטו לכנסת ישראל דאיהי תמינאה** כשהגיע השפע לכנסת ישראל, שהיא השמינית מבינה ולמטה, **אתפקד אהרן לקרבא עגל** אז נצטוה אהרן להקריב עגל לחטאת, **בנין דאיהו כריה דפרה, לכפרא על ההוא חובא דעגל אחרא דעבד אהרן** שהעגל הוא בנו של פרה, הרומזת על המלכות (על שם הפ"ר דינים שבה עם ה' האחרונה דשם הוי"ה שלה), כדי לכפר על אותו החטא של עגל האחר שעשה אהרן, **וחב לגבי פרה, דאיהי תמינאה, שלימו דממוניה** (ס"א דאמוני) **ישראל** שבזה חטא אל הפרה שהיא המלכות שהיא הספירה השמינית מבינה ולמטה, והיא נקראת שלומי אמוני ישראל, לפי שהיא משלמת את הו"ק דז"א הנקרא ישראל, לשבע בחינות. **ואשתכח כהנא שלים בכלא, בתמניא מיני לבושין דיקר** ואז נמצא שהכהן הוא שלם בכל, כי נתקן על ידי העגל לחטאת ממה שפגם במלכות, וכנגד מה שהמלכות היא הספירה השמינית, הוא צריך להתלבש בשמונה מיני לבושי כבוד, **שלים בכל בתרין, שלים לעילא, שלים לתתא** ואז הוא שלם בכל

השמונה ספירות מהבינה עד המלכות, והרי הוא שלם למעלה ושלם למטה, ובוה מתורץ מה ששאל בריש המאמר מאי יום השמיני, והיינו המלכות שהיא שמינית לבינה.

וּבְכֹלֵהּ, פָּעִי לְאַחֲזָאָה עֹבְדָא. וְעַל דָּא אֲתַעְכִּיד בֵּיהּ בְּאַהֲרֹן עֹבְדָא לְתַתָּא

ובכל דבר שהאדם עושה צריך להראות שזה המעשה שעושה למטה, הוא מכוון לאיזה תיקון של מעלה, ועל כן נעשה באהרן מעשה למטה, דהיינו כל סדר טהרתו והלבשתו בשבעת ימי המלואים, וביום השביעי שהקריב את הקרבנות, **בְּגִין דִּיתַעַר הָכִי לְעִילָא** כדי שיתעורר כן למעלה בשרשם, **וַיִּשְׁתַּבַּח בְּלָא בְּגִוּוֹנָא חַד** וימצא למעלה ולמטה הכל באופן אחד, **וּכְדִין אֲתַפְרָכָאן עֲלָמִין בְּלָהוּ, וּמִשְׁתַּבְּחִין פְּרָכָאן עַל יְדָא דְבְּהִנָּא** ואז מתברכים כל העולמות, ונמצאות הברכות למטה על יד הכהן. **וְהָכֵא אֲשַׁתְּלִים פְּהִנָּא בְּכֹלֵהּ בְּדָקָא חֲזִי** וכאן ביום השמיני למלואים נשלם אהרן הכהן בכל פרטי השלימות כראוי להיות.

עֲגֹל לְמַח. דְּבַתִּיב עֲגֹל פֶּן פֶּקֶר לְחַטָּאת ושואל, למה היה צריך אהרן להביא עגל לחטאת,

שכתוב ויאמר אל אהרן קח לך, **בְּגִין תְּהוּא חַטָּאת, דְּעֵבֶד בְּקַדְמֵיתָא** והשיב כדי לכפר על חטא העגל שעשה בתחילה. **וְאֵיל לְעוֹלָה, מַאי טַעְמָא אֵיל** ומש"כ איל לעולה, שואל למה היה צריך להקריב איל לעולה. **בְּגִין אֵיל דִּיִּצְחָק, דְּהוּא עוֹלָה תְּמִימָה** והשיב, בשביל אילו של יצחק שהיה עולה תמימה, כלומר כדי להמתיק את הגבורות דז"א הנקראת יצחק שנמשכו אל המלכות, עד שתהיה המלכות עולה תמימה ונקיה מכל פגם ודין, **וְהָאֵי אֲתַחֲזִי לְקַרְבָּא, לְאַשְׁלָמָא בְּלָא** וזה האיל ראוי להקריב לעולה כדי להשלים את המלכות בכל פרצופה, על ידי המתקת דיני יצחק שבה. **וְהָאֵי אֲתַר, מְסַטְרָא דִּיִּצְחָק אֲשַׁתָּאב. וְהָאֵי אֵיל בְּגִין אֵיל דִּיִּצְחָק מְתַקְרָבָא עוֹלָה,** (בְּגִין דְּאֵיֵהֵי עוֹלָה)

כי המלכות מצד יצחק שואבת ויונקת את כל הדינים, כי כל בנין המלכות הוא מצד הגבורות, ולכן האיל הזה נקרב לעולה בשביל אילו של יצחק, כלומר להמתיק את הגבורות של המלכות **דְּהָא עוֹלָה לְעִילָא סְלָקָא, וּבְגִין לְאַעְטְרָא לָהּ בְּשְׁלִימוֹתָא** כי על ידי קרבן העולה נתקנת המלכות מפגמיה, ואז היא יכולה לעלות למעלה להתייחד עם ז"א, וכדי לעטר אותה בשלימות מעטרת הבינה. **עֲגֹל וְאֵיל: עֲגֹל בְּגִינָה, בְּדָקָא מְרֹן. אֵיל, לְאַשְׁלָמָא** (דף ל"ז ע"ב) **לָהּ בְּשְׁלִימוֹ דִּיִּצְחָק בְּדָקָא חֲזִי** לכן הקריב אהרן עגל ואיל, ומפרש, עגל את העגל הקריב בשבילה, כמו שאמרנו לעיל, כדי לתקן את הפגם שנפגמה המלכות בחטא העגל ותטהר ממנו, ואיל הקריב בשביל להשלים אותה בשלימותו של יצחק כראוי, כלומר כדי להמתיק כל דיניה מה שקבלה מגבורות של ז"א, ועל ידי זה תשתלם ותוכל לעלות להתייחד עם ז"א.

וַיִּשְׂרָאֵל דְּחָבוּ עִמִּיהַ דְּבַהֲנָא בְּהַאי, מִקְרִיבִין בְּגוּוֹנָא דָּא וישראל שחטאו עם אהרן הכהן בחטא העגל, גם הם מקריבים בעין זה עגל ואיל, **דְּבִתִּיב וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבּוּחַ לְפָנַי יְהוָה. שׁוֹר, עַל מַה דְּחָבוּ** ומפרש שור הקריבו על מה שחטאו בעגל, דהיינו לתקן את הפגם שפגמו עי"ז במלכות. **וְאֵיל לְאֲשִׁלְמָא לְהַאי אֲתֵר בְּשִׁלְיָמוּ דִּיצְחָק** להשלים את המלכות בשלימות דיני יצחק, כלומר להמתיק את דיני הגבורה שנמשכו אליה מז"א.

מאמרי הפרשה

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט, א)

אותו היום נטל עשר עטרות

היום השמיני למילואים הוא ראש חודש ניסן, שבו הוקם המשכן. ואותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ונטל אותו היום עשר עטרות, ואלו הן:

- א. ראשון למעשה בראשית [כלומר, שחל ביום ראשון שהוא ראשון לבריאת העולם].
- ב. ראשון לנשיאים [כי ביום זה התחילו הנשיאים להביא קרבנותיהם למשכן].
- ג. ראשון לכהונה [שביום זה התחילו אהרן ובניו לעבוד עבודה, ונקראו כהנים, ועד אותה שעה היתה העבודה בבכורים].
- ד. ראשון לעבודה [שבו התחילו להקריב קרבנות ציבור, כמו קרבן התמיד וכדומה].
- ה. ראשון לברכת כהנים [הוא היום הראשון בו התחילו הכהנים לברך את ישראל].
- ו. ראשון לירידת האש [שזו הפעם הראשונה בה ירדה אש מן השמים על המזבח לשרוף את הקרבנות].
- ז. ראשון לאכילת קדשים [כי ביום זה נצטוו על דיני אכילת קדשים, שלא לאכול קדשים בכל מקום, רק בתוך מחיצות המשכן, שעד אז אכלו אותם בכל מקום].
- ח. שהיה ראשון להשכנת שכינה [היום הראשון שבו שרתה שכינה בגלוי בישראל].
- ט. ראשון לאיסור הבמות [שמיום זה ואילך אסור להקריב בכל מקום אלא להקריבם במשכן].
- י. שהיה ראשון לחדשים [שיום זה היה ר"ח ניסן, שהוא ראשון לחדשי השנה]. (שבת פז:)

השמחה בזמן המשכן ובית המקדש

פרשת שמיני פותחת בתיאור חנוכת המשכן, ובהתגלות כבוד ה' לעיני ישראל. כעין זה היה גם כאשר חנכו את בית המקדש שנבנה על ידי שלמה המלך.

שכן בזמן שהיה המשכן, ובמשך תקופתם של שני בתי המקדש, היתה התגלות ניסית ועל טבעית, והשכינה ורוח הקודש היתה מרחפת מלמעלה ומרעיפה קדושה וטהרה על כל עם ישראל, בין אלו שהיו בגולה ובין אלו שהיו בארץ ישראל, כאשר עלו לרגל לירושלים ולמקדש, זכו ונהנו מזיו השכינה. העליה לרגל נתנה להם עוז ותעצומות נפש וחיזוק רוחני למשך כל ימות השנה.

לעומת זאת, כאשר היו ישראל בגלות ואף בארץ ישראל לאחר החורבן, הרגישו את עוצמתה של הסתרת הפנים וחוסר הקדושה והטהרה והאהבה והאחדות המיוחדות את העם. משכך, היתה התפילה שגורה כל העת בפי העם: "ותחינה עיינו בשוכך לציון ברחמים".

וכתב בזוהר הקדוש פרשת תרומה (דף קמג.): פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים וכו' - שירה זו אמרה שלמה המלך בזמן שנבנה בית המקדש, שאז כל העולמות נשלמו למעלה ולמטה בשלמות אחת, כי השווה העולם התחתון לעולם העליון ע"י בנין בית המקדש, וירדה השכינה לשכון בתחתונים כמו ששוכנת בעליונים, ע"י האורות הגדולים והספירות העליונות של עולם האצילות. שירדו האורות דאצילות עד עולם העשיה, וכל זה דרך אור השכינה שירדה לשכון בתחתונים. ואז היתה המלכות בשלמותה, ובית המקדש של מטה נבנה כעין של מעלה.

השמחה הגדולה בבנין המקדש

והנה בשעה שנבנה ביהמ"ק למטה, לא היתה שמחה לקב"ה ביום ההוא מיום שנברא העולם, ואינו דומה למשכן שעשה משה רבנו, כי המשכן היה כדי שתדרד השכינה לארץ ותלבש במלאך מט"ט להשפיע שפע בעולם התחתון. וביום שהוקם המשכן למטה, הוקם עמו משכן אחר למעלה שהוא המשכן של מטטרו"ן אשר בעולם היצירה. אמנם כאשר נבנה בית המקדש הראשון, נבנה עמו ג"כ בית למעלה שהוא עולם "הבינה" סוד ה' ראשונה של הוי"ה ב"ה, וירדה ממנה הארה גדולה למטה, וכל שכן שירדה למטה הארת זו"ן שהם אותיות ו"ה בשם הוי"ה, וע"י זה נתקיים אור הבינה בכל העולמות והאיר בהם, ומיתק כל הדינים שהיו בהם, וע"י זה נפתחו כל החלונות העליונים להאיר למטה, כי הבינה היא המפתח של כל פתחי הספירות.

ולא היתה שמחה בכל העולמות כהיום ההוא, כי הבינה היא מקור השמחה, אשר על ידה נתעוררה השמחה בכל העולמות, ולכן המשכן ומתן תורה לא היו בערך מעלה זו של בית המקדש הראשון, כי אז פתחו המלאכים העליונים ובני ישראל ואמרו שירה שהיא שיר השירים, אשר היא מצד הבינה שאותה שרו לכבודו של הקב"ה.

הצער ביום השמיני - על שום מה?

אמרו חז"ל (מגילה י:), כי בכל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער, ובכל מקום שנאמר 'והיה' לשון שמחה הוא. וא"כ יש להבין, מה מקום היה להצטער ביום השמיני שהוא יום הקמת המשכן? **אלא**, שבכל יום ויום היו אהרן ובניו וזקני ישראל באים מעצמם ללמוד תורה מפיו של משה רבנו, ובאותו היום הרגישו כי עתידה פורענות להתרחש. ואכן באותו יום מתו בני אהרן - נדב ואביהוא. ועל כן, פתח הכתוב את הפרשה בלשון צער - "ויהי ביום השמיני", כי באותו היום לא באו אהרן ובניו וזקני ישראל ללמוד תורה אצל משה רבנו מיוזמתם, אלא הוצרך משה לקרוא אותם שיבואו אצלו.

כשמקיימים מצוות ה' בשלמות זוכים להנהגה נסית

כתב מו"ר מרן ראש הישיבה בספרו קול יהודה: ויהי ביום השמיני, פירש רש"י שמיני למילואים. כל זמן שמשה שימש לא ירדה שכינה, עד שבא אהרן ואמר לו משה קח לך עגל בן בקר לחטאת, להודיע לו שכיפר לו על עוון העגל. **ויש** להבין, למה בפרה אדומה שגם היא באה לכפר על עוון העגל - לקחו פרה, ואילו כאן לקחו עגל? ופירש רש"י, כי הסיבה לכך שלקחו פרה היא, כדי שתבא האם ותקנח צואת בנה. אלא שאם כן היה די לנו בזה, ולמה הוצרכו להביא גם עגל?

ושמעתי הסבר יפה מפני הגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל והוא, כי היו כאן שני סוגי עבירות; אהרן שעשה בעצמו את העגל, הוצרך להביא עגל לכפר על כך. אבל קהל ישראל שלא חטאו בעגל, שכן אלה שעבדו את העגל נהרגו על ידי משה ואלה שלא העידו נגדם נהרגו במגיפה, אבל יתר חלקי העם שלא עבדו את העגל, אבל היו חייבים למחות מדין ערבות, הוצרכו להביא פרה אדומה - שהיא דוגמת האם הבאה לקנח צואת בנה, שזהו רק מדין ערבות. **ולכן**, אהרן שבעצמו עשה את העגל, אף על פי ששגג היה חייב קרבן, ועל כך יביא עגל, ואילו ישראל הנשארים שלא עשו בעצמם את העגל רק שלא מחו, שחיוכם הוא מדין ערבות - יביאו פרה שגם היא מדין ערבות, כי תבוא האם ותכפר על עון בנה העגל.

קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (ט, א)

זכות אבות מתחילה ועד סוף

היום השמיני למילואים, היה ראש חודש ניסן. והרמז לכך: "קרא משה לאהרן" ר"ת: "מקל" והוא גימטריא: "ניסן". וגם "אברהם יצחק וישראל" ס"ת: "מקל", כי זכות אבותינו הקדושים היא שעמדה לנו ונגאלנו בחדש ניסן.

ועוד יש לומר, מדוע נרמז בסופי התיבות "מקל", כדי לומר כי אף בסוף הדברים לא תמה זכות אבות, ומתחילה ועד סוף זכותם מגן לנו ונגאל בזכותם, ועל כך רמז הכתוב (בראשית ל, לו): "ויקח לו יעקב מקל". (נחל קדומים).

וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֹטָאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי ה' (ט, ב)

כיצד ניתן לפעול מול אומות העולם

כתב ה"חפץ חיים" (על התורה) על פסוק זה אמרו חז"ל (ספרא שמיני א) אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר על עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שלח דורון לפניך עד שלא תכנס למקדש שמא ישנאך כביאתך למקדש.

ובדומה לזה מפורש ברמב"ן פרשת אחרי מות, על הכתוב (ויקרא טז, ח): וגורל אחד לעזאזל, וזה לשונו: ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול, לפי שהיו נותנים לו לסמא"ל שוחד ביום הכיפורים שלא לבטל קרבנם, שנאמר: גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקדוש ברוך הוא לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר חטאת. וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר (ויקרא טז, כב): ונשא השעיר עליו. עכ"ל. אבל צוה הקדוש ברוך הוא ביום הכיפורים, שנשלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות חורבן, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כוחו יבוא חרב ושמון.

והמקור לזה מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל: כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו (בראשית לב, כ). וזוהי פרשת הגלות, שכך היתה קבלה בידי חז"ל, שבשעה שהיו צריכים רבותינו ללכת לרומא בחצר מלכי אדום על עסקי הציבור, היו מסתכלים בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו (עיין רמב"ן שם).

והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו מבלי להתגרות באומות ולא ללחום בהם, אלא ללמוד מקודם הפרשה הזו ואחר כך ללכת בעקבות הזקן החכם, כי אז היו מצליחים בדרכם להטיב את מצב הכבשה בין השבעים זאבים, כמו שמכנים חז"ל את מצב עמנו הדל בין האומות.

מדוע פירק משה את המשכן ובנאו בימי המילואים

הנה בשבעת ימי המילואים, הקים משה בכל יום את המשכן ופרקו. והטעם הוא, כי כוונת השם יתברך שהשכינה תדור עמנו בעולמות התחתונים כביכול. אבל בגלל הדורות הראשונים שהכעיסו לפניו, עלתה השכינה עד לרקיע השביעי. ואח"כ כשהתחיל עולם התיקון, ע"י שבעה דורות, והם: אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם ומשה, נמשכה שוב הקדושה לארץ, ככתוב (שמות יט, כ): "וירד ה' על הר סיני".

אלא, שבחטא העגל שוב עלתה השכינה לרקיע השביעי, ובכדי לרמוז על כך, היה משה מקים את המשכן ומפרק אותו בשבעת ימי המילואים, כי עוד לא נשלם התיקון הגמור. אבל ביום השמיני, שכבר נשלם התיקון, הוקם המשכן מבלי לפרק אותו שוב. ולכן כתוב שאותו היום היתה שמחה לקב"ה, כיום שנבראו בו שמים וארץ (מגילה י:), כי אז חזר המצב לקדמותו, כפי שהיה ברצונו יתברך בזמן בריאת העולם, והוא שידור עמנו בעולמות התחתונים. (עיטורי תורה)

וַיֹּאמֶר אֶל אֶהְרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחֹטָאת" (ט, ב)

מדוע הוצרך אהרן לכפרה?

כתב רש"י: להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

מקשים העולם, והרי מבואר בהרבה מקומות בגמרא ובמדרש, כי אהרן לא חטא מאומה באותו מעשה, ואם כן כפרה זו למה באה?

ואמר הגאון ר' דוד מלידא בעל "עיר דוד", ליישב זאת ע"פ מה שכתב הזוהר הקדוש (כי תשא קצב). שאילו לא לקח אהרן את הזהב מידם, אלא היה מניחן תחלה על הארץ, לא היו מצליחים, שנאמר (שמות לב, ד): "ויקח מידם", כי ידוע שאותם מכשפים עשו כישופים ונתנו לאהרון מידם, ואהרון לא הניחו ע"ג הקרקע. ואם היה מניחו, היה מתבטל הכישוף ולא היו מצליחים במעשיהם, לפיכך "ויצא העגל הזה".

נמצא, שבעצם הדבר באמת לא חטא אהרן, אך עיקר עווננו היה מחמת הלקיחה לבד, ולכך אינו צריך כפרה, כי אם על הלקיחה, וזהו שאמר: "קח לך עגל בן בקר", אני מצווך "לקחת" עגל דווקא, למען היות לך כפרה על אותה לקיחה שלקחת מידם.

"קחו שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת" (ט, ג)

הפסוק מרמז לדרך העולה בית אל

כתב רבי אליעזר פאפו זצ"ל בספרו "אלף המגן": קחו שְׁעִיר אוֹתוֹת: עשיר. עזי"ם - אם עשיר יענה לכם עזות כמדתו (עיין משלי יח, כג), תקבלו לְחַטָּאת - להתם חטאת, ואם לא תוכלו שאת ותכעסו עג"ל וּכְבֹשׁ - בעגלא [-במהרה] תכבשו יצרכם, ותהיו נח לרצות. ובזה תהיו כבני שנה תמימים - שהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (ראש השנה יז). וגם לעולה - תזכו לעלות, כי "מאן דאיהו זעיר איהו רב" (זוהר הקדוש ח"א קכב:). והבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו (תנחומא ויקרא פ"ג).

ושור ואיל שלמים - עול יסבול כשור לעול, ו'איל' הוא לשון חוזק, מלשון 'אילותי' (תהלים כב, כ). בעבור שלמים - כי גדול השלום, וגדולים נמוכי הרוח שחשוב לו כאלו בא לזבוח לפני ה' - דכתיב (תהלים נא, ט): זבחי אלהים רוח נשברה.

ומנחה בלולה בשמן חשוב מה שאדם נוח כשמן, וזוכה כי היום ה' נראה אליכם - דכתיב (ישעיה נז, ט): אני את דכא. עכ"ל.

"כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֵלֵיכֶם" (ט, ד)

אהרון כנגד מיכאל

באותו יום התחיל אהרן בכהונה הגדולה. ואמרו חז"ל (זוהר חדש לך ל:), כי המלאך מיכאל שהוא סגורם של ישראל במרום, מקריב לפני הקדוש ברוך הוא את מעשיהם הטובים של הצדיקים העולים לריח ניחוח. ופירשו בעטרת זקנים לבעלי התוספות, כי התיבות "נראה אליכם" הן אותיות: "אהרן, מיכאל". זה נתכהן למטה - וזה נתכהן למעלה!

"כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֵלֵיכֶם... וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ט, ד-ה)

עם ישראל רואה את הקב"ה

אמרו ישראל למשה: וכי היאך מדינה מקלסת את המלך ואינה רואה אותו. אמר להם: כי היום ה' נראה אליכם. ויקחו את אשר צוה משה, בזריות, ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', שקרבו כולם בשמחה ועמדו לפניו. משל למי שכעס על אשתו והוציאנה מביתו ולאחר ימים נתרצה לה. מיד חגרה מתניה וקשרה כתפותיה, והיתה משמשתו יותר מדי. כך ישראל, כיון שנתרצה להם קרבו כולם בשמחה. (ספרא שמיני, א)

ויעמדו לפני ה' חצר אהל מועד שהיא מאה על חמישים, והחזיקה את כל מחנה ישראל שהוא י"ב מילין, מכאן שהחזיק מועט את המרובה. (ויק"ר צו י, ט)

ויצאו ויברכו את העם, רבי מאיר אומר כלשון הזו ברכם: כשם שזכיתם ועסקתם במלאכת המשכן ושרתה שכינה במעשה ידיכם, כך תזכו ותבנו לפניו את בית הבחירה ותשרה שכינה במעשה ידיכם, והם אמרו לו (תהלים צ, יז): ויהי נעם ה' אלקינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. (ע"פ רש"י)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיְרֵא אֵלֵיכֶם כְּבוֹד ה' (ט, ו)

קיום מצוות השם גורם להנהגה נסית

יש לשאול: מהו "זה הדבר", ולמה הכוונה בזה?

ובדרך רמז ביאר הרב "עוד יוסף חי", כי ידוע שיש מיני הנהגות של השם יתברך בעם ישראל, השגחה נסית שעליה התפלל משה (שמות לג, טז): ונפלינו אני ועמך, כי בדרך נס רואים בזה את כבודו של עם ישראל, ועם ישראל רצו שתמיד ינהגו אתם בדרך נס, כי בזה יהיה ניכר כבודם וחביבותם. לכן אמר להם משה: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', אם אתם רוצים הנהגה נסית - זה תלוי במעשיכם, אם תקיימו את מצוות ה' בשלמותן כנתינתן מסיני, כלומר: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, אזי - וירא אליכם כבוד ה' בגלוי, שתהיה הנהגה נסית שעל ידה יהיה ניכר כבוד ה', אבל אם תקיימו את המצוות על ידי תערובת פניות אישיות, אזי הנהגת ה' תהיה מכוסה בטבע ולא תהיה ניכרת.

ובזה מתיישבים לנו כמה ענינים. הנה הגמרא (ביצה טו:) אומרת על הפסוק (נחמיה ה, י): כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר רבי יהודה משום רבי אליעזר ברבי שמעון: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע. ואילו במקום אחר (שבת קיח.) אמרו: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, וכיצד יתיישבו שני המאמרים? [עיין תוספות שם]. אך על פי האמור יובן, כי ההנהגה שלא ע"פ דרך הטבע, "ואני פורע" יכולה להיות רק כאשר אנו עושים את המצוות כנתינתן מסיני, שאז מתקיים בנו וירא אליכם כבוד ה'.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ" (ט, ו)

תחשבו בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה'

יש לדקדק על איזה צווי הכתוב מדבר, אם נאמר שהציווי הוא על אהרן שיקרב אל המזבח וכו', אם כן צריך לומר "תעשה" ולא "תעשו"?

אלא, הציווי מכוון לעם ישראל שיהיו שלמים בעבודת ה' יתברך. כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים טז, ח): "שויתי ה' לנגדי תמיד". שעל ידי כך זוכה האדם שלא ימוט דבר העומד מימינו שהיא התורה, וכשהשכיל משה כמה מעשה זה חשוב, אמר לבני ישראל אם תהיו מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ה' יתברך, אז: וירא אליכם כבוד ה' (אור החיים הקדוש).

כוונת הלב רצויה כשמעורבת במעשה טוב

ועוד יש לבאר, שכך כוונת משה לבני ישראל באומרו "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", לרמוז שצריך האדם לעבוד את הבורא יתברך במעשה, ולא כאותם טיפשים שאומרים: מכיון ש"רחמנא ליבא בעי" (זוהר הקדוש ח"ג רפא:), ו"מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה" (ילקוט"ש ישעיהו שצ"ה), לכן אין צריך לטרוח לעשות המצוה בפועל, כגון ללבוש ציצית ותפילין, ולתקוע בשופר, ולישב בסוכה, ולטול לולב וכיוצא, אלא די לקיים כל אלו המצוות בכוונת הלב, כי "העיקר הלב"! ובאמת, כל הדיבורים הללו דברי שוטים הם, משום שכוונת הלב רצויה לפני הקדוש ברוך הוא דוקא כשתהיה עם המעשה, וכשאינ מעשה - לא הועיל כלום.

משל לאחד שאמר לאשתו: תבשלי לי תרנגולת שתהיה ממולאת בבשר ואורז טעים, ובשלה לו ואכל. אמר לה: טוב התבשיל, אך לא היה ערב לי מילוי התרנגולת כל כך מפני שלא היה בו תבלין. אמרה לו: מחר אני אעשה כן. אך מכיון שהיתה תמימה יותר מדי, למחרת, במקום למלאות את העוף באורז ובשר, עשתה את כל המילוי בתבלין והביאה לפניו שיסעד לבו במאכל הזה. והנה כשפתח את התרנגולת מצא שממולאת היא בתבלין בלבד, וגם העוף נתקלקל מרוב חריפותו של התבלין שהיה הרבה. אמר לאשתו: מה עשית? ענתה ואמרה: בגלל שאמרת לי שערב לך התבלין הזה, לכך עשיתי לך את כל המילוי בהם בלבד, בכדי שיהיה לך עונג רב. אמר לה: שוטה! התבלינים האלו ערבים רק אם יהיו מעורבים עם בשר ואורז, אבל לבדם אינם מאכל כלל.

והנמשל הוא, שכוונת הלב רצויה וערבה לפני הקדוש ברוך הוא רק אם תהיה מעורבת במעשה הטוב, אבל כשיש מחשבה טובה בלי מעשה היא לא שוה כלום... (בן איש חי דרושים).

זאת ועוד, אם יאמר אדם: קודם אלמד טעמי המצוות ואחר כך אקיימם, הרי לא יספיק לקיים את כל המצוות, כי זה דומה לאדם שמחליט לברר כיצד הדיבור עובר דרך החושים של הטלפון ונשמע למרחוק, ועד שלא ידע כיצד זה פועל, לא ישוחח דרכו עם אף אחד. לא כן החכם, קודם מתחיל לקיים את המצוות ותוך כדי כך לומד את הטעמים, וזהו מה שאמר משה "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" - העיקר העשיה.

ואכן, כך הוא דרך החכם שאמר עליו בעל ההגדה: חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צויה ה' אלהינו אתכם". החכם קודם מתעניין על כל סוגי המצוות מה עליו לקיים, ואפילו מצוות שהם כחוקים שאין השכל מחייבן ואף מוזרים בעיניו מבקש הוא קודם לקיימן. ולאחר מכן הוא מתבונן בטעמי המצוות, ואף אם לא עלה בידו - שכר גדול מצפה עבורו, כי כל מעשיו לכבודו של ה' יתברך.

משל למה הדבר דומה? למלך שאמר לארבעה ציירים שכל אחד יעשה לו ציור יפה תוך חדש ימים בכדי לתלותם בארבע קירות הארמון, שלושה מהם עשו ציור נפלא, הרביעי הלך לטייל והסיח דעתו מצווי המלך. וביום האחרון. כשראה האיש הבטלן את שלושה הציירים שעומדים על שלושת קירות הארמון, קנה מראה גדולה והעמידה בדופן הרביעי, ובכך נראו שלושת הציירים במראה, וחשב שמעשהו חשוב משלושת הציירים. כשראה המלך את מעשה

הטיפש הזה, הניח על יד כל קיר מתנה הגונה כל אחד לפי ערך הציור שלו, ואז השתקפו המתנות במראה של הטיפש, מידה כנגד מידה.

כן הדבר, כשמלכו של עולם מצוונו לעשות מצוה, ואנו מזדרזים להספיק בזמן המועט שיש לנו בעולם הזה לקיים את כל המצוות כרצונו יתברך, אז שכר רב מצפה עבורנו. אבל מי שישב בטל, ויתפאר במצוות שאחרים עושים לא יקבל שום שכר, וייענש על החוצפה הגדולה הזאת שלא התייחס לציווי מלכינו (המגיד מדובנא).

”קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חֲטָאתְךָ וְאֵת עֹלֹתְךָ” (ט, ז)

אהרן כיפר על אדם הראשון

אהרון הכהן היתה כוונתו לשמים שלא יהרגוהו כמו שהרגו לחור, ואז יהיה חרון אף גדול אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, ואין תקנה לישראל ח"ו. וזהו שאמר: ועשה את חטאתך כי מצד אחד חטאת, אבל מצד שני - ואת עולתך, שבוה עצמו יש לך מעלה וזכות גדולה. ויומתק יותר במה שאמר האר"י ז"ל, שאהרן תיקונו היה ליהרג לכפר על אדם הראשון, ועל כן בא בגלגול עלי. וזהו שאמר: את חטאתך, חטא שנוגע לך לנשמתך. ועם כל זה: ואת עולתך, במעלות אחז שהצלת את ישראל.

וכתב בספר "חכמת המצפון" (מאמר סז), כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ולא ירדה שכינה, אמר: יודע אני שכעס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה. אמר למשה: משה אחי, כן עשית לי כשנכנסתי והתביישתי. מיד נכנס משה ובקש רחמים, וירדה שכינה לישראל.

טבע האדם, ששותפים שאין עסק מצליח, כל אחד תולה הכשלון בחברו. ואילו אם העסק מצליח, כל אחד תולה ההצלחה בעצמו. ואילו כאן אצל משה אהרן וישראל, כאשר לא שרתה השכינה - כל אחד תלה הכשלון בעצמו. אהרן אמר שהאשמה תלויה בו כי הקב"ה כועס עליו, בני ישראל נכלמים ואומרים שהאשמה תלויה בהם, מפני מעשה העגל. ואילו משה אומר כי אם השכינה יורדת, הרי זה בזכות אהרן.

לזקוף את ההצלחה לזולת

ועל אותם המצליחים ולא זוקפים את כל הצלחתם לעצמם, אומרת הגמרא (חולין נט.), מעשה בכבש שהובא לבית ריש גלותא והיו רגליו האחרונים פסוקים, בדק אותו רב בצומת הגידים והכשירו, וחשב לאכול ממנו מעט. אמר לו שמואל: האם אינך חושש שמא נשכו הנחש ואסור משום סכנת נפשות? אמר לו: מה תקנתו? שים אותו בתנור והוא יבדוק את עצמו. הניח אותו בתנור, והיה נופל חתיכות חתיכות [כי אכן היה מורעל מהארס]. קרא שמואל על רב (משלי יב, כא): לא יאונה לצדיק כל און. קרא רב על שמואל: כל רז לא אניס ליה. רב ניצל על ידי שמואל ממות ומאיסור, ואילו שמואל קרא על רב לא יאונה לצדיק כל און! (אור חדש, ב)

מעשה נורא עם מהר"י בן לב

ולא אמנע מלהביא כאן את אגרת החלום המפורסמת, שנכתבה על ידי הגאון הקדוש רבי מרדכי מאושמינא, שהיה בעל מופת מפורסם בכל גלילות ליטא. וכפי שהובאה בספר "ילקוט לקח טוב" על הפרשה.

האיגרת נסובה על מעשה שאירע בשנת חמשת אלפים ש"ה, בעיר סאלוניקי. איש בליעל אחד, שרבי יוסף בן לב הוציא פסק דין נגדו, פגש את המהריב"ל ברחוב וסטר לו על לחיו לעיני קהל ועדה, ואף אחד לא מחה בידו, משום שהיה עשיר גדול, תקיף ואלים. כאשר הגיע המהריב"ל לפני החנות של בשם אחד, קרע את בגדיו ואמר: שומו שמים על זאת. באותו לילה נכנס הבשם לחנות וראה שם עכבר. כאשר ניסה להתקרב אל העכבר כשנר בידו התלקחה הסחורה שבחנות, ופרצה דליקה גדולה. באותה שריפה עלו באש כחמשת אלפים בתים של יהודים, וכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות. ומספר ההרוגים הגיע לשלש מאות וארבעה עשר, כמנין שד"י.

באותו זמן, כבר נודע שהמהריב"ל חיבר ארבעה חלקים שאלות ותשובות ושיטות וחידושים על כמה מסכתות, ועל כמה עניינים קשים מרש"י ותוספות והפוסקים; הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הר"ן, ובעל הטורים, ורבנו ירוחם, וביתר האחרונים בפלפול עצום וגדול.

וזה דבר האיגרת:

ב"ה יום ו' כ"ח שבט תרמ"א, פה קהילת בוטען.

שלום וישע רב לכבוד ידיד ה' וידיד נפשי, הלא הוא הרב הגאון החרוף ובקי סיני ועוקר הרים, הרב הצדיק ועניו המפורסם כבוד קדושת שם תפארתו, רבי פנחס מיכאל הרב דקהילת קודש אנטיפאלע.

אחרי דרישת שלומו הטוב כבוד תורתו הרמה, הנני לספר מעשה נורא, ומסתמא לא יגלו לשום אדם בעולם, רק יצניעו במקום שאין יד אדם שולטת בו, או יקרעו אותו לקרעים באופן שלא יתגלה זאת לשום אדם בעולם.

בליל ערב יום כיפור, בלומדי אז שיעור הקבוע לי נפלה תרדמה עלי וישנתי. בחלומי, בא אלי איש הדר בתואר פנים וזקנו מגודל. בהביטו אלי נרתעתי, ואחז בידי ואמר: מה לך נרדם, קום קרא אל אלקים. ונרתעתי מאד, ואיקץ והנה חלום. ואמרתי חלומות שוא ידברו. בכל זאת היה לבי נוקפי, וחרדה גדולה נפלה עלי, והלכתי לישון עוד על מיטתי, והנה בחלומי בא אלי עוד פעם איש הדר הנ"ל, ועוד שני אנשים עמו. ואמרו לי שני האנשים: תדע שזה חלום אמתי, ולא תאמר נואש, ונשתוממתי מאד.

אז קרא אלי איש הקדוש הנ"ל ואמר לי: הווה מפשפש במעשיך, כי אני בשליחות מעולם העליון בא אליך. אז התחזקתי ואמרתי לו: באיזו שליחות באתם אלי. ומחמת הקול הגדול שדברתי עמו הקיצותי משנתי, וארא והנה חלום. ואמרתי עוד הפעם: החלומות לא מעלין ולא מורידין. בכל זאת, מחמת שהיה לבי נוקפי, נפלה חרדה עלי ולא ישנתי עוד בלילה הזה.

וביום כיפור בכיתי מאד בכיה גדולה שלא הורגלתי בה מעולם, ולא ידעתי מה זו הבכיה שאני בוכה כל כך. ואמרתי בלבי: אפשר מחמת החלום הנ"ל אני בוכה, כי לב וכו'. ולא היה לי חלום עוד, עד שמיני עצרת. אז ישנתי בלילה תוך הסוכה כמנהגי, ובאמצע שנתי בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל בבגדים לבנים, ונרתעתי בהביטי אל גודל יופיו ומראהו הנורא מאד.

ואז קרב האיש ואמר אלי: הבכי שבכית ביום כיפור הועיל מאד, עד ששלחוני להבינך ולהגיד לך אשר תוכל לתקן ולבטל הגזירה. אז אמרתי לו: לא ידעתי מה אתקן ומה היא הגזירה. ושתק האיש הנ"ל ועמד בשתיקתו ערך רבע שעה, ואז התחלתי לבכות מאד בחלומי ואמרתי: לא ידעתי מה זה החטא הגדול שחטאתי, עד ששלחו לי שלוחים מעולם העליון. ובכיתי הרבה מאד בחלומי, ומחמת גודל הבכיה הקיצותי משנתי.

ובהקיצתי לא אמרתי עוד שזהו רק חלום ודברים בטלים, כי ראיתי אשר דבר הוא. וביום שמיני עצרת הייתי בשמחה גדולה מאד, ולא ידעתי אז מה השמחה אשר מעולם לא היתה לי שמחה כזו. ובליל שמחת תורה כאשר ישנתי על מיטתי, באמצע שנתי בחלומי, והנה בא אלי עוד איש הדר הנ"ל. זיו תוארו היה נורא מאד ומעוטף בלבנים, וקרב אלי ואמר: עד מתי יהיה לי טרחה עבורך לילך אצלך ממקומי הנכבד. ואז התחזקתי ואמרתי לו: בזכות התורה ובזכות התנאים והאמוראים שלמדתי אותם ויגעתי בהם, הנני אבקש מכם להגיד לי כל ענין השליחות שלכם, ולבאר לי בביאור יפה שאוכל להבינם.

ואז הלך אתי לחדר יפה ונעיים מקושט בתכשיטין ולא תשבע עין מלראות זאת, ואמר לי: שב בני שב, ואגלה לך ענין סתר והשליחות שלי. וישבתי על כסא אחד, והוא ישב אצלי ואמר לי הנני מגלה לך סתרים:

תדע שאני מהר"י בר לב, ובעת שהייתי בחיים בזה העולם, ישבתי על כסא דין לשפוט בין איש ובין רעהו. ובאו אלי שני אנשים בדבר איזה משפט ויצא אחד מהם חייב, ולא רצה לציית לדין מחמת שהיה איש אלים. ואז הזהרתי אותו באזהרה הידועה ויצאתי לחוץ. בא אלי האיש הנ"ל שיצא חייב מאתי והכה אותי על לחיי, וענין זה חקוק על עצמותי עד היום, ואין לו שום תקומה עד היום. ונגזר עליך שאתה מיוצאי צאצאיו לתקן אותו, ותהיה לו תקומה על זה. ואז נרתעתי והשתוממתי, ונשארתי כאבן דומם ערך רבע שעה.

ולאחר זה נגע בפי המהריב"ל ואמר לי: מה זה שתקת. ואז התחלתי לבכות מאד, ואמרתי: לא ידעתי כמה אתקן אותו, כי אין לי ידיעה בייחודים וכוונות. אז אמר לי המהריב"ל: תדע שכך נגזר עליך אשר תקנה הספר שו"ת מהר"י בן לב ותלמוד אותו בקביעות, עד שיהיה שגור בפך מראשו ועד סופו, ואז תהיה תקומה גדולה אליו ויוכל לעלות ממדרגה למדרגה. אמרתי לו להבין מהו ממדרגה למדרגה. ואמר לי בלשון רכה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

אמרתי לו: כמה אלמוד התשובות הנ"ל שיהא שגור בפי. אמר לי: לא פחות מארבע שנים. ואז אמרתי לו: אין לי תשובות מהר"י בן לב. ואמר לי: תבקשם ותמצאם לקנות. רק דבר אחד אני מגלה לך, אשר אתה מוכרח לקנותם דוקא אצל הרב דאנטיפאלע שיש לו תשובות הנ"ל. ואמרתי לו: מדוע דוקא אצל הרב הנ"ל, ובתוך אמירה זו הקיצותי משנתי ונרתעתי מאד. ואז אמרתי בליבי כי אפשר זהו דבר בטל לקנותו דוקא אצל הרב הנ"ל. אפשר די לקנות אותו במקום אחר.

ובין כה וכה נתרבתה עלי טרדת העיר, והתחלתי לבקש איזה אנשים ששיגו עבורי לקנות הספר הנ"ל. ומזה כשני שבועות בחלומי, בא אלי עוד הפעם איש הדר הנ"ל. ואמר לי בדברים קשים: למה תמתין לתקן שליחות. ואמרתי לו: הלא אני מבקש אותך לקנות. ואמר לי: הלא הזהרתי אותך לקנות דוקא אצל הרב דאנטיפאלע. ואמרתי לו: מה טעם בזה. ואמר לי: מחמת ששימשת את הרב דאנטיפאלע זכית בזה להיות שליח אליו, ואגלה לך ענין זה. תדע, אשר גם על הרב הנ"ל יש איזה דברים למעלה, כי הוא הכין את עצמו להדפיס ביאורים על הש"ס תמורה ומעילה (וזה איני זוכר איך אמר לי לתמורה ומעילה או מעילה בלבד), ולא קיים הכנתו. על כן מוכרח הוא גם כן לתקן זה, והמעות שיקבל ממך עבור המהריב"ל, יתחיל להכין את עצמו להדפיס הנ"ל. ואמרתי לו: מה ענין זה לזה. ואמר לי: בהדי כבשי דרחמנא למה לך. וחזר וצעק בקול: תראה למען השם לקיים אזהרתי תיכף ומיד, ולא תשנה מכל דברי אף כקוצו של יו"ד, ואז יהיה טוב לך וגם לאחרים. מחמת הקול, הקיצותי משנתי.

למחר, היה ברצוני לשלוח שליח מיוחד אליכם לספר כל הענין, רק התעכבתי מעט מחמת צרכי ציבור שהיתי טרוד בהם מעט. ובשבוע שעבר בלילה כשהתחלתי לישון, מרוב צערי ויגוני על זוגתי שנחלתה בחולי גדול, בא אלי עוד הפעם המהריב"ל ואמר לי בקול: "תדע שזוהי אזהרה אחרונה שאני מזהירך, וחולי זוגתך לך האות מחמת זה שנתעצלת באזהרתי, על כן תראה למען השם תיכף לשלוח להרב הנ"ל דוקא, ותקנה ממנו התשובות שלי ותלמוד עד שיהא שגור בפך כמעט בעליפה. ואז הקיצותי משנתי בחרדה גדולה, והתחלתי לשכור שליח מיוחד אל כבודכם.

רק נודעתי, שהמוסר כתב זה נוסע אל כבוד תורתו הרמה באיזה דבר ענין. על כן מורי ורבי, חמלו נא ורחמו נא עלי לפרוש כנפי החמלה עלי לשלוח לי התשובות מהריב"ל, ומעות כמה שירצו אסלק לכם עבורו, רק לשלוח לי ואתחיל לתקן התיקון. זוגתי מאד בסכנה גדולה, ה' ירחם עליה, אבקש מכבוד תורתו הרמה להתפלל עליה.

ידידם עוז בלב ונפש, הכותב מעמקי הלב בדמעות שלישי.

מרדכי החונה פה קהילה הנ"ל. (מוסר חכמים)

"וְתֵצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וְיָרָא כָּל הָעַם וְיִרְאוּ וְיִפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם"
 (ט, כד)

י"א פעמים ירדה אש משמים

בכל המקרא כולו מצאנו שתיים עשרה פעמים שירדה אש מן השמים. והמעניין, כי במחצית מהמקרים, היתה ירידת האש לטובה, ובמחצית האחרת של המקרים היתה האש לרעה.

לטובה:

- א. ביום השמיני למילואים.
- ב. קרבנו של גדעון (שופטים ו).
- ג. קרבנו של נח (בראשית ח).
- ד. קרבנו של דוד המלך (דברי הימים א, כא).
- ה. קרבנו של שלמה המלך (דברי הימים ב, ז).
- ו. קרבנו של אליהו הנביא (מלכים א, יח).

לרעה:

- א. האש שהמיתה את נדב ואביהוא (ויקרא י, ב).
- ב. האש שהמיתה את המתאוננים במדבר (במדבר יא, א).
- ג. האש ששרפה את מאתיים וחמישים האנשים שהצטרפו לעדת קורח (במדבר טז).
- ד - ה. האש שירדה פעמיים מן השמים ושרפה את שרי החמישים של אחיזה וחמישים, אשר נשלחו לתפוס את אליהו הנביא (מלכים ב, א).
- ו. האש שנפלה מן השמיים ופגעה בצאן ובנערים של איוב (איוב א).

אוריאל נראה בשלהבת על המזבח

כתב בוהר הקדוש (ח"ג דף לג.): בוא וראה, "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה". אמר רבי יהודה, זה אוריאל שנראה כשלהבת אש על המזבח, כמו שלמדנו שהיה רובץ על הקרבן, ואז השמחה היתה בכל, כי נתקבל ברצון. כמו שנאמר: "וירא כבוד ה' אל העם".

וצריך לידע, כי אותם האנשים המתפללים ומחברים אותיות ותיבות, ולבם כל עמם ומחשבתם זרה, והקרבן פיגול הוא לא ירצה לקרבן אשה לריח ניחוח לה'. וכשתצא נשמתם, יבא מלאך ה' ומגורפית של אש בידו, ותוחב האותיות שהיה מבליע אל פיו ואומרם בלא כוונה, ומשליך למקום פסולי המוקדשים, והוא כאילו הקריב אש זרה. (מוסר חכמים)

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ" (י, א)

מעשיהם של נדב ואביהוא

אמרו רבותינו ז"ל, חמשה דברים היו בהם וסימנם א"ש זר"ה, אשה לא היתה להם, שתויי יין היו, זרע ובנים לא היו להם, רחיצת ידים ורגלים לא קיימו, הורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. (מי מנחות)

משה ואהרן היו הולכים לפני הקהל, ונדב ואביהוא אחריהם. אמר נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים אלו, ואנחנו נהיה ראשי הדור ומנהיגיו. ומכיון ששתק אביהוא - נענשו שניהם. אמר הקב"ה: הזקנים נושאים הרבה על כתפיהם.

וזה הרמז: ויקחו בני אהרן איש מחתתו, בתחילה לא היו בכלל 'איש' ורצו להיות בבחינת איש, וזהו שאמר התנא (אבות פ"ב משנה ה) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. 'אנשים' כלומר, חשובים. וכאן רצו בני אהרן להיות כמשה ואהרן.

מחתת"ו - אותיות תחת משה ואהרן. "ויתנו בהן א"ש" נוטריקון: איבה שנאה, ולכן מה שהיה בידם ניטל מהם. זהו שאמר התנא (אבות פ"ד משנה כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. וזהו שכתוב "ויקחו בני אהרן" שלקחו עצה רעה לעצמם, שהורו הוראה לפני רבם ונתחייבו מיתה. "אשר לא צוה אותם", שלא ניתן להם רשות, לא מהקב"ה ולא ממשה ואהרן.

"וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (י, א)

כוונו למידת הדין

ויש להבין, מהי אש הזרה הלזו? אלא, שנדב ואביהוא היו צריכים לכוון לשם המיוחד [מדת הרחמים] והם כוונו לשם של מידת הדין. והכוונה הזו - היא האש הזרה של מדת הדין שפגעה בהם, במקום 'אשה לריח ניחוח' שהוא מדת הרחמים. וכל זאת, בגלל שהם חשבו שיוכלו להסתייע במידת הדין לבד בלי סיוע של מידת הרחמים. (מכתב מאלהיה ח"ב עמ' 245, על דברי הרמב"ן ויקרא י, ב).

ויש מפרשים כי ישנם שני סוגי אש, אש של מעלה ואש של מטה. כלומר, האש של מעלה היא מידת הדין של הקדוש ברוך הוא, שהיא בעלת ביקורת נוקבת מאוד, והאש של מטה היא ההתעוררות וההתלהבות של האדם לקדושה.

וכאשר האש של מעלה [מידת הדין] יורדת ומוצאת את האדם בהתלהבות בעבודת ה' טהורה לחלוטין, אינה מסוגלת לפגוע בו, כיון שהאש של מטה חזקה יותר. אבל אם ההתלהבות היא רק חיצונית ואינה פנימית וטהורה, אזי האש של מעלה גוברת, ונעשה דקדוק הדין והתוצאות ח"ו חמורות.

נדב ואביהוא, אכן הקריבו מתוך התלהבות נפלאה ומתוך כוונה פנימית טהורה, אלא שהיה חסר להם שמץ דק מן הדק במידת הענוה, וכפי שאמרו חז"ל כי אחד מן הטעמים לסיבת מות בני אהרן היא שלא נשאו עצה זה מזה והורו הלכה בפני רבם. ולכן כשירדה אש של מעלה, ומצאה שחסרה ההתלהבות של מטה במשהו, דקה מן הדקה, אז קרה מה שקרה, ומיתתם כיפרה על כלל ישראל. (מכתב מאלהיה שם, ע"פ זוהר הקדוש).

"וְתֹצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'" (י, ב)

עשרה טעמים למיתת בני אהרן

כמה דעות נאמרו לסיבת מיתת בני אהרן, ונמנה כאן עשרה מהם:

- א. שנכנסו לפני ולפנים, מה שהיה מותר רק לכהן גדול. ב. שהקריבו אש זרה. ג. שהיו שתויי יין בשעת עבודת הקרבנות.
- ד. שהיו מחוסרי בגדים. ה. שלא נשאו נשים. ו. שלא נשאו עצה זה מזה, והוא סימן להעדר מידת הענוה. ז. שהורו

הלכה בפני רבם, והמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, משום שיש בזה זלזול בכבוד רבו. ח. שאמרו: מתי ימותו שני זקנים הללו [משה ואהרן] ואנו ננהיג את הדור. ט. בגלל שנהנו מזיו השכינה. י. כי אמר הקדוש ברוך הוא "בקרובי אקדש", כי הצדיק לוקה בעון הדור (ע"פ ויקרא רבה ומדרש תנחומא, עיין מכתב מאלהו שם).

הקדים אהרון כבוד חמיו ולכן נענשו

סיבה נוספת למיתת נדב ואביהוא, היא משום שהם נקראו על שם אבות אביהם ואימם. נדב, על שם אבי אמו אלישבע בת עמי-נדב. ואביהוא, כלומר: אבי-הוא, היינו אביו של אהרן. ובשביל שהקדימו שם אביה של האשה לפני שם אבי הבעל, לכן נענשו ומתו גם שניהם. ועל פי זה למדנו, כי יש זלזול לאב אם יקדים את שם חמיו לבן הבכור. (שו"ת שדה הארץ ח"ג יו"ד סי' כ"ב בשם רבו בעל פרי הארץ שהביא כן ממדרש חז"ל, הובא ביביע אומר אבן העזר ח"ב סי' ז' במילואים).

מתו בגלל קרבתם להשי"ת

אולם, אם אכן נדב ואביהוא נענשו מסיבות הנ"ל, כיצד מתבארים דבריו של משה שאמר לאחר מכן: "הוא הדבר אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" וגו', ופירש רש"י - אמר משה לאהרן עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך? **ברם**, אמת הוא שנדב ואביהוא נתעלו מכולם, כפי שנאמר "בקרובי אקדש", כלומר שהם הגיעו לשיא הקרבה אל ה' יתברך והשלימו את תיקונם בעולם הזה. אמנם, אם הקדוש ברוך הוא היה לוקח את נדב ואביהוא באופן פתאומי ללא שום סיבה. העם היה תמיד מיצר ודואג, מדוע נלקחו מאיתם נדב ואביהוא הצדיקים? לכן גלגל הקדוש ברוך הוא שנדב ואביהוא יעשו חטא קל מאוד, ואז תהיה סיבה ללקיחתם מן העולם, כי הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא; ויקרא רבה כו, א) ומתוך כך הבינו כולם כי בהשגחה פרטית נענשו נדב ואביהוא. (מהג"ר שלום משאש זצ"ל).

גלגליהם של נדב ואביהוא

כתב הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות, מאמר חקור דין פט"ו) כי טעותם של נדב ואביהוא באומרם מתי ימותו שני זקנים הללו, היתה כי חשבו שמעלת משה ואהרן גדולה מאוד, ולכן ראויים הם להסתלק להיות למעלה כמו חנוך ואלהו. והיה זה בעקבות שראו את מלחמת עמלק, שאז משה רבינו התקרב לעולמות העליונים בכדי להפיל את השר במרום ושיתף עמו את אהרן וחור.

והנה בחטא העגל נסתלק חור ונכנס נחשון במקומו, ואף הוא מת באותה שעה, ונגזרה גזירה גם על אהרן, ומאז גזר משה על עצמו לכפר על בני ישראל. לכן בראותם זה אמרו, כי יהושע מכניס לארץ, וידעו כי יהושע הוא פני לבנה הצריכה סיוע מאלעזר בכדי להציל מחרב נפשנו במלחמת שבעה עממין, כדכתיב (במדבר כו, כא): ולפני אלעזר יעמוד, שהוא כהן גדול, וגם צוה לו שיהיה משוח מלחמה. על כן חשבו נדב ואביהוא כי הם יכולים להנהיג את ישראל יחד עם יהושע ונחשון, והם לא ידעו שהדברים מכוונים אל אלעזר ופנחס שיכניסו את ישראל יחד עם יהושע וכלב לסוף ארבעים שנה, כי לא הוצרך [ל]נחשון - אלא להגן מנחש שרף בתחילת כניסתם למדבר, אבל פנחס וכלב הוצרכו אחר כך להציל את באי הארץ מיד כלב ופי אריה. (ילקוט הראובני)

מה שנתגלגלו נדב ואביהוא בפנחס והוא איש אחד, ולא בשני בני אדם, משום שהיה כל אחד רק פלגא דגופא, הואיל ולא נשאו נשים. (זוהר הקדוש ח"ג דף נז:)

באליהו הנביא נתעברו נשמת נדב ואביהוא בחייו בסוד העיבור, וכשלא רצה ללכת ליפתח ונהרגה בתו, על ידי כך נענש ופרחו ממנו נשמת נדב ואביהוא. כי הנשמות הבאים בחיי האדם בסוד העיבור יכולים לברוח, מה שאין כן נשמה הבאה על ידי גלגול, דהיינו ביצירתו, אינה פורחת ממנו עד יום מותו.

כיצד נתקנו נדב ואביהוא

ויהי נ"א פי שנים ברוחך אלי, (מלכים ב ב, ט). ראשי תיבות: נדב אביהוא שהיו משרש קין, ובמקום (בראשית ד, ה): "אל קין לא שעה" נהפך באלישע אלי-שע[ה], כי כאן נתקן. ועיקר נשמת אלישע היה משרש יוסף, אלא שנתעברו בו נשמות נדב ואביהוא, פנחס זכה להכניע אף וחימה בשישים, ובוה זכה שבאו לו שתי נשמות של נדב ואביהוא, וזכה שנעשה מלאך, כמו שכתוב (שופטים ב, א): ויעל מלאך ה' - זה פנחס, ממדרגה למדרגה. מן הגלגל - רוצה לומר מצד שני גלגולי נשמות הנזכרים. אל הבוכים - לעולם האופנים שאומרים (יהזקאל ג, יח): ברוך כבוד ה' ממקומו, ר"ת בכי"ם. (ילקוט הראובני, ע"פ מגלה עמוקות אופן כ"ה)

פנחס ואלהיו תקנו חטא נדב ואביהוא, הם הגיסו דעתם כלפי מעלה, ובאליהו כתיב (מלכים א יט, ג): וילט פניו באדרתו. הם נענשו על הקריבה, ופנחס פירש מן הכהונה גדולה כמה שנים, ועלי נכנס תחתיו. ואף אליהו לא שימש בהר הכרמל אלא במצות ה'. הם הקריבו חולין בעזרה, ואלהיו הקריבו קדשים בחוץ על פי הדבור. ומה שפגם פנחס שלא הלך אל יפתח ונסתלקה ממנו השכינה, כנגדו הלך אליהו לבקר את חיאל בית האלי ושרתה עליו רוח הקדש. (ילקוט הראובני)

נדב ואביהוא התחייבו מיתה במעמד הר סיני

המדרש (ויקרא רבה פרשה כ, ס"י) אומר, כי נדב ואביהוא התחייבו מיתה כבר בזמן מעמד הר סיני. אלא שהקב"ה לא רצה לערב את השמחה, ולכן לא העניש אותם מיד והמתין להם עד עכשיו. ויש לשאול: א"כ מדוע נפרע מהם עכשיו ביום השמיני למילואים, והלוא גם כעת הוא יום של שמחה, ולמה עירב את השמחה שלהם? אלא אומר המדרש שם, שאמר הקב"ה: אם אני ממית אותם עכשיו אני מערב את שמחת התורה, לכן אמתין להם לאחר כך ליום שמחתי - מוטב יהיה כן ביום שמחתי ולא ביום שמחת התורה!

ועדיין יש לשאול: מדוע לא המתין עוד לאחר סיום הכל, שלא יהיה בכלל בזמן של שמחה, וכך לא יערב גם את השמחה שלו?

אלא, עונה המגיד מדובנא על כך במשל. מלך אחד, תיקן וסידר בעיר אחת את כל צרכיה, והודיע לכל התושבים, כי מי שיש לו השגה על עוד דבר שחסר בעיר שיואיל להודיע למלכות על כך, ותיכף ומיד ימלאו את בקשתו. בא אחד ואמר, כי באמת הכל טוב ויפה, אלא שחסר בעיר פרופסור מומחה לכל המחלות, בכדי לרפאות את בני העיר בעת הצורך. המלך קבל את הבקשה, ומיד שלח להביא מעיר אחרת פרופסור גדול.

כאשר בא הפרופסור לעיר, עשו לו כל התושבים קבלת פנים ויצאו לקבל אותו. בעת קבלת הפנים, שמע הפרופסור כיצד אחד אומר לחברו: מעכשיו כבר איננו צריכים להיזהר בבריאותנו, ומעתה ניתן לאכול כל מה שרוצים, ואם תהיה בעיה - נלך לרופא ונהיה בריאים!

מששמע הפרופסור כך, אמר אם כך לא תהיה לי מנוחה, הכל יום יבוא אלי מאות אנשים ולא ידאגו לשמור על בריאותם. מה עשה? כאשר הגיע אליו החולה הראשון נתן לו מרשם תרופות, ואכן החולה התחיל לקחת את התרופה, אלא שככל שנטל את התרופה נעשה חולה יותר ויותר, עד שלבסוף מת ממחלתו.

שמעו אנשי העיר את מה שקרה, ותיכף שלחו קובלנה אל המלך, מדוע הבאת עלינו את המוות הזה? שלח המלך לקרוא לפרופסור ושאלו לפשר הדברים. אמר לו הרופא: כאשר שמעתי את האנשים מדברים כך, אמרתי אראה להם כי הרופא יכול גם להמית, וכך לא יסמכו לכתחילה על הרופא, ומכאן ואילך רק מי שנעשה חולה יבוא אצלי, ואני מוכן לרפאות אותו!

כך היה אצל עם ישראל ביום הקמת המשכן, כי אמרו מעכשיו איננו צריכים להיזהר כל כך מהעוונות, שהרי יש לנו את המשכן שמקריבים בו קרבנות המכפרים עלינו. אמר הקב"ה: תראו כי המשכן גם יכול להמית, ולכן נפרע באותה שעה מנדב ואביהוא, וכך ראו שאפילו ע"י הקרבנות עצמם ניתן למות, ומעתה ידעו שאין לסמוך על הקרבנות ולעשות חטאים ח"ו, אלא ישקלו את מעשיהם, וכך לא יכשלו בעוונות. (דרש יהודה)

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֶן הֲוֹאֵה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְפַּד וַיִּדְם אֶהְרֶן" (י, ג)

מעלת השתיקה

וידם אהרן - אמרו רבותינו זכרונם לברכה (זבחים קטו): שקבל שכר על שתיתקו.

כתב בספר הקדוש "ראשית חכמה" (שער האהבה ו, נד) וז"ל: החסיד רבי לפידות ע"ה, העיד למורי ע"ה, שראה בחלום את החסיד החכם רבי יהודה בר שושן ע"ה, אחרי פטירתו פה בגליל העליון, וראה שהיה מאיר פניו כאור החמה, וכל שער ושער מזקנו היה מאיר כאילו היה אבוקה, ושאל לו על מה זכה לזה, ואמר לו בשביל מעלת השתיקה שהיה לו, שמימיו לא שח שיחה בטלה. הרי, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה (אבות פ"א, משנה יד). (מוסר חכמים)

לא מצאתי לענייני הגוף טוב משתיקה

עוד כתב בעל הראשית חכמה (שער הקדושה י, יז), ועל דיבור חול הזהירונו ז"ל במשנה ואמרו (אבות פ"א משנה יז) לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ופירוש 'לגוף' הוא לענייני הגוף, כמו שאמרו ז"ל (חולין פט.) על הפסוק (תהלים נח, ב): "האמנם אלם צדק תדברון", זה לשונם: אמר רבי יצחק, מאי דכתיב: "האמנם אלם צדק תדברון מישירים תשפטו בני אדם", אומנות יפה היא השתיקה. אבל צדק, דהיינו דברי תורה - אותו תדברון. מה אומנותו של אדם? ישים עצמו כאלם בעולם הזה. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: צדק תדברון. יכול יגיס דעתו? תלמוד לומר: מישירים תשפטו בני אדם, [כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. רש"י].

וכן הזהירונו שלמה המלך עליו השלום על זה ואמר (קהלת ה, א): "אל תבהל על פיך, ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים, כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים". ויש לדקדק, היאך נתן טעם שיהיו דבריך מועטים - מפני שהאלוהים בשמים ואתה על הארץ, אדרבה, הרי זה מורה על סילוק השגחה, והיה ראוי שיאמר דברים המורים על ההשגחה, כגון: "כי האלהים בשמים ובארץ", כענין (תהלים קיג, ו): המשפילי לראות בשמים ובארץ. ורבותינו זכרונם לברכה פירשו בספרי (האזינו, שט) אמר שלמה, כל זמן שאפילו חלש שבחלשים למעלה - הוא נוצח את הגיבורים. אבל כשהוא למטה, ומלמעלה גיבור שבגיבורים - על אחת כמה וכמה, וכן הוא אומר (דברים לב, ו): הלה' תגמלו זאת.

תקנה שתיקה בשני סלעים

ובמדרש אמרו (ויק"ר טו, ה): אמר רבי יהושע בן לוי: מלה בסלע, משתקוּתא בשנים, אם תרצה לקנות הדיבור בסלע, תקנה השתיקה בשני סלעים. דתנן (אבות פ"א משנה יז) שמעון בנו אומר, כל ימי גודלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ועל ידי הפירוש הזה, יתורצו שני דקדוקים שיש לדקדק במשנה: האחד, למה פתח בלשון שלילי - "לא" מצאתי וכו'. ועוד, מדוע נקט במילה "טוב", והרי אין אומרים זה טוב מזה, רק היכן ששני הדברים שייכים זה לזה והם מאותו המין.

אך בזה מתורץ הכל, שכן התנא בא ללמדנו כי מלה בסלע משתקוּתא בשנים. וזה ביאור אמרו, לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כי אף על פי שהדיבור יהיה שווה סלע, השתיקה טובה ממנו ושווה שנים, ולא בא לשלול בזה השתיקה בדברים בטלים ודיבור לשון הרע וכיוצא, כי באלו אין הדבור טוב בהם כלל, ולכן לא נאמר שהשתיקה טובה מהדבור, כי בדיבור אסור לא די שאינו שווה אלא אדרבה הוא פוגם. (שם, שער הקדושה פ"א, כז)

ועיין מה שכתבנו בספר "ליקוטים מפרדס" בשם רבי אליהו הנגיד ז"ל, שפירש: מילתא בסלע - כלומר, אם היה משה מדבר מלה אל הסלע ולא היה מכה אותו, אז היה שתיקותא בתרי - כלומר, מה שאמרו אלדד ומידד משה מת יהושע מכניס, היו השניים שותקים ולא אומרים זאת, כי באמת אם משה היה מדבר אל הסלע כמו שצוה הקדוש ברוך הוא, לא היה נענש והיה נכנס עם ישראל לארץ הנבחרת. (מוסר חכמים)

הנמנע מלדבר - מראה על מעלותיו

ו**כתב** החסיד ז"ל (היעב"ץ על המשנה שם) בפירוש המשנה הזו, הנמנע לדבר במקום שיש לו צורך לדבר, מורה על נפשו שלשה דברים: האחד, כי הוא יודע - יען כי אינו נבהל לדבר, כי "אסתירא בלגינא קיש קיש קריא" (ב"מ פה:). [כלומר, מטבע אחד בכד - מקשקש ומשמיע קולו, ואילו היה הכד מלא מטבעות לא היה משמיע קול. ומשל הוא על מי שאינו יודע, שהוא מדבר ומשמיע את קולו יותר מן היודע]. השני, ששכלו גובר על החומר שלו, ולכן כובש את דבריו. השלישי, כי הוא נבון ועיניו בראשו לראות את הנזק הראוי לבא בדבריו, וזה שאמר שלמה (משלי יז, כז): חושך אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה. והביטוי "חושך", מורה כי יש לו צורך לדבר, ואפילו הכי חושך את עצמו מלדבר, שכן כך הוא דרך הכתוב לומר, כגון (בראשית כ, ו): ואחשוך גם אנכי, או (בראשית לט, ט): ולא חשך ממני מאומה. וכן כתב הר"י בן שושן ז"ל. ואף תיאר את היודע להבליג בשלשה תוארים; יודע דעת, יקר רוח, איש תבונה. (ראשית חכמה פ"א, כח)

להשיג חכמה רק ע"י שתיקה

עוד כתב בספר ראשית חכמה (שער הקדושה יא, לב): ועוד במעלת השתיקה, מה שאמר התנא (אבות פ"ג משנה יג) סייג לחכמה שתיקה, פירוש: כי כשם שמעשרות סייג לעושר (אבות שם), דהיינו, שבכדי להשיג עושר צריך לעשר מממונו, כמו שפירשו חז"ל (שבת ק"ט). על הפסוק (דברים יד, כד) עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, וכיוצא בזה

שאר סייגים הנוכח במשנה הוא על דרך זה. כך אי אפשר שהאדם ישיג חכמה, כי אם על ידי קניית מדת השתיקה. וכן פירשו רבותינו (שיר השירים רבה א, ב) כי תלמיד חכם המדבר דבר בטלה, יוצאים ממנו דברי תורה כנגד זה.

ועל דרך זה אפשר לומר כי הטעם הוא, שעל ידי שתיקתו מתעלם מפעולות שש קצוות, שהם קול ודיבור, ועולה למקום השתיקה שהיא המחשבה סוד החכמה, וכמו שאמרו (מנחות כט): שתוק כך עלה במחשבה. ועוד, כי כיון שהאדם שותק - עושה עצמו מרכבה למקום השתיקה, ויזכה שיושפעו סודות התורה שהם בשתיקה, שלא נמסרו לגלותם, ואחד מן מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו משנה ה) הוא במיעוט שיחה (מוסר חכמים).

חושך שפתיו - משכיל

עוד כתב (שער הקדושה פי"א, לג-לד): ורבותינו ז"ל במדרש ילמדנו (ילקוט שמעוני בהעלותך רמז תשלח) אמרו על ענין (במדבר יב, א): ותדבר מרים ואהרן, זהו שאמר הכתוב (משלי י, יט): ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו משכיל. מי שחושך שפתיו מלדבר בחברו, משכיל.

אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה (אבות פ"א משנה יז). אמרו רבותינו, שני מליצים היו עומדים לפני אדריאנוס, והיה אחד מהם מלמד על הדיבור שהוא יפה, ואחד מלמד על השתיקה שהיא יפה. אמר לו הראשון: מרי, אין טוב מהדיבור, כי אילו לא הדיבור היה הכלות מתקלסות, והיאך היה משא ומתן בעולם, והיאך הספינות פורשות לים. אמר המלך לאותו שהיה מלמד על השתיקה שהיא יפה: היאך אתה למד על השתיקה? משבא לענות, מיד עמד אותו שהיה מלמד על הדיבור וסטר על פיו.

אמר לו המלך: למה סטרת אותו? אמר לו: מרי, אני לימדתי מן הדיבור על הדיבור, ואילו זה בא ללמד משלי [ע"י הדיבור] על שלו [על השתיקה].

אמר שלמה המלך ע"ה: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלם פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא "וחושך שפתיו" מלדבר על חברו, תן דעתך שלא תענש. שהרי אין לך גדול מאהרן ומרים, שהבאר עולה ומשקה את ישראל בזכות מרים, וענני כבוד מקיפין את ישראל בזכות אהרן, ואע"פ כן, כיון שנתנו רשות בפיהם ודברו על משה, לא שתקתי להם. עכ"ד המדרש.

ולכאורה המאמר הזה חולק על דברי רבי יצחק (חולין פט). שהובא לעיל, שאמר: מה אומנותו של אדם בעולם הזה, יעשה עצמו כאלם, שנאמר (תהלים נח, ב): האמנם אלם צדק תדברון, והמאמר הזה אמר, שענין השתיקה הוא: חושך שפתיו מלהסיח בחברו, הא כל השאר - מותר לו לאדם להאריך בלשונו בעניני קנינו ומשאו ומתנו וכיוצא. **ויש** לומר, שכאשר נדקדק בדבריו שאמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתאלם פיך ותהא יושב ושותק כחרש, אלא 'וחושך שפתיו' וגו' - נמצאהו איש שלומנו, ואין חולק כלל על רבי יצחק. והענין, כי המדרש בא לפרש פסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע וחושך שפתיו משכיל, כי אי אפשר לפרש שיהיו דברי שלמה מן הקצה אל הקצה, ברוב דברים לא יחדל פשע, וחושך שפתיו על השתיקה הגמורה, שהוא קצה אחרון, אלא וחושך שפתיו היא המדה הבינונית, שחושך שפתיו מלדבר בחברו. ומלת חושך שפתיו נראה, שאף על פי שיש בהם מקצת תועלת לדבר, מכל מקום, יותר טוב שלא ידבר. שהרי מרים נתכוונה לשם שמים, לפרות ולרבות, כמו שכתוב בספרי (בהעלותך צט), ואפילו הכי נענשה. והיינו 'חושך' - במקום שיש לדבר.

ומכל מקום השכל נתון, שאם הוא מוכרח לדבר בעניני מקח וממכר - שידבר. ולכן אמר: לא אמר הקדוש ברוך הוא שתעלים עיניך ותהא יושב ושותק כחרש, שיאמר האדם: הואיל וברוב דברים לא יחדל פשע, והפשע הוא ודאי שמדבר על חברו וכיוצא, אשב כחרש כדי שלא אבוא לידי זה, ואחדל מלישא וליתן עם בני אדם. לזה בא שלמה ואמר: וחושך שפתיו שהוא מלהסיח בחבירו, לתקן מה שאמר בראש הפסוק: ברוב דברים לא יחדל פשע. לזה יקרא משכיל, שיש לו שכל במקום הראוי לדבר, וגובר שכלו על יצרו ומונעו ממקום שאין ראוי לדבר.

השתיקה - תמיד מועילה

ישם (אות מ) הביא מעשה שהיה במלך אחד, שהיו לו כמה יועצים חכמים ונבונים וידועים. פעם אחת ראה המלך שהיה אחד מהם, שהיה החכם שבהם, והיה יושב ודומם ושותק. אמר לו המלך: מהו זה שאתה מרבה בשתיקה? אמר לו: כי בחנתי בדברים, ומצאתי שהם נחלקים לארבעה חלקים: האחד - כולו נזק. השני - נזק מצד אחד ותועלת מצד שני. השלישי - לא נזק ולא תועלת. הרביעי - כולו תועלת.

האחד, כגון בני אדם הרגילים לקלל את בני האדם. השני, שמשבח אדם אחד לקבל ממנו תועלת, ובאותו שבח הוא מבאיש את שונאו, ומזיק לו לאותו שמשבח. השלישי לא נזק ולא תועלת כגון אותם שרגילים לדבר דברים בטלים ודברי הבלים, כי איך נבנה בית פלוני, וכך הוציא עליו, וסיפורי מלכים ושרים כך וכך. הרביעי, כגון תורה נביאים שחיים תלויים בהם.

מתי טוב לשתוק

עוד כתב (אות מב): בכמה מקומות טובה השתיקה, כגון: אם פגעה בו מדת הדין, כמו שעשה אהרן, שנאמר (ויקרא י, ג): וידום אהרן. ואם שומע אדם חרפתו ואינו משיב - זו מצוה גדולה ומעלה עליונה לשתוק למחרפיו. [כמו שכתבו זכרונם לברכה (שבת פח): שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואהביו כצאת השמש בגבורתו]. גם ירגיל עצמו לשתוק בבית הכנסת, וזהו צניעות. וזה צריך זריזות גדול לשתוק בבית הכנסת ולהמנע מלדבר אפילו בדברי תורה. עכ"ד. וכן בגמרא (קידושין עא): מובא, שכאשר שני אנשים רבים ביניהם, מי שמקדים ושותק, הוא מיוחס יותר.

וכתב המגיד מדובנא (ספר המדות, שער השנאה פ"ז), וזו לשונו: כי שני סוגי משיבים יש, אחד משיב על חרפתו בפועל, ואחד אשר בארנו ענינו, כי השתיקה היא התשובה. אמנם השותק הזה, גם כי אין לו את החשיבות של הנעלבים ואינם עולבים, עם כל זה בשתיקתו הוא מרוויח רווח הדבור שהיה מחרפו עוד אחרי תשובתו, כי באין ספק, אם זה משיב דבר על דבריו, היה המחרף מוסיף עוד קול דברים, והיה זה סיבה להגדיל המריבה עוד יותר. אבל בשתיקתו השתיק המריבה, והנה הוא משיב על העבר ומשתיק על העתיד. עכ"ל.

השתיקה היא גדר לחכמתו להשיג ולהבין

הנה, אם יש לו שכל מחודד להשיג חכמה, ומוחו רחב וחזק להבין מושכלות, אזי כשמדבר עם בני אדם כדיבור רשות, בדברים של מה בכך, ידבר עמהם כפי חכמתו במילי דבדיחותא ודברי מליצה, הנה פעל בזה שנכנסו זרים בחכמתו, ויבוא לידי לשון הרע ורכילות וכיוצא לאין שיעור, ולכן השתיקה היא גדר לחכמתו, וזהו: "סייג לחכמה שתיקה" (אבות פ"ג משנה ג), כי הסייג להשיג את החכמה - היא השתיקה.

וכתב רבי אברהם אזולאי בביאור למסכת אבות (שם): סייג לחכמה שתיקה, כלומר, הדבר ששייג אותו האדם, ויכול הוא לומר עליו שכבר השיג את תכלית מעלת החכמה וכבר נעשה חכם מכל אדם - הוא השתיקה!

להפוך פשע לשפע

"מי שם פה לאדם או מי ישום אלם" (שמות ד, יא) הקשה הרב הצדיק מסדיגורא ז"ל בשם זקנו, הדבר מובן כי יש צורך "להשיג" את הדיבור בכדי להפעיל את כח הדבור שבאדם, אך מה צורך "להשיג" אלם? ותירץ, כי אין הכוונה כאן לאדם שאינו מסוגל לדבר כלל, אלא למי שמשיג עצמו כאלם בשעת הצורך, ומשתדל שלא לומר מה שאינו צריך לומר, ולא לדבר מתי שלא צריך, ועל שתיקה יפה כזו - נחוצה ה"שימה" ... (מוסר חכמים)

כשלא פוגם בלשון - התפילה בוקעת רקיעים

וכתב השל"ה הקדוש (שער האותיות, אות ש-שתיקה, ג-ו) ז"ל: ובספר יצירה (פ"ד מ"ג) אמר, שהקדוש ברוך הוא קבע בפיו כ"ב אותיות בה' מוצאות, כ"ב אותיות יסוד, חקוקות בקול, חצובות ברוח, קבועות בפה, בחמש מקומות: אחה"ע, בומ"ף, דטלנ"ת, זסשר"ץ, גיכ"ק.

וכתב בראשית חכמה (שער הקדושה פ"י, אות יט - כא), ופירש מורי ע"ה (ראה בפרדס רמונים שער כ"ז שער האותיות, פרק כ"ז) שמלת 'קבועות בפה' הנאמר שם, מורה לנו ענין גדול, והוא מציאות חמש מוצאות ששרשם למעלה מעלה לראש, והם שורש לכל הנמצאות, כמבואר באידיא (זהר ח"ג דף רצה): אמנם, הם יורדים ומתגלים מעולם לעולם בבחינת אצילות בריאה יצירה עשיה, והקדוש ברוך הוא לאהבתו את האדם, קבע בפיו האותיות האלה, כדי שיוכל להדבק בבוראו. כי בהזכירו למטה אותיות אלו בתורתו או בתפלתו, מנענע ומעורר למעלה את השרשים העליונים. והיינו מלת 'קבע', שהוא כעין התקוע השלשלת, ראשה אחד במקום אחד וראשה השני במקום אחר, כי אף על פי שיהיה המקום ההוא רחוק, כאשר ינענע האדם את ראש השלשלת שבידו, הרי הוא מנענע את כל השלשלת, אף על פי שתהיה גדולה

מאוד. וכן אמר גם כן בסוף ספר יצירה: קשר, עשרים ושתיים אותיות בלשונו, והמקום גילה לו סודו. ומלת 'קשר' מורה גם כן על הנדרש במלת 'קבע'.

זבוח נבין מעלת הראשונים עליהם השלום, שהיתה תפלתם נשמעת מיד, מפני שהיו נוהרים שלא לפגום ב-כ"ב אותיות, שהם חמש מוצאות הקבועות בפיהם, בשיחה בטלה, ושאר הדברים הפוגמים הלשון. לכך היתה תפלתם בוקעת הרקיעים, ועולה עד למעלה מעלה לעורר הרחמים.

הפוגם בדיבורו כמוציא ז"ל

וכן אמרו בזהר (ח"ב דף יד:), כי בשעה שהיה רבי שמעון בן יוחאי ע"ה עוסק בתורה, היו כמה אלף ורבבות מלאכי השרת שומעים קולו. והטעם, כי מפני שהיו חמש מוצאות היוצאים מפיהם טהורים, היו קושרים ומייחדים כל העולמות, כי קול ודיבור היוצא מפיהם היה נעשית נחת רוח למעלה. אמנם, בהיות פגם בחמש מוצאות, הבל התפלה והתורה היוצא מפיו, יוצא על ידי פגם וסירכא, ואי אפשר שיתייחד למעלה, "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב" (ויקרא כא, יח).

וכן אמר ברעיא מהימנא (זהר ח"ג דף רכז:), זה לשונו: וכגוונא דאינון חמשה כנפי ריאה, כלהו פתיחן בלא סירכא לקבלא האי קול, הכי נמי צריכינן למהוי חמשא תקונין דפומא, כלהו פתיחן בלא סירכא בחמש תיקונין, דאינון: אחה"ע - בגרון, בומ"ף - בשפון, גיכ"ק - בחיך, דטלנ"ת - בלישניה, זסשר"ץ - בשיניים, ודיבור דיהא בהון, בלא סירכא ועיכובא כלל. הדא הוא דכתיב (בראשית כד, טו): "ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת", דא צלותא דאיהו דיבור, ובגינה אתמר (ברכות לד:): אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואי אית סירכא ונפקא בעיכובא, יודע אני שהוא מטורף, בגין דסירכא איהי טרפה, עכ"ל הראשית חכמה.

ועל מוצא כ"ב האותיות נאמר (דברים כג, טו): "ולא יראה ב"ך ערות דבר", ולא יהיה הדיבור לבטלה כי הוא ערוה, כי הם שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעורר מכוונות זה כנגד זה, וכמו שאין להוציא זרע לבטלה חס ושלום, כן דיבור לבטלה הוא גם כן ערוה. וזהו (קהלת ה, ה): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך", כי הדיבור מביא לחטא הבשר שהוא זרע לבטלה, וכמבואר בזהר (ח"א דף ח.), והובא בראשית חכמה (שער הקדושה פרק יא, אות יא), וכן מבואר בפרק י"ז משער הקדושה (אות צא). עכ"ל השל"ה הקדוש.

שתיקתו של אהרון מעל לטבע האנושי

כתב רבנו יעקב בן אשר "בעל הטורים", כי בכל המקרא מצינו רק שתי פעמים את המילה "וידם". בפרשה זו, ובספר יהושע, אצל מלחמת יהושע בחמשת מלכי כנען, שם נאמר (יהושע י, יג): "וידם השמש".

דבר זה בא לרמוז לנו, כי עצם כך שהגיע אהרון לדרגה נעלה זו של שתיקה לאחר מכה כל כך כואבת וטראגית, זו היא מעלה מופלאה ונדירה. וכשם ש"וידם השמש" - הוא מאורע יוצא מן הכלל, הפועל בניגוד לדרך הטבע, כך התנהגותו של אהרון הייתה התנהגות מעל לטבע בן אנוש.

שתיקת אהרון היתה לעשות רצון בוראו

עוד כתב הגאון חיד"א (נחל קדומים, חומת אנך אות ו) לרמוז על מסורה זו וזה תורף דבריו: אפשר לומר ע"פ מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף קצח:): שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית שתעמוד חמה ליהושע. והנה נודע, כי לפעמים מרוב הצער, האדם אינו יכול לככות ולא לדבר, וכאן שהיתה הגזירה הזו בפתע פתאום, ועל כך כתיב "וידם אהרון", היה אפשר לומר, כי מרוב צערו הפתאומי לא יכל לדבר, לזה אמר גם "וידם השמש", שהשמש שתקה בכדי לקיים את גזירת הבורא עליו ושמח לקיים תנאו, וללמד שגם אהרון שתק בכדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך וקבל היסורים מאהבה.

מכח שתיקתו זכה שיאיר כשמש

אי נמי אפשר לפרש, על פי מה שכתבו המפרשים על דברי חז"ל (יומא כג.) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא): ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שהשמש היתה עלובה מהלבנה, כי אמרה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, ושמעה ושתקה (כפי המבואר בחולין ס:), וכאן לרוב חסידותו וענוותנותו לא הרהר אהרון ח"ו - "וידם אהרון", ועל זה אמר: "וידם השמש", כמו שהשמש שתקה על קטרוג הלבנה ולא אמרה שום אמירה כלל, ונשארה בתוקפה וגבורתה, כן אהרון קיבל היסורים מאהבה ויאיר כשמש, ודוק. (החיד"א שם)

בְּקִרְבֵי אֶקְדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד (י, ג)

נורא אלקים - ממקדשך!

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים סח, לו): "נורא אלקים ממקדשך", אל תיקרי "ממקדשך" אלא "ממקודשך". בשעה שעושה הקב"ה דין בקדושי, מתיירא ומתעלה ומתהלל. (זבחים קטו, ב). אם כן באלו, כל שכן ברשעים. (רש"י ויקרא י, ג).

שתי עובדות מסמרות שער הללו, שמעתי מפי הרב ש.מ.ש. ששמען בעצמו מפי בעל המעשה. [במילים אחרות: שמעתי מפה קדוש ששמע מפה קדוש, ואינם חשודים להגזים בדיבורם]. הקטעים בסוגרים מרובעים הם הוספות ושינויים קלים שקבלתי מפי בני משפחתו. לפי השערתי, הסיפור הראשון ארע בערך בשנת תרע"ח, והאחרון – בדיוק ביום הכיפורים תרע"ו.

סח הרב חייקל מילצקי זצ"ל - מרביץ תורה ויראה, את אשר ארע לו בזמן לימודו בשיבת "כנסת ישראל" בסלבודקא: באחד מלילות החורף הקרים, אור ליום שישי, ישבו הוא ועוד חמשה חברים מהישיבה באחד מבתי הכנסת בעיירה הנקרא "הלוויית המת", וקיימו "משמר" [-מושג ישיבתי מובהק, והוא לימוד במשך כל הלילה]. הם ישבו ולמדו בחשק רב, והנה לאחר חצות הלילה נכנס לפתע עגלון לבית הכנסת, הפסיק את הבחורים מלימודם, ובשברון לב סיפר להם, כי נסע זה עתה עם עגלתו, הגיע כמה ק"מ סמור לעיירה, ולפתע הסוס והעגלה שקעו בתוך השלג והבוץ ואינו יכול לחלצם לבדו. לכן נפשו בשאלתו שיואלו בטובם להזדרז וללכת עמו לחלץ את הסוס והעגלה. הוא הסביר להם כי את מקור פרנסתו הוא מוצא, דרך סוס זה, וכי באיבודו הוא מקפח מחייתו.

ישבו הבחורים ודנו ביניהם אם חייבים הם על פי ההלכה להפסיק מתלמודם ולעסוק במצות גמילות חסדים, כי הרי "תלמוד תורה כנגד כולם". ברם, מאידך גיסא, היא מצווה שאיננה יכולה להיעשות על ידי אחרים. צידדו לכאן ולכאן, ולבסוף החליטו שהם פטורים, והמשיכו בתלמודם. רח"מ המספר מציין, כי דעתו נטתה ללכת ולהציל, אך כיון שחבריו רבו עליו, וכן היה צעיר מהם בשנים, ביטל דעתו מפניהם ולא קם ממושבו. בשמוע העגלון החלטתם השלילית, עזבם לנפשם בפחי נפש וחזר לסוסו, לנסות שוב, אולי בכוחות עצמו יוכל להצילו.

בימים ההם התגורר בעיירה יהודי פשוט, ערירי ובודד, ושמו יצחק. למחיתו מצא להשתכר מכל עבודה פשוטה, ולא בחל גם במלאכה בזוויה. אם נצרך אדם לשאת משאות כבדים, או לניקוי ביוב וכדו', ידע כי יצחק הוא הכתובת. מאחר שהיה מבצע מלאכתו בנאמנות, לאות תודה, היו מעניקים לו נוסף על השכר הזעום, גם כוסית יין שרף. יצחק ברצון היה לוגם את הכוסית לגרונו. ועל שם כך דבק לו השם: "יצחק השיכור"...

בעת שישבו הבחורים ודנו אם להציל את הסוס, שכב לו יצחק באותו לילה, על ספסל בית הכנסת ליד התנור החם. והנה בשומעו את החלטת הבחורים, התרומם ממשכבו, ופנה אליהם בקול תקיף ומצווה: אני אומר לכם כי חייבים אתם ללכת להציל! לעגו לו הבחורים: "מה לך יצחק, להתערב ולחוות דעה בענייני הלכה? ומאימתי נעשית ל"פוסק" - כלך לך לעסקיך!"

כאן החמירו פני יצחק והחל לפסוק פסוק: "הואיל ולא רציתם ללכת ברגליכם לגמול חסד, יבוא יום שעם רגליכם לא תוכלו יותר ללכת" ... [גירסא אחרת: הוא הכיר את הבחורים ונקב שמותם: "פלוני לא יוציא שנתו. פלוני יצא מדעתו... ואתה חייקל יתקטעו רגליך"]. נדהמו הבחורים בשומעם קללות אלו פולחות בחלל בית הכנסת, ולבם נקפם. ישבו ודנו שנית אם לשמוע ליצחק, ובאו לידי החלטה, ללכת ולהציל. מיד סגרו את הגמרות, יצאו מבית הכנסת והלכו למקום, כפי שתיאר להם אותו עגלון. שם מצאוהו בוכה ליד סוסו שהספיק להתפגר.

עבר זמן מה, ויצחק הופיע במסדרון הישיבה, ושלח לקרוא לבחור חייקל בבואו, פנה ואמר לו: מאחר ויודעני כי מטבעך הינך בעל לב טוב, יש לי בקשה אליך: היות שהלילה בשעת חצות היא שעת הסתלקותי מן העולם, וכידוע, אני אדם ערירי, רצוני אפוא, שתהא נוכח בשעת יציאת נשמת...

נדהם הבחור למשמע הדברים, ובפרט בראותו את יצחק בריא ושלם. רח"ז ניסה להניאו מלחשוב מחשבות נוגות כאלה. ברם, יצחק נשאר איתן בבקשתו. הבחור נכנע והבטיח לבוא. יצחק ציין לו היכן היא בקתתו הנמצאת בפרברי העיירה. לפני השעה הנקובה, החל רח"ז לחפש הביקתה עד שמצאה. בבואו, מצא את יצחק שוכב על מטתו בדירתו שגודלה כארבע אמות בלבד, אשר ספק אם חייבת היא במזווה. כל הריהוט היה: מיטה, שולחן, כסא וארגז. יצחק

שמח בבואו וביקש ממנו לשבת ליד מטתו. [נר היה דלוק בחדר, ויצחק ציין לו, לא פחות ממילים אלו: ברגע שיגמר נר זה לדלוק – תצא נשמתו...].

רח"ז שנוכח עתה כי יש לו עסק עם איש קדוש ונורא מהצדיקים הנסתרים שהעולם עומד עליהם, פתח פיו ואמר; בודאי זוכר כבודו, כי לפני זמן מה חרץ עלי עונש מר של קטיעת רגלי. מבקש אני ממנו לבטל את הקללה. התנצל יצחק לפניו: מצטער אני את האמור אין להשיב!

עתה החל יצחק למסור צוואתו: מאחר ובעוד כמה דקות אני נפרד מהעולם, הנני אדם בודד, ואין אנשי העיירה מכירים את פנימיותי כלל, לכן מבקש אני ממך שתשיב עמי ותדאג שיקברוני בבית הקברות העתיק ליד גאון פלוני שנפטר לפני שנים רבות. כמובן שאנשי חברא־קדישא יסרבו, באמרם: "מה לו ליצחק השיכור הכבוד והייחוס להקבר בבית העלמין העתיק ליד גאון פלוני". אי לזאת, אנא, תיקח את הארגז הזה המכיל כתבי תורה, תראהו לרב העיר, ואז בודאי יסכימו.

בסיימו את צוואתו שאלו: "המבטיח אתה לי לקיים דברי?" השיב רח"ז: "הן". [עתה ביקשו יצחק שיניח ידו על מצחו, כשהניח רח"ז ידו על המצח, הרגיש בחום אדיר עד שכמעט ונכוותה ידו, מיד הסירה מעליו. תוך כדי שיחתם הנר המשיך לדלוק, ועתה הגיע לשלב דעיכה]. לפתע עצם יצחק עיניו וקרא בהתרגשות ודביקות עצומה: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ויצאה נשמתו באחד! [באותה שניה כבה הנר].

מוכה תימהון והשתוממות על המחזה הנורא הזה, פתח את הארגז, והנה הוא מלא בכתבי קבלה וסתרי תורה. הוא יצא בהתפעלות מהבית כדי לממש את צוואת הנפטר, והחל זועק: "הצדיק אבד!" ניגש להרב והראה לו את הכתבים. הלה השתומם להיווכח כי אותו יצחק השפל, היה גאון וצדיק נסתר מל"ו צדיקים... ברם, בקשר לבקשת המנוח להטמינו בבית העלמין העתיק, טען הרב כי זה מן הנמנעות, שהרי זה כבר שנים רבות אין קוברים בו, ובפרט בחלקה של אותו גדול אין שום מקום פנוי. אך בכל זאת, מכיון שהיתה זו צוואתו של אותו צדיק, יצאו אנשי חברא־קדישא למחרת בבוקר לבדוק את השטח, והנה הוברר, כי ליד קבר אותו גדול [גדלו שיחים שהסתירו את המקום הפנוי] ובדיוק נשאר בצמצום מקום אחד. הרב פרסם קבל עם ועדה כי אותו יצחק השפל, היה זה צדיק יסוד עולם, איש אלקים קדוש. המונים יצאו ללוותו, וביקשו ממנו מחילה על שלא נהגו בו כבוד. לאחר הספדים ובכיות בא הצדיק למנוחתו במקום שחפץ.

[בסיכום, יש לציין, כי מדברי ר' יצחק לא נפל דבר ארצה, ואותם בחורים שהתרשלו במעשה החסד, באו על עונשם הכבד]. ביחס לרח"ז, כנראה שזכות הטבתו עם המנוח עמדה לו, ולאחר כשלושים שנה, בשנת תש"ז חלה אנושות, ולפי צו הרופאים, בכדי להציל את חייו, נאלצו לקטוע את רגלו האחת. הוא נשאר רתוק לכסאו כשבע עשרה שנה, עד יום פטירתו.

[את הסיפור הנורא שמר רח"ז בסוד עד שנת תשי"ג. אביו הזקן שהרגיש בסודו, גזר עליו לפני פטירתו (של האב) שיגלה לו את הסוד. בשנה שלאחריה, תשי"ד, פירסם רח"ז את הסיפור בפומבי בשמחת "שבע ברכות" של בנו, בצורת חרוזים ("גראמן"). מרוב התרגשות פרץ הקהל בדמעות רותחות]. באותם ימים עמד רח"ז בפני סכנת כריתת רגלו השנייה, וכסגולה להצלתו, פירסם לראשונה בפומבי את כל הפרשה, למען ישמעו וייראו, ולא יתרשלו בעשיית חסד, בעזרה לזולת ובהטבה לבריות.

אמנם, מי יעמוד בסוד קדושים! ופשוט דלכל אדם אין ללמוד מכאן לקלל יהודי ולהזיקו בשוט לשונו. ועיין באור ישראל (נט, א).

זכות המת-מצוה שהגינה

בני משפחתו מוסיפים עובדה מדהימה קצרה שסופרה מפה לאוזן ע"י רח"ז: בעת מלחמת העולם הראשונה הוא מצא חייל יהודי הרוג. גמל עמו רח"ז חסד של אמת והביאו לקבר ישראל. לאחר מכן, במשך תקופות חייו, חלה רח"ז שלש פעמים והגיע עד לשערי מות. היה אותו חייל אלמוני ההרוג בא אליו בחלום ואומר לו: אל בהלה! אני אותו הרוג שהבאתני לקבר ישראל - מכיר אני לך טובה על החסד של אמת שעשית עמדי, אני עומד לך בשמים כמליץ יושר ובודאי תנצל מן המות.

מפליא הדבר, כי באחת מאותן שלשת הפעמים, חלם רח"ז והנה אותו חייל בא אליו ויאמר לו: תבדוק תחת הכר שלמראשותיך ותמצא צנצנת תרופה מונחת, לגם ממנה והבריא. בבוקר הקיץ רח"ז משנתו, זכר מהחלום, ולתדהמתו אכן מצא צנצנת תרופה. לגם ממנה וניצל ממות, ויהי לפלא...!

אגב, יש בנותן טעם להוסיף: חמיו של רח"ז שהתגורר באירופה, נספה בשואה ביום הכיפורים. רח"ז ומשפחתו שהתגוררו בארץ ישראל לא ידעו מהדבר. לאחר מספר ימים, הופיע המנוח אל חתנו רח"ז בחלום ואמר לו: דע לך כי נהרגתי על קידוש ה' ביום הכיפורים. אנא התפלל במשך השנה לעילוי נשמת, ותזכרו ביוה"כ פ לשמור על יום הזכרון שלי, אתה וצאצאיך אחריו.

שלוחי מצוה אינם ניזוקין

שוב סיפר רח"ז, כי בצעירותו למד בישיבת "ענף כנסת ישראל" בסטוצ'ין, תחת הנהלת רבי יהודה ליב חסמן הגאב"ד וראש הישיבה. ביום תשעה באב תרע"ד, עת פרצה המלחמה העולמית הראשונה, נסגרה הישיבה והתלמידים התפזרו לבית הוריהם. משום סיבות שונות, לא חזר רח"ז לביתו אשר בסלבודקה והמשיך ללמוד במקום.

בערב יום הכיפורים [שנת תרע"ו] בבוקר, ניגש אליו מכר אחד ויאמר לו: מאחר שמכיר אני אותך בתור אדם פעיל ורב חסד, לכן, אנא, בוא להירתם למבצע הצלת 18 בחורי ישראל שעומדים לברוח היום מחזית המלחמה ולהחביאם בחוף מבטחים, עד יעבור זעם. עתה, כשחזית המלחמה נמצאת סמוכה לעירנו, סטוצ'ין, יערקו החיילים מהצבא הרוסי ויבואו העירה. כי שמענו מאחורי הפרגוד, כי מחר בשעה שבע בבוקר, מתכוון הצבא הרוסי לסגת מהאזור, ואז יוכלו החיילים לצאת כבר ממחבואם, ולאחר יום הכיפורים יחזרו לביתם. אך קודם לכן עליך לדאוג לגייס בגדים ונעליים עבור אותם חיילים כדי שיוכלו להסיר מעליהם את בגדי הצבא ולהחליפם באלו. כמו כן עליך למצוא מקום בטוח שיוכלו להסתתר שם.

הבחור ח.ז. [בן ה-17] קיבל את הדברים ברצינות, וקבע את מקום המקלט בבית הכנסת, השוכן בדרך לבית הקברות של סטוצ'ין, אשר שימש כמקום פרידה ומספד להלוויות בדרך הליכתם לבית העלמין. עזרת הנשים של אותו בית הכנסת, לא היתה כבר בשימוש שנים רבות, (שכבת אבק גבוהה, כיסתה את שטח העזרה), ומצאוה לנכון כמקום מתאים ובטוח.

במשך היום הסתובב רח"ז ופקד את בתי ישראל, והתרים בגדים משומשים ומזון והחביאם בעזרת נשים הנ"ל. נקבע שהחיילים יערקו מהחזית לאותו בית הכנסת. כשעה שעתיים לפני התקדש היום, החלו החיילים להישמט ולברוח אחד אחד. אך אחד מהם שהיה תושב מקומי אשר אמר בליבו: לשם מה עלי ללכת עם חברי להסתתר, הרי יכול אני להתחבא בבית הורי... אמר ועשה. בבוא 17 החיילים למקומם, מיד פשטו את בגדי הצבא הרוסיים, והחליפום בגדים אותם הכין להם רח"ז.

עתה, לאחר שסיים רח"ז תפקידו בנאמנות, רצה להזדרז ולחזור העירה לחטוף את הסעודה המפסקת. אך כאן עיכבו בידו החיילים בטענה כי אינם מכירים את העיר והסביבה, וכי הם מפחדים להישאר כאן לבד. לכן "המתחיל במצוה אומרים לו גמור!" והפצירו בו שיישאר עמם ביחד. הוא נאות גם לכך, טעם דבר מה, והתפלל עמם כמה שזכרו בעליפה את תפילות ליל יום הכיפורים.

ליל יום הקדוש. השעה שעת לילה מאוחרת. האיזור כולו שרוי בדממה. והנה לפתע פלחו את האויר זעקות היסטוריות וקולות בכי מזעזעות, בליווי הדי מספר יריות. נשלח איפוא הבחור רח"ז האמיץ ללכת ולברר סיבת הדבר. הוא הצליח לברר פשר האסון: בערב, כשערכו המפקדים בצבא מפקד, חסרו 18 חיילים. בדקו מיד את כתובותיהם, והתברר כי אחד מהם הוא יליד העיר סטוצ'ין. נשלחו חיילים לביתו כדי לחפשו. בדקו בבית ולא מצאוהו. ירדו למחסן, ולאחר חיפוש קצר התגלה העריק. מיד נחרץ דינו לירייה בראש.

התחננו ההורים שיחוסו על בנם יחידם. אך כל תחנוניהם נתקלו בלב אבן ובסירוב מוחלט. רק זאת ניתן להם כ"חנינה" - יותר להורים להיות נוכחים בשעת יציאת נשמת בנם ולחזות במו עיניהם בהריגתו... מיד הוציאוהו להורג מחוץ לעיר, ושם, לא הרחק מבית הקברות רצחוהו. זו היתה סיבת הזעקות וקולות הירי.

בשמוע רח"ז את דבר האסון, אימה חשיכה גדולה נפלה עליו, ומחשבות תוגה החלו להתרוצץ ולכרסם במוחו: "מה עשיתי? כל היום עמל אני בתמצית כוחותי, לעשות חסד ולהציל 18 יהודים מחזית המלחמה, מי יודע אם תחת מצווה שחשבתי לעשות, נהפוך הוא, עשיתי היום את העבירה הגדולה ביותר - סיכנתי את כל יהודי סטוצ'ין! עכשיו הרוסים יחשדו בם, כי הם שמילטו את אחיהם מהצבא והחביאום בבתיהם, וממילא יגוללו עליהם אשמה, כי המה האשמים בתבוסת הצבא הרוסי בחזיתות, ואזי אוי לי ואבוי למצוות... סיכנתי במו ידי את חיי היהודים שבעיר, ובמקרה הטוב, גזירת גלות תתבצע עליהם ויגרשום מן המקום..."

מחשבות כאלו התרוצצו במוחו, אך הוא התחזק בביטחונו בה' יתברך, ואמר לנפשו: "בין כה וכה, את הנעשה אין להשיב אחורה! אני בתומי הלכתי, כוונתי היתה אך ורק לשם שמים, להציל נפשות ישראל מסכנת מוות. יתכן, ואם הייתי עומד הבוקר במצב של עכשיו, הייתי מהרהר פעמיים לפני שהייתי הולך לפעול, אך העבר – אין, ההווה – כהרף עין, העתיד – עדיין, דאגה – מניין?!". הוא הסיט את המחשבות הצידה והחליט: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד!" (ברכות י, א). [מה לך לחטט בסתריו של הקב"ה, מה שצויות ממנו עליך לעשות, ומה שנוח בעיני ה' – יעשה!]. ובכן, רח"ז מיהר לבית הכנסת לבשר את דבר האסון לחיילים המוסתרים על ידו, למען ידעו את אשר לפניהם.

עתה שנוכחו 17 החיילים העריקים כי מחפשים אחריהם, באו לידי הכרה, כי סכנת נפשות היא להשאיר את בגדי הצבא במקום מחבואם. כי אם יגלו, הרי תיכף יזהום כעריקים על ידי הבגדים. אי לזאת חייבים להפטר מהם בכל המהירות.

תפקיד מסוכן זה נטל שוב רח"ז על כתפיו. חשב ומצא פתרון לבעיה הבערת. הוא נזכר כי אחד מתושבי העיר קנה לו בחייו מקום קבר, ולשם סגולה כבר כרו הקבר וכיסוהו בקרשים. ילך הוא שם ויקבור את 17 בגדי ונעלי החיילים. אדם גיבור מטבעו היה רח"ז, ועל אף כוחו הרב, מצא, כי יותר משליש בגדים לא יוכל לשאת בפעם אחת. הוא חילקם לשלש חבילות, נטל עמו חבילה אחת, והלך מהירות בדרך עקלתון, דרך שדות, לבית הקברות, לבל יפגוש בדרך נפש אדם. בהגיעו לבית הקברות פנה לאותו קבר, הרים הקרשים והשליך את החבילה פנימה, כיסה בקרשים וחזר למקומו. שוב נטל חבילה שניה והשליכה לקבר. חזר ונטל שלישית, הכניסה לקבר, כיסה היטב בקרשים וחזר דרך השדות לשוב לבית הכנסת.

בחזרו, חשכו עיניו. לא הרחק ממנו נוסעת שיירת קוזקים רכובים על סוסים. הוא ידע כי אין כל טעם לברוח, מאחר שהם כבר גילוהו. לכן מיד נשתטח על האדמה ליד עץ ואמר וידוי. תיכף נשמעה זעקה: עצור! ומשלא הזדהה, מיד מטר יריות הומטר לעברו. מאות כדורים שרקו מעליו, ובחסידי ה', בנס, שום כדור לא פגע בו, ואף לא שרט בבשרו. כשסיימו הקוזקים מלאכתם, התקרבו לעברו והאירו את השטח בפנסים, כרי לגלות את ה"מרגל" המשוטט באישון לילה ואפלה בזמן מלחמה באזור רגיש זה. הם מצאוהו בריא ושלם, צוו עליו לקום ונטלוהו למפקדם.

חשב רח"ז: מה יש לי להפסיד? אם אהרג עתה, הרי זה לאחר יום עמוס בחסד במסירות נפש, וכן בעצם היום הקדוש בשנה, יום מחילת עוונות – לא רע לעבור לעולם האמת, ומה לי להתרגש? ... בעוז ובאומץ התלווה עם הקוזקים אל המפקד. הלה הריק את חרבו מתערה והניחה מתחת צוארי רח"ז והחל לצעוק עליו: מרגל שכמותך! מה אתה משוטט בחצות הלילה מחוץ לעיר בזמן מלחמה.

תיכף "רקם" רח"ז סיפור ויאמר: אספר לך מה מעשי כאן. בן יחיד להוריו מת הלילה בעיר (ובכדי לצמצם את השקר, חשב תוך כדי דיבורו על החייל ה-18 שהוצא להורג הלילה). זעקות ההורים פלחו כליות ולב. השכנים אמרו שאם לא יסלקו את המת מנגד הוריו, הרי שבמקום לוויה אחת, יצטרכו לערוך שלש לוויית... לכן שמתני נפשי בכפי, אמרתי ויהי מה! אני אטול את המת ואקברהו בבית הקברות הסמוך, והנה רק עתה חזרתי יחידי מהקבורה.

המטיר עליו המפקד קללות: "שקרן שכמותך, בעוד רגע קט אסיר ראשך מעליך ואותך אגזור לגזרים ואנתח לנתחים, על שקריך ועל דמיונותיו הכוזבים. אמור מיד האמת!" רח"ז ממשיך בשלו בלא מורא: אדוני המפקד, אם אינך מאמין לי, אנא סור עמי לבית הקברות הסמוך, נפתח הקבר ותיווכח בצדקתי, כי עשיתי הסד עם אנשים מעמי.

לאחר חקירות צולכות ואיומים, כשהחרב תחת צוארו, העלה אותו הקצין על רכבו והתקדמו לעבר בית הקברות. לא הרחק משם עצר את רכבו, הדליק את הפנס מול פני רח"ז ואיים עליו סופית שיאמר את האמת. רח"ז לא נרתע. בראותו את האומץ והוודאות בפני הבחור, טפח על כתפו ואמר לו: "נער אמיץ וטוב לב שאכפת וכואב לך מצער הורים אומללים, הינך משוחרר, לך לביתך!" [התנצל בפניו רח"ז כי הוא מפחד לחזור יחידי העירה, פן יתפס שנית בידי גדוד חיילים שני. כאות הוקרה נאות הקצין לקחת אותו ברכבו לתוך העיר עד לפתח אכסנייתו].

ואכן, למחרת בשעה שבע בבוקר, נשמעו קולות הצוצרות מחצרצים: "טו, טו, טו, טו!" אות לפלוגות החיל, שהחלו מיד לעקור ולסגת מהאזור... אבן נגולה מלב רח"ז, ויאמר ללבו: "כל דמיונותי בליל יום הכיפורים – שוא והבל, אין בהם ממש. לא דובים ולא יער, מעשה היצר המה! טוב עשיתי, ויפה פעלתי! אין זאת אלא שהיצר הרע לא יכל

עמוד מנגד, לראות את מצות החסד שעשיתי בתום לב ומסרתי נפשי עליה. בראותו כי לא יכל לי, רצה אפוא, להפילני לפח יוקשים וללכדני ברגשי חרטה, להיות חלילה מהסוג של "תוהה על הראשונות", ולהפסיד בזה את פרי יגיעתי..."

לאחר שנים רבות, כשנפגש רח"ז עם רבו, רבי יהודה ליב חסמן, וסיפר לו את כל המעשה, ראה כי בפני רבו לא חל שום שינוי, וכל אות התפעלות לא נראה בפניו. הוא השתומם, כי ידוע היה ר' ליב חסמן כבעל רגש עצום, ואילו כאן הרב שומע ושומע בקור רוח ואינו מגיב מאומה. הוא חזר שנית תוך התפעלות רבה, והדגיש לחוד כל נס ונס שארע לו, שרואים במ יד ההשגחה הפרטית, ושוב אין תגובה. יותר לא יכול היה להתאפק, פנה אל רבו ושאלו: רבינו, האין הוא רואה כאן שרשרת של ניסים והשגחת ה'!?

פשיטא! הפטיר ר' ליב, אינני מבין את התפעלותך מה חידשת לי בזה, הרי כך לימדונו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים ח:): "שלוחי מצוה אינן ניוזקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן"!!

"ושכר אל תשת" (י, ט)

השיכור תפילתו תועבה

כתב בספר "ילקוט חמישאי" בשם ספר "שערי אהרון". שהנה הגמרא במסכת ערובין (סד). אומרת, שהשיכור תפילתו תועבה. וניתן למצוא רמז לדין זה בפסוק: "ושכר אל תשת", הוא ר"ת: ואם שתה כדי רביעית אסור להתפלל, והטעם הוא: כי תפילת שיכור תועבה.

"ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנוֹתְרִם לְאִמֹר" (י, טז)

ע"י הכעס נתעלמה ההלכה

ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה. אמר רב הונא: בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, בשבת, בכלי מתכות, ואונן, שאונן אסור בקדשים. (ויק"ר שמיני יג, יא)

התרחקותו של רבי ישראל מסלנט ממידת הכעס

בספר "תנועת המוסר" (ח"א עמ' 383) מסופר על התרחקותו הגדולה של רבי ישראל סלנטר ממידת הכעס: כאשר רבי ישראל גר בברלין, היו נוהגים כמעט כל יהודי רוסיה ופולניה שהודמנו לשם לבקר אותו, כדי ליהנות מזיו קלסתר פניו או לקבל ממנו עצה ותושיה. פעם אחת, כשנכנס הרב ד"ר אהרמן לחדרו, מצאו במצב רוח מדוכא מאד, כששאלו לסיבת הדבר, סיפר לו רבי ישראל שזה עתה ביקרוהו שני יהודים מקובנה, וסיפרו לו על שינויים שעומדים להכניס בבית המדרש בקובנה, מקום תלמודו בעבר, והוא רואה כי משנויים אלו עלולים להיות תוצאות בלתי רצויות. הרב אהרמן חזר ושאל האם יש בדברים אלה כדי להצטער על כך, ענהו בשלילה, אלא שעקב זה בא לידי התעוררות של כעס. שאלו הרב אהרמן: האם התבטא כלפי האורחים בביטויים שיש בהם משום עלבון? ענה לו הרב: חלילה, אף אחד חוץ ממני לא הרגיש בזה. - ובכן, מה הדבר שמדאיג כל כך את ליבנו? שאל שוב הרב אהרמן. וכי מה אתה שואל? תמה רבי ישראל, האינך יודע שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, וכל מיני גהינם שולטים בו?

מעודו לא ראה את רבי ישראל כועס או מתרעם, אם כי היה רגשן מאד ובעל נפש סוערת, הוא עקר מליבו כל שורש של טינה ותרעומת, עד כדי כך שלא בא כלל בגבולו, אם מישהו היה גורם לו רעה או מקניטו לא רק שהיה מעביר על מידותיו ומוחל, אלא היה מזדרז באותו רגע לגמול לו טובה. שיטתו היתה שזו מצות עשה מהתורה והלכת בדרכיו (דברים כח, ט) שחייב האדם ללכת ולהדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא, והרי השם יתברך, בשעה שמכעיסים אותו, לא די שמאריך אפו, אלא שבאותו רגע הוא נותן חיים לאדם, וממלא את כל צרכיו ומשאלותיו.

עת לכעוס

קרה פעם בשנת תר"ט בעת מגיפת החולירע בוילנא, כאשר רבי ישראל פעל גדולות ונצורות להצלתם של אלפים מישראל, ותוך כדי התלהבותו נכשל במידת הרגז, והיה אותו צדיק זוכר מקרה זה כל ימיו ומתמרמר על כך, נחמתו היחידה היתה שאותו רגע בא לו מתוך אחריותו העמוקה בענייני פיקוח נפשות שהוא מסר נפשו עליהם. כדי שנקבל מושג מהו אותו כעס שנכשל בו רבי ישראל, מן הראוי לפרסם את המעשה כולו:

בשנת תר"ח תר"ט התפשטה מגיפת חולירע בוילנא, והפילה חללים רבים. מיד נרתם רבי ישראל לפעולות הצלה. הוא יסד ועד שנטל עליו את כל תפקידי העזרה, שכר בית חולים מיוחד בן אלף וחמש מאות מיטות, בהשפעתו לא לקחו הרופאים שכר לא מעני ולא מעשיר, כמו כן גייס כשישים או שבעים אברכים לומדי תורה שיגישו עזרה לחולים,

אותם הדריך בצורה נחרצת שבשבתות לא ישתמשו בגויים אלא יעשו בעצמם את כל המלאכות בשביל החולה, כגון להחם מים חמים, לסוכו ולשפשפו, כנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן שכח) בדיני פיקוח נפש.

והנה, באחד מלילות שבת, חלה נכדו של אחד מנכבדי וילנא בשם רבי יוסף חלפן, ובהתאם להוראת רבי ישראל עשו האברכים בשבילו את כל המלאכות הדרושות, בקעו עצים, הבעירו אש וכו', עד שהוציאוהו מכלל סכנה. כעבור כמה ימים, בא רבי יוסף להודות לרבי ישראל על ששליחו הוצילו את נכדו. אמר לו רבי ישראל, מה לך להודות לי? ה' רצה ונתרפא החולה.

המשיך הזקן ואמר: אבקש סליחה, אף כי איני ראוי להגיד, אך ברצוני להעירו כי האברכים שלו שהם מפאר עירנו - מחללים שבת יותר מהצורך. רבי ישראל שחשש פן יתרשלו האברכים בהצלתם בשבתות, שכן הדבר נוגע לחיי אלפי איש, יצא הפעם מגדרו, הן בקצפו והן בסיפור שבח על עצמו, וגער בזקן בנויפה: הדיוש שכמותך! האתה תלמדני מה מותר ומה אסור? אני ארגנתי את האברכים והבטחתי וערבתי להורים שלהם שהמחלה לא תדבק בהם ושחזירים בריאים ושלמים, וכן היה, שכולם חזרו בריאים ושלמים - התוכל גם אתה לעשות כן?! מיד חלץ רבי יוסף את נעליו, ישב לארץ ובקש מחילה, אותו כעס בודד זכר רבי ישראל כל ימיו. (תנועת המוסר ח"א עמ' 182; מוסר חכמים)

"זאת החיה אשר תאכלו" (יא, ב)

ללמוד תורה בחיות והתלהבות

הנה, סופי תיבות זאת החיה אשר תאכלו, הם אותיות תורה. ובא לרמוז על ההכנה אשר בני ישראל מכינים את עצמם בימי ספירת העומר לקבלת התורה. כי עיקר עסק התורה צריך להיות בבחינת 'זאת החיה', כלומר בחיות אלקות, כי כשעוסק סתם בתורה בלי שום טעם וחיות, לימוד הזה אינו שווה כל כך, כי כשם שצריך האדם לזכך חומרו וגופו בגשמיות - כן צריך לזכך עצמו גם ברוחניות.

סיפורו של הקורקבן הכשר

בספר "הכל לאדון הכל" (עמ' 142) מספרת בתו של רבי יעקב הרמן, מחלוצי עולם התורה בארצות הברית, על מסירותו של אביה לקיום מצוות. אורחים רבים היו אוכלים על שלחנו, ומידי שבת וחג היו מכינים בבית עבור כולם אוכל רב. רבי יעקב הרמן לא היה עתיר נכסים, אך הוא היה רחב לב ביותר.

היה זה בליל הושענא רבא, אבא הלך לבית הכנסת, שם נשאר ללמוד במשך כל הלילה. שעת חצות קרבה, ואמא עדיין עסוקה היתה בהכשרת עשרים וארבעה עופות בקבוצות של ששה עופות. ישבתי מסתכלת באמא, בהמליחה את העופות במטבח החמים והשקט, ותנועות ידיה המתמשכות של אמא הפילו עלי תרדמה. בשנתי הרגשתי כי מושכים בי, ושמעתי קול הבא ממרחקים "קומי רוחמה, קומי". נאבקתי בקורי השניה כדי להתעורר ולמצוא את אמא רכונה עלי. מה השעה? שאלתי מנומנמת. עכשיו אמצע הלילה - ענתה אמא, והיא המשיכה: זה עתה שמתי במקום את כל הקורקבנים שגמרתי להכשיר, ושמתי לב כי באחד מהם עלולה להיות שאלה. מילותיה של אמא המשיכו תוך כדי אנחה: הם כולם מעורבבים עכשיו, כך שאם קורקבן זה טרף, כל העופות יחשבו... אמא לא סיימה את המשפט, מהפחד שמא ח"ו תתמשש המחשבה הנוראה.

"רוצי אל אבא ב'תפארת ירושלים', ובקשי ממנו ללכת אל הרב סקיינדר לשאול את השאלה. אל תשכחי לומר לאבא, שאין לי כל מושג לאיזה עוף מתוך עשרים וארבע העופות שייך הקורקבן", המשיכה אמא. מחזיקה את הקורקבן בשקית קטנה לחה. מיהרתי ברחוב החשוך והאפל, כשצעדי עונים כהד לדאגה שבליבי. בשנת תר"צ, לא חששה אמא לשלוח נערה בגילי הצעיר לבדה באמצע הלילה, שכן רחובות ה'איסט-סייד' היו בטוחים לחלוטין.

כשהתקרבותי לבית הכנסת המואר, שמעתי קולות רבים מתרוננים בלימוד. מיהרתי לתוך הפרוודור, תוקעת את ראשי דרך הדלת המסתובבת. אבא ישב בקדמת בית הכנסת, כשספר פתוח לפניו. אחד מהאנשים זיהה אותי ומיהר לעברי. "עלי לומר משהו לאבא", ענית מהר. הוא ניגש אל אבא, טפח בעדינות על כתפו ולחש לו דבר מה.

אבא רץ אלי כשהבעת שאלה על פניו. "או, אבא, אמא גמרה רק עכשיו להכשיר את כל עשרים וארבעה העופות, והיא ערבבה יחד את כל הקורקבנים, ומצאה שאלה על אחד מהם, והיא לא יודעת לאיזה עוף הוא שייך, והיא אמרה שתלך מיד לרב סקיינדר לשאול שאלה". אמרתי כל זאת בנשימה אחת. אבא חטף את כובעו, ויחד עברנו ביעף דרך הרחובות השקטים והמנומנמים. הגענו לרחוב 'הנרי' תוך כמה דקות. אבא נשא את עיניו לקומה הראשונה בה גר

הרב סקיינדר, אור בקע מחדר המגורים, עלינו על קצות אצבעותינו, ואבא נקש בעדינות בדלת. הרב סקיינדר פתח את הדלת בעצמו, "שלום עליכם רב יעקב הרמן" - הוא לחץ את ידי אבא בחמימות.

אשתי הכשירה עוף ומצאה שאלה על קורקבן זה, קבע אבא את העובדה. בהבטי באבא בתדהמה, רציתי לומר לו שהקורקבן התערב בעשרים וארבעה אחרים. מבטו המזהיר של אבא הבליע את המילים בגרוני. וכך, בשעה שהרב סקיינדר בחן ובדק והפך את הקורקבן, מצד אל צד. היה גורלם של עשרים וארבעה העופות מונח על כף המאזניים.

רעדתי בעמדי שם. ומה יהיה אם זה טרף, כל העבודה הקשה של אמא תרד לטמיון. מה יאכלו כל אורחנו בחג, זה עלה כל כך הרבה כסף. פניה החיוורות של אמא העיפה צפו לנגד עיני וערפלו את ראייתי. העפתי מבט באבא. הוא עמד שם זקוף וישר, כחייל המצפה לפסק דינו של המפקד, לאחר מה שנראה לנצח, הרים הרב סקיינדר מבטו והכריז: "כשר, כשר". מילות הרווח וההצלה צלצלו באוזניי.

לאחר מכן אמר אבא: רבי, אם היית פוסק כי הקורקבן טרף, הייתי זורק עשרים וארבע עופות. אשתי איננה יודעת לאיזה עוף שייך קורקבן זה.

הרב סקיינדר נתן באבא מבט מוכיח: אח, אח, רבי יעקב, מדוע לא אמרת לי? אם נזק גדול כרוך בענין, הייתי בוחן את השאלה בצורה אחרת. "לעולם איני מחפש היתרים", ענה אבא. אימרה שהיתה שגורה על פיו ומיושמת במעשי. עם הקורקבן הארוז שוב בשקית החומה הקטנה והלחה, מהרנו אבא ואני במורד המדרגות. "רוצי מהר הביתה, ואמרי לאמא שהקורקבן מאה אחוז כשר. תדאגי שאמא תלך לישון. אני חוזר לבית הכנסת".

כמו ציפור במעופה עפתי דרך הרחובות הרוגעים, רגלי מהדהדות לקצב המילים: כשר, כשר, כשר, כשפרצתי לכניסה, לא יכולתי לשלוט בעצמי וקראתי בקול: "אמא, אמא, כשר, הוא כשר".

גברת פרידמן שכנתנו מהקומה הראשונה יצאה במרוצה מביתה: "רוחמה, מה אתך? מדוע את כה מרעישה עולמות בשעת לילה זו ומעירה את כולם?" שאלה. "הקורקבן כשר" מלמלתי. אמא שמעה אותי ומיהרה לקראתי, נפלתי לתוך זרועותיה מוציאה אותה כמעט משיווי משקלה, "זה בסדר אמא זה מאה אחוז כשר". אמא פרצה בדמעות. לעת הזאת כבר שמעו שכנינו את המהומה ומיהרו לכניסה, סקרנים לשמוע מה קרה. על כוס קקאו מתוק וחם ועוגיות הקינומן הטעימות של אמא עם הצימוקים, סיפרתי לשכנינו את סיפורו של הקורקבן הכשר.

"כָּל מִפְרֶסֶת פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת מְעַלְת גְּרָה בְּבִהְמָה אֲתָה תֹאכְלוּ" (יא, ג)

ספר התורה שגילה את קלונו של החוטא

ואספר לפני הקורא מעשה נפלא ששמעתי מהגבאי של ביהכ"נ "אבוהב" בצפת אדון פרג' ז"ל. שסיפר לנו כי הוא הכיר וראה בעיניו את המעשה הבא.

כידוע, בישיבת "פורת יוסף" תכב"ץ, היה לוקח כל שנה מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול כמוהר"ר יהודה צדקה זצוק"ל את הבחורים שלמדו בשיעור שלו לעשות שבת בצפת, ושם היו מתפללים בביהכ"נ "אבוהב". וכאשר הגענו לצפת הלכנו לבית הכנסת, והרב ביקש מהגבאי שיראה לנו הספר תורה של מהר"י אבוהב זצוק"ל. הגבאי הסכים, אבל ביקש שקודם נלך לטבול במקוה האר"י, ואח"כ יראה לנו.

כאשר חזרנו מהמקוה הראה לנו את הספר תורה ושמחנו מאד, ובקשנו אם אפשר שהשבת נקרא בספר תורה הזה, ענה לנו, כי יש להם תקנה שלא מוציאים כבר הספר תורה של מהר"י אבוהב, כי אם במועדים שסימנן כש"ר, ר"ת כיפור, שבועות, ראש השנה. כששאלנו מה הסיבה, ענה לנו - אספר לכם מעשה מזעזע, כדי שתדעו נפלאות ה' ותשמרו עצמכם. וזה מה שאני ראיתי כאן בבית הכנסת.

ביום שבת אחת בפרשת שמיני, הוציאו הספר תורה של מהר"י אבוהב. והיה אדם אחד יקר, שהיה סוחר שבא לצורך סחורתו לכמה חדשים, כאשר חזר מהנסיעה, כבדו אותו בשבת בעליה לתורה כנהוג, בכדי לברך ברכת הגומל. לאחר שבירך את הברכה הראשונה, קרא החזן בתורה, וכשהגיע לפסוק "כל מעלה גרה בבהמה" וכו', קרא: כל מעלה "נדה", הציבור החזירו אותו, אבל גם בפעם הנוספת הוא קרא: כל מעלה נדה. שאלו אותו: מה קרה? מדוע אתה קורא נדה ולא גרה? והוא השיב שכך כתוב בספר תורה.

עלה הרב לראות, ואכן ראה כי במקום 'גרה' כתוב 'נדה'. בינתיים, התרחק אותו אדם שעלה לתורה, ואז ראה הרב שכתוב 'גרה'. ביקש ממנו הרב שיתקרב, וברגע שהתקרב נהפכו האותיות שוב ל'נדה'. משהתרחק שנית, שוב נהפכו לגרה.

זעק הרב ואמר לו: תאמר, מה עשית ומה מעשיך? הסוחר התבייש מאד, והודה בפני הקהל, כי הוא לא היה בביתו כמה חדשים, וכששב לביתו התברר כי רעייתו עדיין לא טבלה, והוא לא הצליח להתגבר על יצרו, ועשה המעשה. וכל הקהל געה בבכיה, והיהודי עשה תשובה, ומני אז קבלו עליהם לא להוציא הספר תורה רק ימים אלו. באותה שבת היתה לנו שמחה גדולה מאד, אחר שלמדנו ממעשה זה להזהר מאד בכל פרטי ההלכה. ה' יחזירנו בתשובה שלימה. אמן.

סימני כשרות רומזים לעם ישראל

סימני טהרה אלו הם רמזי לישראל. שתי פרסות, לומר שנוחלים העולם הזה והעולם הבא. מעלת גרה, לרמז שכמו שהבהמה לאחר גמירת אכילתה מחזירה המאכל לפיה ואוכלת כבתחילה, כך ישראל לאחר גמר אכילתן הפירות בעולם הזה - הקרן קיימת לעולם הבא. אבל החזיר שבו נכשלו האומות, כתיב בו: והוא גרה לא יגר, כלומר, הם אוכלים בעולם הזה ואין להם חלק לעולם הבא.

ואפשר לומר עוד, מפריס פרסה, הם ישראל שמוציאים שני מיני הוצאות ומפזרים ממעותיהם. האחת לכבוד שבתות וימים טובים והכנסת אורחים, והשניה לצדקה לעניים ולתלמידי חכמים, ויהיו לרצון לפני ה'.

מעלת גרה - שדברי התורה נרמזו באכילה ושתיה, כמו שאמרו (קהלת רבה פ"ב, א) שכל אכילה ושתיה שבקהלת רומז לדברי תורה, ובן ישראל, אף על פי שלמד תנ"ך ומשנה וגמרא צריך לחזור עליהם, ואז יהיו בפיו כדבש למתוק, והוא כמו המעלה גרה. (נחל קדומים)

"אֵךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ" (יא, ד)

המאכלים מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה

כותב האברבנאל: איסור המאכלים שאסרה תורה, אינם מפני בריאות הגוף ורפואתו, וחלילה מלהאמין כן, לפי שאם הדבר כן, היה ספר תורת האלוקים במדרגת ספר מספרי הרפואה. וגם עינינו רואות, כי האומות האוכלות בשר החזיר, השקץ, ושאר בעלי חיים טמאים, כולן הן חזקות. אולם תורת האלוקים לא באה לרפא את הגוף ולדאוג לבריאותו, אלא לדאוג לבריאות הנפש ולרפא תחלואיה, לכן אסרה התורה את המאכלים, לפי שהם מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה.

מוסיף על כך בעל "עקדת יצחק" רבי יצחק עראמה זיע"א: כשם שהכפרי אוכל מאכלים גסים והוא בריא, ואילו בן העיר לא הורגל במאכלים אלה ומזיקים לו, כך ישראל: לפי זוך נפשותינו, שהן נאצלות מתחת כסא הכבוד, לא נוכל לסבול את הטומאות המזיקות לנו, לא כן הגויים, בשבילם הכל טוב, כי נפשם מגושמת, ולא אכפת להם מטומאות. (פרפראות לתורה).

אל תמצוץ את העצמות

חייל יהודי בצבא הרוסי, נכנס אל ר' ישראל מאיר מראדין, ה"חפץ חיים" והתמרמר לפניו: אני שרוי בקרב הנכרים, ואין לנו מאכלים כשרים, ובצבא מכריחים אותי לאכול נבילות וטריפות.

אמר לו הרב: לפעמים אתה אנוס לאכול, מטעם פיקוח נפש, ואנוס רחמנא פטריה, אבל בבקשה ממך, אנא למעט בהנאה, כשאתה אוכל מבשרם, אל תמצוץ את העצמות...

רב אחד דרש פעם לפני החיילים היהודים, לפני הליכתם לצבא, בהאי לישנא: "חיילים יהודים! - אולי יאנסו אתכם לאכול טריפות? זאת עשו, תשפכו בכל פעם מהתבשיל שלוש כפות בחוץ ואחר כך תאכלו, כדי שיהיה לכם לזכרה שאכלתם טריפה, וכאשר ירווח לכם, תשובו לאכול רק מאכלים כשרים... (זכרון יעקב ח"א, עמו' 215)

מעשה נורא מעונש האוכל מאכלות אסורות

אספר לכם מעשה נורא. היה יהודי אחד, אשר לפני כ-12 שנה היה לוקח אותי לבת - ים, הוא היה גר באחד הישובים ומתפקידו היה מפקד גדול בצבא. באחת הנסיעות, סיפר לי מעשה נורא אודות חומרת מאכלות אסורות. וכה היה המעשה:

היה לו חבר רופא שגר ברמת הגולן, ויש לו משפחה וילדים. בין הילדים יש לו בת שבאותו זמן הייתה בגיל 20, והיתה יפה כחמה ברה כלבנה, אין כמותה ליופי, וטובת שכל ומשכילה ומידות טובות. יום אחד, לא עלינו נתגלה באוזן שלה נמק, הביאו לה את טובי הרופאים, וכל מה שניסו הרופאים לרפאות את האוזן - לא הצליחו.

לבסוף, בלית ברירה, היו צריכים לחתוך לה חצי אוזן. אלא זכך לא תם הענין, לאחר כמה חודשים התגלה נמק נוסף באוזן השנייה, ובלית ברירה חתכו לה עוד חצי אוזן. אלא שלא עבר זמן רב, והוכרחו לחתוך לה את כל האוזן הראשונה, ולאחר תקופה - גם את האוזן השנייה, הנמק לא עצר, והמשיך לראש האף. עד שבעצת ידיים - שלחו את הבדיקות שלה לגרמניה שם יש מומחים עולמיים בתחום זה.

לאחר מאמצים ובדיקות מרובות, גילה אחד הרופאים את מקור הבעיה: חיידק נדיר המצוי רק בגופם של החזירים שחדר לגופה. ואכן, מספר האבא, כי לא עלינו היה לו תחביב לשוטט בשדות רמת הגולן ולצוד חזירים, שהיה הורגם ואוכל אותם עם בני ביתו.

שאל אותו הרופא: והלוא אתה יהודי, ואם כן, מה לך ולאכילת חזיר? אלא, שלצערנו אותו יהודי לא ידע מחומרת הענין, וכך הגיע למצב אשר בתו המיוחדת קבלה חיידק שאין לו רפואה, ולא עלינו, האבא היה צריך לחתוך ממנה בכל פעם חתיכה אחרת בגוף.

וזה מה שאמרה התורה, כי מלבד חולי הנפש של האדם נעשה גם פגם בגוף, כי כל אדם שנפגע בנשמה - נפגע בגוף, ולכן ניוקה אותה בחורה, והעוונות הללו הם אבי אבות הצרות, ה' יחזיר אותנו בתשובה שלמה.

"וְאֵת הַקָּאֵת וְאֵת הָרֶחֶם" (יא, יח)

העוף שיבשר את הגאולה העתידה

בגמרא (חולין סג.) מצינו: "אמר ר' יוחנן: למה נקרא שמו 'רחם'? כיון שבא רחם באו רחמים לעולם [רחמים הוא המטר. רש"י]. א"ר ביבי: והוא דיתבי על מידי [-שיושב על משהו] ועביד שרקרק" [-כשהוא מצפצף, נשמע כאומר 'שרקרק', וכאשר הרחם עושה כן - יבוא הגשם]. ומוסיפה הגמרא: "וגמירי, דאי יתיב אארעא אתא משיחא [כלומר: קבלה היתה בידי חז"ל, שכאשר הרחם אינו עומד, אלא יושב על הארץ ומצפצף - סימן בשורה הוא שהמשיח עומד לבוא], שנאמר (זכריה י, ח): "אשרקה להם ואקבצם". עד כאן מדברי הגמרא.

וביאור המהרש"א, כי מה שאמרו שכאשר הרחם יושב על משהו ומצפצף - יבוא מטר לעולם, יתכן שזהו בטבע, שעוף זה יודע את הזמן שבו הגשמים באים לעולם והוא מבשר על כך, וחז"ל למדו זאת מנסיון, שראו בעיניהם שכאשר העוף מצפצף - בא הגשם. אבל מה שבישיבתו על הארץ הוא מבשר את הגאולה, ודאי אין זה בדרך הטבע אלא בנס, ולכן לגבי זה אמרה הגמרא "וגמירי", כי היתה להם קבלה על כך ולא שראו זאת מן הנסיון.

ורמז נפלא לדברי חז"ל אלו - מצא המהרש"א בפסוק (ישעיהו נב, ז): "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר", והיינו ש"רגלי מבשר" הוא רגליו של עוף זה, המבשר על המטר כשאינו יושב על הארץ, ועל כך אומר הנביא: "מה נאוו", כאשר יהיו "על ההרים רגלי מבשר", כלומר: כאשר הוא יושב על הארץ, שאז הוא "משמיע ישועה". ואף המשך הפסוק מוסב על עוף זה: "קול צופיד", שהוא העוף המצפצף, "נשאו קול יחדו ירננו" - לא אמר "רננו" בלשון עבר, אלא "ירננו", כי הנביא מתייחס לגאולה העתידה במהרה בימינו!

"אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ" (יא, מג-מד)

זהירות ממאכלות אסורות

דרשו רבותינו (יומא לט.) תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטממת לבו של אדם שנאמר "ונטמתם בם", אל תקרא "ונטמתם" אלא "ונטמטם". היינו, שהלב נעשה אטום לדברים של קדושה.

בשום איסור שבתורה אין אנו מוצאים ביטויים כה חריפים כמו שאנו רואים בפרשת שמיני בענין מאכלות אסורות, שמונה פעמים מוזכרות בפרשת שמיני המילים "טמא" ו"טמאים", ועשר פעמים המילים "שקץ" ו"תשקצו". ומשמע מכאן, שמאכל אסור - משוקץ ומתועב הוא עד למאוד, ויש להתרחק מאכילתו כמפני סכנת אש.

וכבר כתב הרמח"ל על כך בספרו "מסילת ישרים" (פ"א) כי המאכלות האסורות מכניסות טומאה ממש בליבו ונפשו של האדם. המאכלות האסורות, מלבד עצם איסור אכילתם שהם דברים טמאים, הם גורמים נזק לאוכל בכך שלבו נעשה מטומטם. הרמ"א (שולחן ערוך יורה דעה סי' פא סעי' ז) פוסק, שאין לתת לתינוק לאכול דברים אסורים כי זה יזיק לו לכשיגדל. והש"ך מוסיף, שיש אף למנוע את הקטן מלאכול דברים האסורים, משום ש"מטמטם הלב וגורם לו טבע רע".

ועד כמה חמור העניין - נלמד מדברי הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א). שם מסופר על אמו של אלישע בן אבויה, שבזמן שהייתה מעוברת, עברה פעם לפני מקום של עבודה-זרה והריחה אוכל אסור והתאוותה לאותו אוכל ואכלה ממנו. ואותו האוכל האסור היה מפעפע בגופה כארס של נחש. והנה לאחר שגדל בנה אלישע בן אבויה ונהיה לגדול בתורה, ואף היה מן הארבעה שנכנסו לפרד"ס, עד שהיה לרבו של רבי מאיר בעל הנס, בכל זאת נשאר בו הארס של אותה אכילה, למרות שלא היתה זו אכילה שלו אלא של אמו. ואף שהיתה זו אכילה של היתר, שכן שנינו (יומא פב:) מעוברת שהריחה והתאוותה לאיזה מאכל, מאכילים אותה אפילו ביום הכיפורים. בכל זאת נתערב הארס בדמו ובנפשו, ונולד עמו וגדל עמו עד שהבשילו פירותיו ונעשה "אחר"! היינו שכפר בתורה רחמנא ליצלן.

רואים מכאן, כי במאכלות אסורות ההשפעה היא כמו של קרינה, שהיא מזיקה פנימה, אך האדם לא חש אותה בעצמותיו או בבשרו. אלא שרק לאחר זמן ניכרות תוצאותיה. אדם שאכל מאכל שאינו כשר אינו חש בסכנה האורבת לו, הוא אינו מרגיש כי הוא ביצע איזה שהוא איסור, אך אל יתפלא אז אם יראה את בניו מנבלים את פיהם, או שמוחם אטום מלקלוט דברי קדושה.

מסופר על רב אחד שנזדמן לרגל עסקיו לעיר רחוקה, וכשהרעב הציק לו חיפש מסעדה כשרה. כשהגיע למסעדה מסוימת, פקפק והיסס אם לאכול שם, כי הרגיש שבעל המסעדה ריק ופוחז. אמר לו בעל המסעדה: "יהודי חביבי, אל לך להסס בכשרות, הבט למעלה וראה את תמונתו של הבבא סאלי התלויה על הקיר, והרי זה סימן שהכל כשר". ענה לו הרב: "אם היה להיפך, הייתי מסכים לאכול. דהיינו, שתמונתך הייתה תלויה על הקיר, והבבא סאלי היה בעל המסעדה..."

וידוע מה שכותב הרמב"ם (אגרת תחיית המתים), שהמאכלים אותם אוכל האדם ומכניסים לגופו, יוצרים בגופו דם. ואותו הדם זורם אל הכבד ומשם ללב. ובלב עובר הדם תהליך זיקוק, כאשר החלק הנקי מועבר אל המוח שבו נמצאים כלי המחשבה ושם מקום שכלו של אדם. ולכן, יהודי ירא שמים שנוהר בשולחנו שלא יעלה עליו מצרך שכשרותו מפוקפקת, וכל סעודותיו מכילות רק מאכלים המותרים באכילה, אותם מאכלים כשרים יוצרים בגופו דם כשר ומזוכך, אשר בכוחו לעדן את המוח ולהשפיע לו מחשבות טהורות וקדושות. וכך הוא מסוגל להשיג את האלוקות גם בהיותו עלי אדמות, ומוחו הנקי מדם טמא יכול לרדת לסוף דעתם של רבותינו, ולהבין לאשורם את מאמריהם. וככל שנוהר יותר ממאכלים, בה במידה מתקדשים יותר רמ"ח איבריו ושכלו מתקרב יותר אל השכל האלוקי שבתורה הקדושה.

לפיכך, התנאים והאמוראים ששמרו על גופם מכל משמר ונוהרו מלהתגאל במאכלות אסורות, האיר שכלם באור יקרות. רוח הקודש שרתה עליהם להבין מעשה מרכבה, ולדעת לפרש כל מאמר סתום בתורתנו הקדושה. וזאת, משום שעל נשמתם שרתה רוח אלוקית בעקבות דקדוקם במה שהכניסו לפיהם.

המאכלות האסורות שורשם בג' הקליפות הטמאות

בפרשתנו הוזהרנו מפני המאכלות האסורים, המטמטמים את הלב ומטמאים את הנפש. והמעייין בספר ה"תניא" (פ"ז) יראה, כי המאכלות האסורות שורשם בג' הקליפות הטמאות אשר אין להן תקנה, והאוכלן - עושה עצמו מרכבה לסיטרא דמסאבא, רחמנא ליצלן.

וכך אמרו בזהר הקדוש בפרשתנו: רבי יוסי פתח ואמר, כתוב: "כל עמל האדם לפיהו". מקרא זה מדבר על השעה שדנים את האדם בעולם הבא. שעיקר הדין והסבל שם הוא מה שנוקמים ממנו "לפיהו". בעוון הפה, שלא שמרו מלאכול דברים אסורים, וטימא נפשו, ולא דיבק עצמו בצד החיים, אלא בצד השמאל. ועל כך נאמר "וגם הנפש לא תמלא" - לא יסתיים דינה, אלא תהא נידונה בגיהנם לעד ולעולמי עולמים. נורא הדבר, רחמנא ליצלן!

וממשיך הוזהר הקדוש ואומר: רבי יצחק אמר: כל מי שנשטא במאכלות אסורות, כאילו עובד עבודה זרה שהיא תועבת ה', וכתוב [במאכלות אסורות] (דברים יד, ג): "לא תאכל כל תועבה". כשם שהעובד לעבודה זרה יוצא מצד החיים, יוצא מרשות הקדושה ונכנס ברשות האחרת, כך מי שנשטא ומסתאב באותם המאכלים, יוצא מצד החיים ומרשות הקדושה, ונכנס ברשות האחרת. אבל אין לך דבר העומד בפני התשובה.

וסיימו בזוהר הקדוש: רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון בר יוחאי אביו. אמר לו: שנינו שהקדוש ברוך הוא עתיד לטהר את ישראל, ממה שכתוב (יחזקאל לו, כה): "וזרקתי עליכם מים טהורים" וטהרתם, ומכיון שייטהרו – יתקדשו!

מעשה מבת הש"ך שנוהרה ממאכלות אסורות

מסופר על הגאון רבי שבתי כהן זצ"ל הלא הוא בעל הש"ך (המכונה כך על שם ספרו "שפתי כהן") שבזמנו פרצה מלחמה בין אוסטריה לבין צרפת.

הש"ך התגורר באוסטריה, ומשגברה המלחמה כבשו חיילי צרפת את עירו. את העיר הרסו, את הרכוש בזזו, ואת התושבים שלא הספיקו להימלט – רצחו בדם קר.

גם אל ביתו של הרב פרצו החיילים הצרפתים. הרבנית, בראותה את החיילים צמאי הדם, צנחה ארצה ומתה מרוב פחד. נותר הרב לבדו עם בתו בת החמש.

הוא הרים את הילדה על כתפיו, חמק מהחיילים הבוזזים את הרכוש, ונמלט אל היערות אשר מחוץ לעיר. חשב הרב כי נחלץ מן הפח, אך לא ידע כי נקלע הוא היישר אל הפחת: מעברו השני של היער באה פלוגת חיילים נוספת! לא ידע הש"ך אנה יפנה, והחל רץ לאשר נשאו אותו רגליו. תוך כדי מנוסתו נשמטה בתו הפעוטה מעל כתפיו. אך הרב שנס במהירות עצומה ופחד רב – כלל לא חש בדבר. הוא המשיך במרוצתו, ואילו הילדה הקטנה נשארה מושלכת על אדמת היער.

לא חלף זמן רב, ואל המקום בו היתה מוטלת הפעוטה התקרבו חיילי צרפת ובראשם המלך. כבר מרחוק הבחינו בילדה הממורת בבכי. "הביאו הנה את הילדה הזאת!" הורה המלך לחיילים. הילדה הובאה לכרכרת המלך, ושם הרגיעו אותה. משפסקה הפעוטה מבכיה, הבחינו המלך וחייליו כי יפת תואר היא.

בהגיע שעת הארוחה, ציוה המלך להגיש לילדה ארוחה דשנה, אך למרבה הפלא, סרבה הילדה לגעת במזון. "מדוע אינך אוכלת? ודאי רעבה את!" – אמר לה המלך. – "יהודיה אני" – השיבה הפעוטה בקול צלול – "ואסור לי לאכול מאכלים שאינם כשרים!". – "אל תכריחו אותה לאכול אם איננה רוצה" – הורה המלך למשרתיו. ולילדה הוגשו פירות וירקות בלבד, רק אותם הסכימה לאכול.

מאז אותו יום נשארה הילדה ברשותו של המלך, וכששב המלך לארמונו – החליט כי הילדה שמצא ביער תגדל בביתו, ותהיה כאחות לבתו היחידה.

בת המלך היתה בת גילה של בת הש"ך, ושתי הילדות גדלו יחדיו, כאילו היו אחיות. כל אשר ניתן לבת המלך – ניתן גם לילדה שנמצאה ביער. רק בדבר אחד היה הבדל בין השתיים: לבת הש"ך הניחו לאכול רק מאכלים שהיא הסכימה לאכלם, ואילו הילדה הקטנה ידעה בדיוק מה מותר לה ומה אסור לה לאכול!

חלף זמן מה, והנה באחת הלילות הקיצה בת הרב בבעתה, כי קרבה אל מטתה של בת המלך והבחינה בנחש הכרוך על צווארה של הילדה הנמה את שנתה! "הצילו! הצילו!" – זעקה בת הרב – וקולה הלך מקצה הארמון ועד קצהו, "נחש! נחש על בת המלך!". לקול זעקותיה נחרדו המלך ומשרתיו. הם באו במרוצה לחדרה של הילדה, הרגו את הנחש – וכך ניצלה בת המלך ממות!

גיבורת המאורע לא היתה בת המלך, כי אם בת הרב – זו אשר הצילה את הנסיכה ממות. המלך והמלכה העריכו עד מאד את המעשה הנפלא שעשתה, וחיבתם לילדה שנמצאה ביער גברה והלכה.

כשגדלו מעט הילדות, הובא אל הארמון מורה, כדי שילמדן ויקנה – להן דעת, והשתים למדו בהתמדה רבה. באחד הימים הבחין המורה, כי בת הרב אינה טועמת מן המאכלים המוגשים לשולחן. "מדוע אינך אוכלת ממאכלי המלך?" – פנה אל הילדה בגערה – "כנראה, מרוב רוע לב את מסרבת לטעום מן המאכלים". לשמע הדברים פרצה בת הרב בבכי קורע לב, כה פגעו בה דבריו של המורה.

בערב, בעת הסעודה, סיפרה בת המלך לאביה על שהמורה העליב היום את חברתה. קרא המלך למורה ושאלו בכעס: "מדוע דברת קשות עם הילדה?" ניסה המורה להצטדק, אך המלך לא קיבל את דברי ההתנצלות, והטיל עליו עונש. כך חלפו להם השנים, ושתי הילדות הגיעו לשנתן השתים עשרה. הידידות ביניהן הלכה והתהדקה מיום ליום.

היה זה לילה אפל. לפתע פילח אור עז את החשכה. שריפה פרצה בארמון המלך, והלהבות התנשאו השמימה. החדר בו ישנו בת המלך ובת הרב היה באגף בו פרצה השריפה. בת הרב הקיצה בבהלה משנתה העמוקה, היא ראתה כי החדר בו היא נמצאת אפוף בלהבות, ובלי לחשוב פעמיים, קרבה אל החלון וקפצה בעדו החוצה. מוכת הלם החלה הילדה לרוץ לאשר נשאו אותה רגליה, וכך הגיעה לעבר המדבר הגדול והשמים.

"הי ילדה, לאן את רצה?" - שמעה פתאום קול. באחת עצרה הילדה ממנוסתה והביטה נכחה. באפילה הצליחה להבחין בכמה דמויות מבעיתות הניצבות מולה. הבינה הילדה כי נקלעה במרוצתה אל חבורת שודדים אלימים, ומי יודע מה זוממים הם לעולל לה...

חשבה הילדה לרגע ורעיון צץ כמוחה. "קחוני נא עמכם העירה" - שמעה את עצמה אומרת לשודדים הניצבים לפניה - "ושם תוכלו למכור אותי בכסף רב!". ההצעה קסמה לחבורת השודדים, וכשהילדה עמהם, שמו פעמיהם לעיר הסמוכה והציעו את הילדה למכירה.

"השמעתם?" - עברה שמועה בקרב יהודי אותה העיר - "נערה יהודיה שבויה עומדת למכירה!". "יש לפדותה, ומיד!" - החליטה הקהילה, ושלחה אנשים לקנות את הילדה מידי השודדים. אותם שודדים קוו כנראה להתעשר ממכירת הילדה שמצאו במדבר. ומשכך הם דרשו בעבורה הון עתק: חמש מאות דינרים של זהב! "ואם הסכום הזה לא יגיע לידינו" - איימו, "נהרוג אותה!".

מצות פדיון שבויים היא מצוה שעם ישראל מקיים בכל מחיר - ואכן, נמצא עשיר מבני הקהילה שהסכים לפדות את הילדה בחמש מאות דינרים.

חלפו כמה שנים, בת הש"ך גדלה בקרב יהודי אותה קהילה, וברבות הימים החליט אותו עשיר שפדה אותה מידי השודדים להשיא את הנערה לבנו, ואכן, נישאו השנים למזל טוב.

שוב חלף זמן, והנה התרגשה פורענות על יושבי העיר ההיא: שר נכבד הגיע לעיר ובידו צו מאת המלך, המתיר לו לעשות ביהודים ככל העולה על רוחו, גזר אפוא השר על היהודים לשלם לו סכום כסף עצום. גם אם נאסוף את כל הכסף שברשותינו, לא נצליח לאסוף את מחצית הסכום הזה!" - התחננו היהודים על נפשם - אך השר סרב לשמוע את דבריהם. רוצה הוא את הסכום שדרש - ואם לאו, פורענות גרועה מזו תתרגש על יהודי העיר. עצובים ונדכאים התכנסו היהודים בבית הכנסת, הם צמו ובכו והתפללו לה' שיפר את רוע הגזרה.

כששב באותו ערב בעלה של בת הש"ך מבית הכנסת, היו פניו עצובות מאד. ביקשה אשתו לדעת את אשר ארע, והוא סיפר לה דברים כהוייתם. שמעה בת הרב את דברי בעלה ואמרה: "יודעת אני לכתוב בלשונות רבים. אולי אכתוב מכתב למלך, ואצליח לבטל את רוע הגזירה?"

"אינני מאמין שתצליחי בכך" - השיב לה בעלה - "השר אשר גזר עלינו את הגזרה הקשה - חתן המלך הוא, וברור שהמלך לא יבטל את דברי חתנו!" אך כששמעה זאת האשה, נדלק שביב תקוה בקרבה: אפשר כי השר הנו בעלה של בת המלך, איתה גדלה יחדיו משך שנים רבות, ואותה הצילה פעם ממות בטוח...

"יודעת אני מה אעשה" - אמרה אפוא לבעלה - "לא אכתוב מכתב למלך, אלא אלך לביתה של אשת השר ואשוחח עימה, ובעזרת ה' אצליח לבטל את רוע הגזירה..."

בבוקר יום המחרת, לבשה בת הרב את מיטב בגדיה והלכה אל בית השר. בפתח הודיעה כי תופרת היא במקצועה, ובאה להציע את עצמה לעבודה. ואכן, שמחה אשת השר לקראת התופרת, והחלה משוחחת עימה בענייני בגדים ותפירה... תוך כדי שיחה, גלשו השתים גם לנושאים אחרים, ואז אמרה בת הרב: "היודעת את מי אני?" אשת השר הביטה לעברה. "אני היא בת הרב, אשר גדלתי בבית אביך, ובליל השרפה קפצתי מבעד לחלון ונמלטתי".

"האמנם את היא זו?" בתחילה סרבה בת המלך להאמין בכך: היא קמה ובחנה את פניה של ה"תופרת". "אכן, זו את!" התרגשה וחיקקה את ידידתה משכבר הימים. "אך אמרי לי, מה עלה בגורלך? בטוחים היינו כי נשרפת למות... הוי, כמה הצטערנו על מותך, הוי, כמה התאבל עליך אבי המלך. והנה - מצאתי אותך בחיים!"

סיפרה לה בת הרב את קורותיה - כיצד נמלטה מהארמון הלוהט אל המדבר השמים, וכיצד לקחה שודדים בשבי, ובהגיעם לעיר מכרוה ליהודים. "וכעת, מתגוררת אני בעיר הזאת" - סיימה בת הרב את דבריה - "אלא שצרה גדולה התרגשה על קהילתנו". "איזו צרה? ספרי לי!" ביקשה ממנה חברתה. "אחד משרי המלך בא הנה וגזר עלינו, היהודים, גזירה קשה. ועתה, מבקשת אני להתחנן לפני אותו שר שיבטל את רוע הגזרה..."

"מיהו זה ואיזהו אותו שר?" - שאלה בת המלך, ובטרם קיבלה תשובה הבינה בעצמה: השר, שגזר גזירה כה קשה על היהודים אינו אלא בעלה... היא פנתה לחברתה: "אל תחששי. אני אתלווה אליך בדרכך אל בעלי השר, ואשתדל לעזור ככל האפשר כדי שיבטל את הגזירה".

בבוקר יום המחרת התייצבו שתי החברות - בת הרב ובת המלך - בלשכתו של השר. "הרואה אתה את חברתי זו?" הצביעה בת המלך על רעותה, "זוהי חברתי היקרה והמסורה, יחדיו גדלנו בארמון המלך בשנות ילדותנו!"

הביט השר על האורחת, והבין כי לא לשוא היא באה אל לשכתו. "ומה בקשתך?" - שאל אותה. ובת הרב השיבה: "באתי הנה כשליחתם של בני קהלתי. אתה, אדוני השר, הטלת עלינו לשלם לך סכום כסף עצום, בשום פנים ואופן לא נוכל לאסוף את הסכום הרב הזה. אנא, חוס ורחם עלינו ובטל את הגזרה הקשה!" השר, שאהב מאד כסף ושלמונים לא הגיב, קשה היה לו לוותר על סכום נכבד שכזה, ואפילו למען חברתה הטובה ביותר של אשתו...

"**אדוני השר**" - המשיכה בת הרב בראותה את הבעת פניו - "אם תענה לבקשתי אתן לך עצה שהודות לה תפיק רווחים רבים יותר מאלו שחשבת להפיק מיהודי קהילתנו: שלח להודיע למלך שאני עודני בחיים - בריאה ושלמה, והבשורה הזו כה תשמח את המלך, עד שבשמחתו כי רבה ישלח לך מתנות רבות - והללו יעלו בערכן על כל הסכום שדרשת לקבל מהיהודים".

עצתה הנבונה של בת הרב נשאה חן בעיני השר, חיש שיגר למלך הודעה כי בת הרב עודנה בחיים. ואכן, בדיוק כפי שאמרה בת הרב - שלח המלך לחתנו, כתמורה על הבשורה הטובה, מתנות לרוב! בשמחה ובהודיה לה' חזרה בת הרב אל שכונת היהודים והודיעה: ברוך ה', הגזרה הקשה בוטלה. שוב לא יאלצו היהודים לאסוף את שארית כספם... אכן, בשורה טובה מזו לא יכלה להביא עימה לאחיה!

חלפו שנתיים ימים מאז אותו מאורע, ובאחד הימים בא רב אורח אל העיר ונשא דרשה בבית הכנסת. כל בני הקהילה נאספו בבית הכנסת להאזין לדרשה, וגם עזרת הנשים התמלאה מפה לפה. בין הנשים המאזינות היתה גם בת הרב, אלא שקולו של הרב הדורש נשמע באזניה מוכר משום מה, מתי שמעה בעבר קול זה? מיהו בעל הקול? לפתע נזכרה! זכרונותיה הולכיכה שנים רבות אחורנית, אל הימים שבהם היתה ילדה קטנה, פעוטה של ממש... קולו של הרב הדורש נשמע באזניה דומה עד מאד לקולו של אביה...

עוד באותו היום אמרה לבעלה: "הזמן את הרב האורח לסעוד בביתנו", ואכן, הרב נענה להזמנה. בזמן האוכל שוחחו המסובים על אודות נושאים שונים, והנה סיפר האורח, כי בת קטנה היתה לו, ובימי המלחמה, בעת שנמלט מעירו אל היער, נעלמה הילדה ואיננה. "בת חמש שנים היתה אז בתי" - סיים האורח את סיפורו בקול רועד - "ומאז נעלמו עקבותיה".

עתה, לא היה ספק בלב בעלת הבית: האורח היושב ליד השולחן אינו אלא אביה! "אבא!" - פרצה בהתרגשות - "אני היא בתך! אני היא אותה ילדה קטנה שהלכה לאבוד ביער!". כשנודע בעיר כי אותה אשה, שנפדתה בהיותה נערה משבי השודדים, אינה אלא בתו של השר, אמרו בני העיר: "אין זה פלא שנסים שכאלו ארעו לה - הרי בכל השנים, ואפילו בהיותה פעוטה, הקפידה על מאכליה ולא טימאה עצמה במאכלות אסורים".

דרוש לפרשת פרה

פרשת פרה דאורייתא

בעזה"ת בעוד ג' שבועות חג הפסח, ואם נזכה לבנין ביהמ"ק, נעלה לציון ברנה להקריב שם קרבן פסח ולאוכלו בירושלים בקדושה ובטהרה.

לפיכך קוראים אנחנו פרשת פרה, כדי להשריש בנו את חובת הטהרה לפני העליה לבית המקדש, ולפני הקרבת הקרבן. ומרן בשו"ע סי' קמ"ו וסימן תרפ"ה פסק, כי פרשת "פרה" היא מן התורה, וכל דיניה כפרשת "זכור". ופרשה זו של "פרה אדומה", שבהזאת אפרה נטהרים מטומאת מת, עמוקה וסתומה היא, ושלמה המלך אמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", כלומר על הכל עמדתי והבנתי, אבל פרשת פרה חקרתי ושאלתי וכו' והיא רחוקה ממני, "והיא רחוקה" גי' פרה אדומה.

מצות פרה אדומה - שורש הטהרה

פרשת פרה אדומה ניתנה לישראל בר"ח ניסן בשנה השנית לצאתם ממצרים ביום הקמת המשכן, כי כל ישראל היו חייבים להיטהר כדי שיוכלו להקריב את פסחיהם ואפילו מי שלא נגע במת מעולם, שכן כולם חטאו בחטא העגל וכידוע עבודה זרה מטמאה כמת, ועל כן לאחר שהקב"ה סלח לישראל וציוה עליהם לעשות לו משכן, נתן להם מצות פרה אדומה כדי להטהר לגמרי מכל הטומאה שדבקה בהם מטומאת מת ומטומאת ע"ז שהיא שורש המיתה בעולם. א"כ מעשה פרה אדומה הוא שורש הטהרה של עם ישראל ומאחר והוא שורש הטהרה, לכן צריך לעשות אותו בטהרה המושלמת ביותר שאפשר, שכן כל דבר ששורשו טהור אפילו אם אח"כ נפלה בו טומאה בענפיו שוב אין הטהרה נפגמת, וזהו יסוד עצום שהוא עיקרון של כל אותן מצוות שמקדשות את שורש המעשה, כגון מעשרות, חנוכת הבית, הפרשת חלה, וכיו"ב שצריכים להתחיל בקדושה ואז ממילא הכל מתקדש. ולדוגמא אדם מתחיל את היום בתפילה בכונה ואז בעזה"י כל היום כולו מתקדש.

א"כ אותה פרה אדומה שבאה לטהר מטומאת מת, כיון שבאו לעשות שורש לטהרה הרי החמירו בה חומרות רבות ועשאוה במעלות של טהרה שאין למעלה מהן.

סדר מעשה פרה אדומה בירושלים

כשם שהיו מפרישים את הכהן הגדול מביתו שבעת ימים קודם יוה"כ לעבודת יוה"כ, כך היו מפרישים את הכהן השורף את הפרה שבעת ימים קודם שריפתה, ללשכה מיוחדת הנקראת "בית אבן" לפי שכל מעשיה וכליה היו עשויים מאבן ומאדמה שאינן מקבלות טומאה. וכל שבעת הימים היו מזים עליו מכל אפר הפרות שהיו במקדש שנשארו למשמרת מאז ימי משרע"ה, שמא נטמא הוא למת ולא ידע. ומן הדין היה צריך להזות עליו רק שלישי ושביעי אלא שמזין עליו יום אחר יום, שכן מעלה יתרה עשו בפרה.

תשע פרות אדומות נעשו מאז ומעולם, הראשונה עשה משרע"ה והיו מטהרים באפרה כל ימי הבית הראשון, והותירו ממנה מעט למשמרת, שניה עשה עזרא הסופר, ושבע מעזרא ועד חרבן הבית, והעשירית יעשה בעזה"י מלך המשיח במהרה בימינו אמן.

ומבואר בחז"ל כי מענייניו המיוחדים של משה הוא ענין הנצחיות כמ"ש בגמרא (סוטה ט') שאין שונאיהם של משה ודוד שולטים במעשי ידיהם, וא"כ כח הטהרה של פרה אדומה קשור עם ענין נצחיות משה רבנו, וכל יתר הפרות האדומות נאצל כוחן מכוח פרתו האדומה של משה רבנו, וגם השימוש באפר פרת משה נתארך שנים רבות, שהרי עד ימי עזרא לא הוצרכו לפרה שניה -דהיינו קרוב לאלף שנה השתמשו בפרתו של משה ואילו במשך ה-420 שנים של בית שני עשו 8 פרות, ועוד, שאמרו המפרשים שבכל הפרות היו צריכים לערב מאפר פרתו של משה.

ודוקא את הפרה האדומה העשירית יעשה מלך המשיח, כי עשר מראה על שלימות. ושלימות הטהרה של פרה אדומה תהיה רק לעתיד לבוא בפרה העשירית שיעשה מלך המשיח, יחד עם המנין העשירי שיעשה בבני ישראל,

שבכתובים מצאנו שעם ישראל נמנו תשע פעמים, והמשיח הוא זה ששייב את השירה העשירית וכבוש את ארץ עשר האומות.

כשמוזין על הכהן בימי ההפרשה צריך שיזה עליו איש שלא נטמא במת מעולם. וכל הכלים שממלאים בהם ומקדשים להזות על הכהן השורף - כולם כלי אבנים היו, שאינם מקבלים טומאה וכל הדברים האלו כאמור מעלות יתרות שעשו בפרה - שורש טהרת ישראל.

חצירות היו בירושלים שהיו בנויות על גבי סלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום, וע"כ לא היתה יכולה הטומאה להגיע לשם לעולם. כידוע שטומאת מת בוקעת מקברו עד הרקיע, אלא א"כ עשו חלל בין הקרקע לסלע שעל גביו, וחלל האויר מפסיק בין הטומאה לסלע, ושוב אין הטומאה בוקעת למעלה, א"כ אותן חצירות שנבנו על גבי סלע שבדרך כלל אין חופרים שם על מנת לקבור מתים, וגם אם קברו שם הרי חלל האויר לא נותן לטומאה לבקוע, ומביאים היו לשם נשים מעוברות של כהנים ויולדות בניהן באותן החצירות ומגדלות שם את בניהן, ולא היתה טומאת מת מגיעה אליהן מעולם. משגדלו הילדים ונבחרו להיות המזין על הכהן השורף את הפרה, היו מביאים שוורים שכרסיהם רחבות ומניחים על גביהם דלתות טהורות ומושיבים התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה אהל בינם לבין הארץ שמא השוורים ילכו מעל קבר בדרכם אל מעיין השילוח. כשמגיעים לשילוח היו ממלאים ממי המעיין לתוך כוסות האבן שבידם ואין חוששים במעיין מפני קברות כי אין דרכם של בני אדם לקבור במקומות כאלו. ואח"כ עולים שוב ויושבים על גבי הדלתות והולכים עד שמגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית יורדים ומהלכים על רגליהם, מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום. ומהלכים עד פתח העזרה, ובפתח העזרה היה כלי עם אפר והיו נוטלים את האפר ונותנים במים שבכוסות ומזין על הכהן.

כיצד שורפים אותה

זקני ישראל היו ממתנינים בהר הזיתים שמול הר הבית, והכהן והעוזרים בשריפה והפרה בעצמה היו יוצאים על גשר שהיה נבנה מהר הבית להר הזיתים, והיה הכהן טובל שם ואח"כ עלה ונסתפג. והיו בונים מערכה מעצי ארזים אלונים וברושים ותאנה, כמין מגדל עם חלונות כדי שהאש תהיה מפיתה ברוח. וכופתים את הפרה ונותנים אותה על גבי המערכה, והכהן היה שוחט ומקבל את הדם ומזה שבע פעמים כנגד בית קודשי הקודשים, גמר מלהזות מקנח ידיו בגופה של הפרה ויורד מן המערכה, הצית את האש והתחילה האש להאחו בפרה השחוטה כשהיא שלמה עד אשר תצית האש ברובה ותקרע בטנה.

ואח"כ נוטל עץ של ארז ואזוב ושני תולעת וכורך האזוב עם הארז בלשון של השני, ומשליך לתוך בטנה של הפרה אחרי שנבקעה ע"י האש.

אחר שנגמרה שריפתה - חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפו בה עד שנעשה הכל אפר. והיו מחלקים את האפר לשלושה חלקים. אחד ניתן בחיל, אחד בהר הזיתים, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק למשמרות היו כל הכהנים מקדשים ממנו, וזה שניתן בהר הזיתים היו ישראל מזין ממנו, וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת".

אילין עובדייא דאתון עבדין נראין כמין כשפים, אתם מביאים פרה ושורפין

שאל עובד כוכבים אחד את רבן יוחנן בן זכאי, אילין עובדייא דאתון עבדין נראין כמין כשפים, אתם מביאים פרה ושורפין אותה, וכותשין אותה, ונוטלין את אפרה, ואחד מכם מטמא למת מזין עליו ב' וג' טיפין ואתם אומרים לו טהרת, אמר לו לא נכנסה בך רוח תזזית מימיך? אמר לו לאו, ראית אדם שנכנסה בו רוח תזזית? אמר לו הן, א"ל ומה אתם עושין לו, אמר לו מביאין עיקרין ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים והיא בורחת, א"ל ישמעו אזניך מה שאתה מוצא מפ"ך כך הרוח הזו- רוח טומאה, דכתיב (זכריה יג) "וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" מזין עליו מי נדה והוא בורח. לאחר שיצא אמרו לו תלמידיו רבנו לזה דחית בקנה לנו מה אתה אומר, אמר להם חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי, דכתיב "זאת חוקת התורה", ומפני מה כל הקרבנות זכרים וזו נקבה? א"ר איבו משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמר המלך תבא אמו ותקנח את הצואה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבא פרה ותכפר על מעשה העגל. (מדרש רבא

טעם שמקדימים פרשת פרה לפרשת החודש

וצריכים לדעת, מדוע הקדים פרשת פרה לפרשת החודש, והרי באחד בניסן הוקם המשכן, שני לו נשרפה הפרה, ולמה קדמה? אלא לפי שהיא טהרתן של ישראל. כן אומרת הגמ' בירושלמי מגילה פ"ד הלכה ו', והוא כעין הקדמה סור מרע ועשה טוב, קודם יש להטהר ולסור מכל טומאה ורוע, ואח"כ התעלות והתקדשות.

וא"כ מדוע בסימני הסדר זה הפוך, קודם קדש ואח"כ רחץ, אלא ביציאת מצרים עמדנו להטמע בשער הנ' של הטומאה ולא היה סיפק בידינו להכין עצמינו כמו שצריך, מיד קפצנו לקדושה ואח"כ נטהר מעט מעט, כידוע המשל של אותו אחד שהלך מוזנח ומלוכלך, ולפתע התנפלו עליו שודדים להורגו, והיה על יד בית המלך וקפץ בפנים להנצל מהאויבים, בודאי שהמלך לא יכעס עליו אלא יעניש השודדים. וכמו כן הדבר בליל הסדר, האדם מוקף טומאה גדולה קליפות וכו', ואם יחכו עד שקודם ינקו עצמם מהעוונות והקליפות והטומאות לא יצאו מזה לעולם, לכן קודם "קדש", מתקדשים להנצל מן הקליפות ואח"כ "רחץ".

"ויקחו אליך פרה אדומה" לך אני מגלה סוד פרה אדומה

"ויקחו אליך פרה אדומה", אמר ר' יוסי ב"ר חנינא, אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה סוד פרה אדומה, אבל לאחר היא חוקה שלא יבין טעמה. ועוד, שכל הפרות הנעשות, משלך ואילך בטלות לעתיד ושלך קיימת לעולם, ויגלהו אליהו לעתיד לערב ולקדש בו פרות שיעשו, כי רק משה ידע סודה, וכמו שכן עשו ג"כ מזמן עזרא הסופר ואילך.

א"כ ראינו שרק משה רבנו זכה להשיג סודה, וזה היה קודם חטא העגל בשעת מתן תורה, שאז זכה משה לשער הנ' מחמישים שערי בינה כמ"ש האר"י ז"ל פ' ואתחנן "בלקוטי תורה". א"כ חוקת הפרה היא כנגד שער הננו", ורמז לכך אדמה גי' חמישים, והכח שלה לבטל את אחיזת הקלי', וממילא לבטל המיתה, כי שט"ן ר"ת נ' שערי טומאה. אבל כאשר חטאו בעגל, נחסרה השגת שער הננו"ן ממשה רבנו, כדי שלא יתבטלו הקליפות טרם זמנם. כמ"ש, "לך רד כי שיחת עמך", כלומר רד משער החמישים גי' לך, וזה שאמר "ותחסרהו מעט מאלקים".

משיח ר"ת מ'שיח יגלה ש'ער ח'מישים

אבל היות והיה זה שלא בעונו אלא בעוון העם, לכן בעת שנפטר כתוב, "ויעל משה מערבות מואב אל הר" נב"ו דהיינו מואב גי' מ"ט, כלומר שעלה מהערבות של שער המ"ט אל הר נבו, ר"ת נ'בו שער הנ' דחמישים שערי בינה בו. וא"כ, מאחר שפרה אדומה תפקידה לתקן את אשר חטאנו בעגל, מטעם זה מטהרת את האדם מטומאת מת, ולכן מכנה אותה התורה "זאת חוקת התורה", משום שהפרה אדומה היא שער הנ', היא כללות חוקת התורה להגיע לתכלית, להגיע לימות המשיח שיגלה שער הנ', כי משיח ר"ת מ'שיח יגלה שער חמישים.

והנה חוקת התורה היא להבין שכל התורה מה שאנחנו תופסים בשכל, זה צמצום, כי יש למעלה מזה. והנה מחשבה אותיות חש"ב מ"ה, ר"ת חמישים שערי בינה, שזה המעלה הגדולה ביותר כנ"ל, אבל חש"ב ג"כ גי' י"ש, שאדם חושב שמה שהוא יודע ומבין הוא מציאות "יש", אבל זו טעות, צריך לדעת שיש למעלה מזה.

ורש"י כתב משם ר' משה הדרשן, משל לבן מלך שטינף את היכל המלך אמר המלך תבא אימו ותקנח את צואת בנה, הנמשל עם ישראל חטא בעגל אמר הקב"ה זאת חוקת הפרה תבא האם ותקנח עוון הבן חטא העגל. ומסבירים המפרשים כי בחטא העגל עם ישראל חטאו באמונה כי אמרו זה האיש משה אמר שיבא ביום הארבעים בשעה הששית ולא בא ולא ידעו שאותו יום שעלה לא היה לילו עימו ולא האמינו שיחזור לכן עשו העגל, לכן נתן להם הקב"ה מצוה שלא מובן טעמה שעושים אותה באמונה בלבד, כי אפר הפרה מטהר את הטמאים ומטמא את הטהורים. והרמז בזה מי שחושב עצמו לטמא ואינו מתגאה הוא טהור ומטהר את הטמאים, אבל אם חושב עצמו לטהור יידע לו שהוא טמא ועדיין רחוק, וז"ש מטמאת את הטהורים.

המדרש רבה פותח את הפרשה: "זאת חוקת" זה שאמר (איוב יג, ד) "מי יתן טהור מטמא" לא אחד". ולכאורה מה השייכות של פסוק זה לפרשתינו

מסביר בעל השארית מנחם: בתורתנו הקדושה יש בה את כח הטהרה, לטהר את נפשות ישראל מזהמתם. וכאשר תכתוב תיבת "טמא" במילוי האותיות: טי"ת, מ"ם, אל"ף, יעלה בגימטריא: תר"י (שש מאות ועשר). והנה "תורה" בגימטריא: תר"יא. (שש מאות ואחד עשרה) וזה רמז, שגם אם הטמא הוא מלא בטומאה, יען שעשה את כל התועבות עם על זה תורתנו הקדושה, קדושתה למעלה מטומאתו, והרי היא. מעלה אותו מטומאה לטהרה...

וזה ביאור הפסוק "מי יתן טהור מטמא." למי יש כוח נפלא. כזה לטהר את הטמא. מטומאתו בזמן שהוא התמלא בטומאה? על זה משיב הפסוק "לא אחד? בתמיהה. האם לתורתנו הקדושה יבצר ממנה כח הטהרה, והאם איננה יתירה במספר על הטמא, ומורה לנו שקדושת התורה מתגברת על הטמא. אפילו כשהוא. מלא בטומאה, ומעלה אותו מטומאה לטהרה...

נתפרשה לנו תיבת חוק שהיא מצוה שאין אנו יורדים לחקר הבנתה, להורותנו בכל תרי"ג מצותיה של תורה, שאם כי דומה שמבינים אנו טעמיהם וכוונותיהם, אפס קצהו נראה וכולו לא נראה

נתפרשה לנו תיבת חוק שהיא מצוה שאין אנו יורדים לחקר הבנתה, וכן היא מצות פרה אדומה שאין אנו רשאים להרהר אחריה, ונראה שלא ללמד על עצמו יצא, כי אם להורותנו בכל תרי"ג מצותיה של תורה, שאם כי דומה שמבינים אנו טעמיהם וכוונותיהם, אפס קצהו נראה וכולו לא נראה, כי עמוקה היא מני ארץ ורחבה מני ים, ואין בכח שכל האנושי להשיג עומק טעמי המצות, אשר נגזרו מהחכמה העליונה, היא חכמתו יתברך, וכל מה שאנו מבינים בטעמי המצוות, אינו אלא מקצת מן המקצת מטעמיה האמיתיים ושורשיה העמוקים, ורק שאנו טועמים בקיום המצות לפי ערכנו, את הטעמים שבכוחנו להשיג.

ודעת רז"ל היא כיון שהנחש פתה לחוה וגרם מיתה לעולם לכן יש טומאה גדולה במת מטומאתו של הנחש, ובעבור טומאתו הגדולה הצריכה התורה מצות פרה אדומה לטהר טומאת המת בענינו של נחש, זולתי אלו המתים בנשיקה כמשה ואהרן שנאמר בהם על פי ה', וידוע פי ה' למה רומז בכל מקום, ואף מרים מתה בנשיקה ולא הוזכר בה פי ה' שאין כבוד להזכיר באשה.

ומזה תבין סוד טומאת המת, כי זהו תימה גדול, היות הצורה הקדושה כידוע ענינה בדרך האמת מקבלת טומאה חמורה כמות האדם יותר משרץ ונבלה הטמאים והנוגע בהם מטהרין ביומן, וזה צריך ז' ימים והזאה, ועוד תימה אחר, שנראה דבר והיפוכו, שהנה קבורת המת מצוה גדולה להתעסק בה, עד שאמרו כי קבורת המת מצוה הדוחה את העבודה במקדש ומיטמא בו כהן גדול ונוזר, כמו שבא בקבלה, מכל זה תדע שטומאתו אינה מצד הצורה עצמה כמו שרץ ונבלה, אלא מצד הנחש, ולכן ג' הנוכרים שבזכותם תלויים חיי העולם היוצאים ממצרים ולא נטמאו במותם, מרים בזכות הבאר ואהרן בזכות ענני כבוד ומשה בזכות המן, וזכתה מרים לזה בזכות היאור ותתצב אחותו, ואהרן שהיה מקרבן לתורה ומשה שבזכותו ניזון העולם, ולכן כשמתו השניים חזרו בזכות משה כי כולם ישנם בו, וכל זה רמז בפרשה.

ומכל זה יובן סוד פרה אדומה שהיא מטהרת הטמאים בטומאת הנחש, ואין ספק כי ענין פרה אדומה הוא ענין עמוק וסוד נשגב ונעלם ואין כח באדם להשיגו על שלימותו, וכמו שאמרו על שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, שאף על פי שעמד על כל סודות התורה בזה לא ירד לעמקה, ועל זה אמר והיא רחוקה ממני, וכמו שאמר החכם אימתי אני יודע בעצמי כשאני מכיר בעצמי שהחכמה רחוקה ממני, וזה הוא אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ואין ספק שענייניה מורים עומק סודה שהיא מטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים, וזה מנפלאות השם יתברך כנחש שהוא ממת, ומבשרו עושין התרי"אקה להסיר הארס במה שהוא ממת, וחלילה שהוא כזה אלא שהוא דמיון לנפלאות השם, שאפילו בדברים הארציים אדם מוצא נפלאותיו - עושה דבר והיפוכו.

כיצד יתכן שבקש שלמה להיות כמשה הלא מקרא מפורש ולא קם נביא עוד כמשה

כתב בספר קול יהודה למו"ר רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש הישיבה, ויקחו אליך, מדרש - לך אני מגלה טעמי פרה אדומה ואילו לאחרים חוקה, והנה איתא בגמרא (ראש השנה כא' ב') על הפסוק בקש קהלת למצא דבר חפץ (קהלת יב' י') בקש קהלת להיות כמשה, יצאה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת, והמאמר הזה סתום וחתום, ושמעתי מפי הגאון רבי מאיר ועקנין זצ"ל רבה של טבריה, שני ביאורים נחמדים, והוא, כיצד יתכן שבקש שלמה להיות כמשה הלא מקרא מפורש ולא קם נביא עוד כמשה, אלא שלא רצה להיות כמשה בכל דבר, רק בעניני פרה אדומה, לרדת לסוף הטעם של פרה אדומה כמשה, היות שבכתוב רמז ענין ידיעת משה בפרה, כמו שכתוב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, לטמא מעפר שריפת החטאת - ראשי תיבות למשה, כלומר שטעם שריפת החטאת נתגלה למשה, ולכן בקש שלמה להיות כמשה, כי לטמא מעפר שריפת החטאת - ראשי תיבות אותיות שלמה, אלא שהן שלא כסדרן, על סמך זה רצה שלמה להיות משה שגם הוא רמז כאן, יצאה בת קול ואמרה וכתוב יושר דברי אמת תלך ישר, שמו של משה כתוב ישר מעפר שריפת החטאת, מה שאין כן אצל שלמה צריך להפוך, ולכן אין סמך ששלמה יוכל לדעת סוד שריפת הפרה.

ביאור שני, הגם שידע שלמה שלא קם נביא כמשה, חשב - נביא לא קם אבל חכם קם, לכן רצה להיות בחכמה כמשה, יצאה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת, כלומר שמונה הפסוקים האחרונים של התורה שכתוב בהם וימת שם משה ולא קם נביא עוד, ישנה מחלוקת מי כתבם, כי לאחר שמת משה איך יכתוב וימת שם משה, ויש אומרים שמשם כתבם בדמיע, כלומר בדמעות, ויש פירוש דמיע, תערובת אותיות, שכתב אותיות לבד בלי שידע הבנתם, כמו תרומה מדמעת שפירושה נתערבבה בחולין. על כל פנים יש אומרים שמשם כתבם ויש אומרים כי יהושע כתבם, מאי נפקא מינה, אלא אם נאמר שמשם כתבם אין בהם דין ספר תורה, וצריכים שרטוט לכתוב אותם ישר, ואם נאמר שיהושע כתבם, כלומר, כתבם יהושע אחר מות משה, וממילא היה לו ליהושע לכתוב כל שבחי משה, לא קם נביא ולא חכם כמשה, כיון שזה היה שלא בפניו שכבר מת, ושלא בפניו אומרים על האדם כל שבחו, ולמה לא כתב כן, אלא ודאי משום שנביא לא קם אבל חכם קם, ולכן רצה להיות כמשה בחכמה, יצאה בת קול ואמרה וכתוב יושר דברי אמת, גם שמונה הפסוקים הללו כתבם משה, וממילא יש להם דין ספר תורה וצריכים שרטוט לכתוב אותם ישר וממילא אין להוכיח ממה שלא כתב ולא קם נביא ולא חכם, שחכם קם, כי זה היה בפניו כלומר, בחייו, וממילא אין אומרים כל שבחו של אדם בפניו, ולעולם גם חכם לא קם כמשה, והבן.

סגולת הפרה גם כן להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה, ואחרי היותה אפר מרפא מחלת הטומאה

והנה התמיהה הגדולה היא מה שמטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים. האדם מחויב לילך בהשגות האלהיות כפי כוחו, ובוזא מטהר את חמרו ומזככו כי נמשך אחר האלהיות, ואז מטהר את הטמא, אבל הנכנס במופלא ממנו, אז הוא כרואה פני חמה בתקפה ועיניו חשוכות, ובוזא נכון - מטמא את הטהורים.

וגם התימא הגדול בה מהיותה נעשית מחוץ למחנה שלא כדרך שאר הקרבנות, ועל דבר זה היו מונין האומות את ישראל עליה כי יחשבו שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה כמנהגם הרע.

ואמנם כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, מלאים סגולות בהפכים - יקררו החמים ויחממו הקרים, ואלו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה, נבין בחולה. כי סגולת הפרה גם כן להחליא הנפש ולטמאה בעסק השריפה, אחרי היותה אפר מרפא מחלת הטומאה. והנה אין בכוחנו להשיג בענין סוד פרה אדומה כלום, אלא שחיבת הקדש והחשק להשיג ידיעה בנסתר יניד הקנה לכתוב.

ומעלות גדולות עשו חכמים בטהרת הפרה ובשריפתה, ומהן שהיו מפרישין שבעת ימים קודם שריפת הפרה הכהן השורף אותה מביתו ומאשתו כמו שמפרישין כהן גדול לעבודת יום הכיפורים ודבר זה קבלה. ובכל יום ויום מימי הפרישה מזין עליו מאפר הפרה מן הפרות שנשרפו כבר, ואין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא כמת מעולם כי המזה צריך להיות טהור.

טהרת פרה אדומה ושתי צפורים

כל הפעולות והכלים שמשתמשים בהם בטהרת פרה אדומה רומזים לשבירת היצר הרע, הצבע האדום רומז ליצר הרע ולכן גם שני התולעת אף הוא אדום, עץ הארז המתנשא, אף הוא רומז ליצר הרע, כנגד כל אלה בא האזוב שהוא שפל ונמוך, והאדם הבא ליטהר מחבר את שניהם את האזוב עם הארז, יתר על כן, כאשר חוזר בתשובה משפיל רוחו ונפשו, ובכך נטהר. טומאת מת חמורה ויש בטמא אחיזה גדולה יותר ליצר הרע, לכן צריך פרה אדומה ששרפו אותה, לשרוף את יצרו בטומאת מת מזים עליו מאפר הפרה לאחר שהפרה נשרפה לגמרי, לרמוז שהיצר הקשה נדבק בו וכלה מן העולם כמו אפר הפרה. אבל במצורע שאין טומאתו קשה כל כך, אין בו יצר כל כך כמו הטמא מת. לכן המצורע נטהר בציפורים ואין צריך לשרפם.

טעם לקריאת פרשת פרה

כשעוסקים ישראל בדיני הטהרה הלכותיהם וטעמיהם, נחשב להם כאילו נטהרו בפועל מכל טומאותיהם, בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו".

אותה רוח טהרה שאפפה את העם בזמן שהמקדש היה קיים, שאז כל אחד היה עוסק בטהרתו על מנת שיוכל לעלות לירושלים. אותה רוח \ של טהרה ושמחה של קדושה לא בטלה לעולם. ובכל שנה ושנה בבוא זמן זה מתעוררת רוח טהרה במרום לטהר את בית ישראל, אשרי המרגיש קדושת הזמנים ומפעים לבבו לטהר נפשו לקראת חודש הגאולה.

ועל כן מיד לאחר הפורים באה פרשת פרה, להשלים ולגמור את טהרת הנפשות שהחלה בפורים, בבחינת "סמיכות טהרה לטהרה".

הכנה לחודש ניסן

חכמים קבעו לקרוא את פרשת פרה קודם לפרשת החודש, והטעם לפי שפרשת החודש היא הכנה לחודש ניסן, בה מתעוררים אורות הגאולה, ובה מתחדשים ישראל כאביב הפורח ומתחדש. לא תתכן התחדשות והויה מבלי איבוד ההויה הישנה. דוגמת כלי זכוכית ומתכות, שבכדי לעשות כלים חדשים יפים וזכים צריכים להתיך את הכלים הישנים, ומהם יוכלו לעשות כלים חדשים ויפים.

כן בנשמות ולבבות ישראל, הטהרה היא התכת הטומאה, בבחינת "פושט צורה" שע"ז הוא זוכה ללבוש צורה חדשה. לפיכך לא תתכן רוח חדשה, רוח גאולה והתעלות בלא התכת לב האבן שנעשה ע"י הטומאה והעוונות. וזהו שקדמה פרשת הטהרה לפרשת החודש.

להתנתק מן הטומאה

הנה הדרך לצאת מן הטומאה, להנתק מן הרע. כרוכה בהחלטה תקיפה וחד משמעית. שאם לא כן לעולם לא יוכל להתנתק מן הרע אליו הוא קשור. כשאדם קובע לעצמו שלא יכנע ולא ישמע יותר לפיתויי היצר על ידי זה יוכל אדם לנצח ולעבור את כל המכשולים. וזה רמוז במה שאמר איוב "מי יתן טהור מטמא לא אחד" (איוב יד). כלומר, ההפיכה והיציאה מן הטומאה אל הטהרה, קשורה היא בלא! אחד תקיף, דהיינו שאומר ליצה"ר: לא! באופן מוחלט. משל לשיכור שהחליט לא לשותות יין ולהגמל משכרותו. ופעמים רבות גברה בו תאוותו, אך הוא התגבר ולא שתה, פעמים היה שכבר התחיל בהליכה לבית המשתה ובאמצע התגבר על עצמו וחזר לביתו. לאחר שעמד בנסיון פעמים רבות, הרהר: אם אני כה חזק, ראוי אני וזכאי לשותות כוסית יין אחת. ומיד אחר ששתה כוסית אחת חזר לסורו ולשכרותו.

לומדים מזה שההחלטה לצאת מן הרע, להנתק מן הטומאה. חייבת להיות החלטית וחד משמעית, ללא כל ויתור ונסוגה. כאשר יאמר לעצמו "לא" - אחד, באופן מוחלט, אזי תתקיים ההחלטה בידו ואכן יצא מכלל טומאה ויזכה להגיע אל עולמות הטהרה.

יהודי חייב לקיים את מצוות הי"ת ולשמוע בקולו בשל היותן מצוות הי"ת אף אלו שאינם מובנים לנו כגון פרה אדומה, שעטנז, כלאים

"זאת חוקת התורה ויקחו אלך פרה אדומה תמימה" בפרשה זו מודיעה לנו התורה שאת מצוות התורה יש לקיים גם אם נבצר ממנו טעמה של המצה, וכמו שאנו רואים בענין פרה אדומה שהוא חוק ללא טעם שהרי צוה הקב"ה ליקח פרה שהיא תמימה באדמימות ושלא עלה עליה עול וכו' ולהביאה להר הזיתים שהיה בדיוק נוכח בהמ"ק וישחטו אותה שם, וישרפו אותה, וימלאו מים חיים וישימו את האפר בתוך כלי מים ויזו את המים ע"ג הטמאים והמים האלו שנקראים מי נדה היתה להם סגולה שמתמאים את הטהור ומטהרים את הטמא. ומצוה זו היא אחת מסודותיה המופלאים של התורה שאי אפשר לחקור ולשאול טעמה אלא יש לקיימה כחוקה ביראה ובאהבת הי"ת. ולא נתגלה סודה אלא למשה רבנו שנאמר "ויקחו אליך" ואפי' שלמה המלך אמר - אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, והיא רחוקה גי' פרה אדומה.

ומפני מה נאמר זאת חוקת התורה ולא נאמר זאת חוקת פרה אדומה, לומר לך שכל מצוות התורה אפי' שיש מהם כמה מצוות שנראות לנו קשות מצד שאנחנו חמריים ושקועים בתאוות, בכל זאת צריך לקיימם היות והי"ת ציוה אותנו ואנו אוהבים אותו, ואז מתוך אהבתנו יהפכו הדברים בעינינו כמובנים ומתוקים, כמו שמצינו אצל אברהם אבינו עם יצחק בנו שהקריבו לעולה בשמחה לפני ה'.

חכמים מספרים על דמא בן נתינא (קידושין ל"א) שהפסיד ממון רב בשביל כיבוד אב ואם ולשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה ושילמו לו ישראל בעדה אותו סכום כסף שהפסיד בשעתו, ויש להבין מה הטעם קיבל בשכרו פרה אדומה דוקא. מסביר הר"ם, התנהגותו של אותו נכרי שהפסיד סכום גדול עבור מצות כיבוד אב עוררה בשמים קטרוג נגד ישראל ובכדי לשתק את הקטגור הזה נתנו לו מן השמים דוקא פרה אדומה כדי להוכיח שבעוד שהנכרי מסוגל לפזר הון על מצוה זו אשר השכל מחייבה, הרי ישראל מוכנים לפזר הון רב על מצוה שאינם מבינים אותה (וזה בא ללמדנו שגם מצוות כיבוד אב ואם חייבת להיות כמקבילה לפרשת פרה אדומה).

ועל כן יהודי חייב לקיים את מצוות הי"ת ולשמוע בקולו בשל היותן מצוות הי"ת אף אלו שאינם מובנים לנו כגון פרה אדומה, שעטנז, כלאים, כי אע"פ שטעמם כמוס מאתנו אולם לפניו יתברך גלוי וידוע וברור שאם הי"ת צונו לעשות אותן, בודאי רק לטובתנו הם.

משל למלך שחילו צר על איזו עיר והוא מפקד עליהם ונותן הוראות כיצד ואיך לנהל את המתקפה, ודאי שהחיילים נשמעים לפקודות המלך ללא סייג ואז הם מנצחים במלחמה. ואם ישאל מישהו את החיילים שיסבירו לו למה התחילה המתקפה דוקא כאן ולא במקום אחר, או למה נכנסו ממקום פלוני והשתמשו בנשק פלוני, לא ידעו מה להשיב, כי אין זה תפקידם לשאול שאלות אלא לקבל הוראות ולעשות אותן, כי בודאי המלך יודע מה הוא עושה וכיצד לנצח את המלחמה. כן אנו חייליו של הקב"ה עלינו לציית לפקודותיו אף שאינם מובנות לנו, משום שאין ספק כי הוא יודע לנהל לנו את העניינים וכל הפקודות שהוא נותן לטובתנו הם. (רבי בנימין מזלוויץ

ע"י קריאה בתורה הק' ירחצו עצמן

כתב הרה"ק בעל האמרי יוסף מספינקא זי"ע: איתא (פרשת חקת) "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי" - זה קאי על ההזאה ממש במעשה, שהיה בזמן שבית המקדש קיים, ואח"כ אמר "וחטאו ביום השביעי" - לפעמים יהיה החיטוי רק על ידי יום השביעי בעצמו שהוא השבת, ורוצה לומר, בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, די באמירה לבד שיקראו הפרשה בשבת קודש. "ורחץ במים" - ע"י תורה שנקראת מים, כדמצינו (ב"ק יז, א) אין מים אלא תורה, ורוצה לומר, ע"י קריאה בתורה הק' ירחצו עצמן, ועל ידי זה "וטהר בערב" - אפילו בגלות החל הזה שדומה לערב..."

לקח מאלף מטהרת אפק הפרה - לא לחיות לעצמו

כתב המהר"ם שיק (מאמרי שבת פרה): שלמה המלך אומר 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', ונלע"ד להסביר ענין פרה אדומה ע"פ מה שהאריך מרנא החתם סופר בכמה מקומות בדברי הגמ' (עירובין לב): 'ניחא ליה לחבר למעבד איסורא זוטא ולא לעביד עם הארץ איסורא רבא'. יהודי צריך לדעת שאינו חי רק לעצמו, יש ערבות בין כל ישראל, אם כל אחד יחיה לעצמו אין קיום לעולם, משה ואהרן לימדו אותנו כמה פעמים לעשות איסורא זוטא כדי שלא יכשלו באיסורא רבא, באו לפני אהרן יקום עשה לנו אלהים', הוא בעצמו לוקח את הזהב בידו, כדי לעכבם עד שיבא משה רבינו, ואי' במדרש להדיא שאמר אהרן הכהן, מוטב יתלה הסרחון בי ואל יתלה בכל ישראל. וכן משה רבינו אומר יאם לא תשא חטאתם, מחני נאי ומשבר את הלוחות עם השמות הקדושים, וכל זה כדי שלא יהיו כנשואה אלא כפנויה ולא יהיה החטא חמור כ"כ.

וזו הקדמת פרשת פרה 'ידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר' ואח"כ נאמר 'ויקחו אליך' לשון יחיד, בתחילה צירף את אהרן למשה, כי הם שניהם מלמדים אותנו בזה הענין, למסור נפש לכלל ישראל, וזאת חקת התורה, שהמזה אפר פרה צריך להיות טהור, וכדי לטהר את חברו הוא לוקח אב הטומאה בידו, והוא נטמא. אע"פ שאמרו רבותינו שהמזה עצמו אינו נטמא, ובפסוק כתב שהמזה כן נטמא, וכתב חתנו של מהר"ם שיק הגאון רבי יעקב פראג ע"פ מש"כ במשניות פרה, שאם ההזאה הצליחה וטיהרה, הוא טהור, ואם לא הצליחה ההזאה, אזי המזה טמא, וכל אחד שבא להזות לוקח על עצמו את האפשרות שיתכן שהוא ייטמא, כי היו פושטים אצבעותיהם לקבל ממימי ההזאה, ולא בטוח כלל שהמים יגעו בבשרו של הטמא. ומבואר במשניות פרה, שכיון שבאו המון אנשים להטהר במימי הפרה, היה רחוב בירושלים, ולמעלה בקומה שניה היה חלון, שם עמדו כמה כהנים עם מימי ההזאה, והם היו מזים עוד ועוד ועוד, וכל מי שהיה עובר באותו רחוב היה מקבל איזו הזאה על מצחו או אצבעו ונטהר. אך כל הזאה שלא פגעה בטמא, מטמאת את המזה.

כל חוטא מותר לקרב אע"פ שמתלכלך בזה, פרט לכופר ואפיקורס

וכמו כן כל אחד שעושה למען אחרים, ויוצא לחזק רחוקים, הרי הוא לוקח סיכון שמא לא יזכה לטהר את האחרים, אדרבה הוא יטמא ע"ז, זהו הלימוד של פרה אדומה, אתה תצא לחזק את האחרים, ואח"כ תשוב בתשובה על הירידה שהיתה לך, משה רבינו ואהרן הכהן עוסקים כביכול בתשובה על מה שעשו למען ישראל. וכן בדוד המלך כדי להורות תשובה. אך כל זה במומרים לתיאבון, משא"ב באפיקורסים ומינים, אין שום היתר לעסוק בטהרתם, כי שאני מינות דמשכי, וכל באיה לא ישובון, שם אסור לעסוק עמהם.

וזהו 'פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', היינו שאתה בא לטהר את השני שנפל מעבורת ה' או משמירת התורה, אפי' הוא תמים בעוונות אדומות מכף רגל ועד ראש, אך אין בו זה המום של כפירה שלא עלה עליו עול האמונה הק', רק איש כזה מותר לך לצאת לטהרו, ואח"כ לשוב בתשובה על העוונות הקלים שבדרך, משא"ב מין ואפיקורס שלא עלה עליו עול, הרחק מעליו ואל תעבור.

גלגול ושתי בפרה

אמרו רבותינו (פסיקתא רבתי פרשה יד): מעשה היה בישראל אחד, שהיתה לו פרה אחת חורשת. נתמעטה ידו, ומכרה לגוי אחד. כיון שלקחה הגוי וחרשה עמו ששת ימים של חול. בשבת הוציאה שתחרוש עמו, ורבעה לו תחת העול. היה הולך ומכה אותה, והיא אינה זזה ממקומה. כיון שראה כן, הלך ואמר לאותו ישראל שמכרה לו: "בוא טול פרתך. שמא צער יש בה, שהרי כמה אני מכה אותה, והיא אינה זזה ממקומה". אותו ישראל הבין לומר בשביל של שבת, והיתה למודה לנוח בשבת. אמר לו "בא ואני מעמידה".

כיוון שבא ואמר לה באזנה: "פרה פרה את יודעת, כשהיית ברשותי היית חורשת בימי החול, בשבת היית נחה. עכשיו שגרמו עוונותי, ואת ברשות הגוי, בבקשה ממך, עמדי וחרשי". ומיד עמדה וחרשה. אמר לו אותו הגוי: "אני מבקשך טול פרתך. עד עכשיו אני בא ומסב אחריך, שתהא בא ומעמידה על אחת וכי בכל פעם אצטרך לחזור אחריך שתבא להעמידה? חוץ מזו ומזו, איני מניחך, עד שתאמר לי, מה דברת ועשית לה באזנה אני נתיגעתי בה, והכיתי אותה, ולא עמדה".

התחיל אותו ישראל מפייסו, ואמר לו: "לא כישוף, ולא כשפים, עשיתי. אלא כך וכך הסחתי לה באזנה, ועמדה וחרשה". מיד נתירא הגוי, אמר: "ומה אם פרה שאין לה לא שיחה ולא דעת הכירה את בוראה, ואני שיצרני יוצרי בדמותו, ונתן בי דעת, איני הולך ומכיר את בוראי". מיד בא ונתגייר, ולמד, וזכה לתורה, והיו קוראים שמו יוחנן בן תורתא, ועכשיו רבותינו אומרים הלכה משמו ע"כ.

כתב הרמ"ע מפאנו (ספר גלגולי נשמות אות ו') "ושתי שאנו קוראים עליה במגילה, נתגלגלה באותה פרה שמכר החסיד ולא היתה רוצה לחרוש בשבת. כי היתה רוצה שיעשו בנות ישראל מלאכה בשבת, ואותו חסיד היה מכירה [ידע שהפרה גלגול של ושתי] לכן מכרה לגוי ולא רצה לתת לה הנאה שלא תעבוד בשבת. ואותו גוי המתגייר בגלל המעשה שקרה, הוא אחשורוש, וכך היה תקונה".

וכתב בספר הגלגולים למהר"מ פאפריש ז"ל (פרק ס"ג) "מרדכי שלא רצה להשתחוות להמן והיה סיבה שהכניס את ישראל בסכנה גדולה, היות ומרדכי היה גלגול יעקב אבינו ע"ה והמן היה גלגול עשו הרשע, ועל מה שהשתחוה יעקב לעשו וקרא אותו "אדוני" עשו, לכן עתה קנה אותו לעבד וגם לא רצה להשתחוות לפניו, כדי שיתקן קלקול הראשון

וצריך לדעת דגלגול הוא בגימטריא "חסד", כיוון דחסד הוא לאדם לבא בגלגול. והוא מאי דכתיב בתהלים: "תורת ה' תמימה משיבת נפש", כיוון שהקב"ה רוצה שאדם יקיים כל התורה כולה בשלימות, לכן משיבת נפש, צריך האדם לבא בגלגול ולהשיב נפשו לזה העולם עוד הפעם, כדי להשלים מה שחיסר ממנה". (טעמי המנהגים).

אמנם דברי המהר"ם פאפריש לכאורה צריכים ביאור, כי הרי הביא הגאון חיד"א בשם המקובלים כי יעקב אבינו בהשתחויות שלו לעשיו עשה תיקון גדול מאד כי ביטל את הסטרא וכוחות הטומאה של ז"ת ספירות דקלי' שהם קלי' הכנעני והפריזי וכו', ורצה לבטל את הג"ר והיתה באה הגאולה ולא הצליח. אבל בשבעה השתחויות ביטל את שבעה תחתונות דקלי', ובא להשתחוות פעם שמינית וראה את זה הס"מ שהיה על ראשו של עשיו והוא כנגד הדעת דקלי' קליפת עמלק, ומיד פחד מאד ואמר לעשיו רוץ מיד לקראתו ואל תתן לו להשתחוות לבטל אותנו למעלה. ולכן רץ עשיו ונשקו וחבקו כדי שלא יבטל את כוחו וא"כ יעקב עשה תיקון גדול בהשתחואה ולא חטא, וצ"ע. ואולי עתה התיקון ע"י שלא השתחוה להמן זה יתקן.

פרשת פרה

לשם יחוד ופרשה של פרשת פרה

קודם קריאת פרשת פרה אומרים זה
לשם יזווד קודשא בריה הוא ושכינתיה
זו"ן יאהדונהי
ברזילו ורזימו ורזילו
יאההויהה יאההויהה
ליזודא שם י"ה או"א בו"ה זו"ן
ביזודא שלים
יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנחנו באים לקרות (לשמע) קריאת פרשת פרה אדמה לתקן שרש מצוה זו במקום עליון לעשות נחת רוח ליוצגנו ולעשות רצון בוראנו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

קריאה לפרשת פרה

וידבר יהוה יאהדונהי אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת זקת התורה אשר-צוה יהוה יאהדונהי לאמר דבר אל-בני ישראל ויקוו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מזוז למזונה ושזט אתה לפניו: ולקוז אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נכזו פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים: ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה שרף: ולקוז הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוף שרפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורזץ בשרו במים ואזר יבא אל-המזונה וטמא הכהן עד-הערב: והשרף אתה וכבס בגדיו ורזץ בשרו במים וטמא עד-הערב: ואסף איש טהור את אפר הפרה והניז מזוז למזונה במקום טהור והיתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי נדה זוטאת הוא: וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וטמא עד-הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לזקת עולם: הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת ימים: הוא יתזטא-בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתזטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות ולא יתזטא את-משכן יהוה יאהדונהי טמא ונכרתה הנפש

ההוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא-זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהָל כָּל-הַבָּא אֶל-הָאֶהָל וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֶהָל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכָל פְּלִי פְתוּזוֹ אֲשֶׁר אֵין-צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכָל אֲשֶׁר- יָנַע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּזִלְזוּל-זָרֵב אוֹ בְּמֵת אוֹ-בְעֵצִים אָדָם אוֹ בְּקָבָר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְלִקְזוֹ לְטָמֵא מֵעַפָּר שִׁרְפַת הַזֹּטָאֹת וְנָתַן עָלָיו מִיִּם זָמִים אֶל-כָּלִי: וְלִקְזוֹ אֲזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהָזָה עַל-הָאֶהָל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֶּגַע בְּעֵצִים אוֹ בְּזִלְזָל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקָבָר: וְהָזָה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְזוֹטָאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרוּזָן בַּמַּיִם וְטָהַר בְּעָרֵב: וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִטְמָא וְלֹא יִתּוֹטֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה יֵאֱהוֹנֶה טָמֵא מִי נָדָה לֹא- זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהִיתָה לָהֶם לְזָקָת עוֹלָם וּמָזָה מִי-הַנְּדָה יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֶּגַע בְּמִי הַנְּדָה יִטְמָא עַד-הָעָרֵב: וְכָל אֲשֶׁר-יָנַע-בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֶּנְעַת תִּטְמָא עַד-הָעָרֵב:

ביאור ההפטרות

הפטרות פרשת פרה

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר שה' יטהר את ישראל במים טהורים, שהם מי אפר פרה אדומה, וזה מעין המפטיר שקורא בפרשת פרה, שמדובר על פרה אדומה ועל טהרת הטמאים במי אפר הפרה.

תוכן ההפטרות

ה' אומר ליחזקאל שישאל טימאו את הארץ במעשיהם, ולכן הוא מרחיק אותם מעל פניו כאשר נדה המרוחקת מבעלה בימי טומאתה, ולכן פיזר אותם בגולה, אך גם כאשר באו בין הגוים, חיללו את שם ה'. כי הגוים אומרים: כיצד ה' זרק את עמו, אין זאת כי אם מבלי יכולת ה' להשאירם בארצם,

לכן ה' יעשה למען שמו המחולל בגוים, לא למען ישראל כי מעשיהם לא טובים, יטהר אותם מטומאתם, יתן להם לב רך ונכנע שישמעו בקולו, יתן להם רוח קדושה ויעשה שילכו בחוקותיו ומצוותיו, ירבה את הדגן ופירות השדה, ולא יסבלו עוד מרעב, והארץ שהיתה שוממה תיהפך לפורחת כגן עדן. ואז שמו יתברך יתקדש בעיני הגוים בראותם את הנפלאות שעשה למען עמו ישראל.

יחזקאל פרק ל"ו פסוק ט"ז - פסוק ל"ו.

טז וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: **יְבִן-אֲדָם** אתה יחזקאל הנביא שמע את דברי, הנה **בֵּית יִשְׂרָאֵל** אשר היו **יֹשְׁבִים עַל-אֲדָמָתָם** בארץ ישראל בזמן בית שני (מלבי"ם) **וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם**

וּבַעֲלִילוֹתֵם ובמעשיהם (ת^י) **בְּטֹמְאוֹת הַנְּדָה** [א] **הֵיְתָה דְרִבְכָם לְפָנַי** הרחקתי אותם מעלי כאשה נדה המרוחקת מבעלה (מ^ד), ובכל זאת לא גרשתי אותם לגמרי רק כטומאת נדה שעוד מעט תטהר לבעלה (ד^ק) ואני מצפה שיטהרו טוממתם (מלבי"ם): **יַחַד וְאַשְׁפֹּךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם עַל-הַדָּם** בעבור הדם הנקי **אֲשֶׁר-שָׁפְכוּ עַל-הָאָרֶץ** וגם בעבור (מ^ד) **וּבַגְּלוּלֵיהֶם** בע"ז (ע"פ ת"י) **טֹמְאוֹתָהּ** את ארץ ישראל, והנה על שתי עבירות הללו מקיאה הארץ את יושביה (מלבי"ם) ולכן: **יֵט וְאַפְיִץ וּפִיזְרֵתִי אֶתְכֶם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת** ומן הגויים פוזרו בארצות רחוקות **בְּדְרִבְכָם וּבַעֲלִילוֹתֵם** וכמעשיהם **שִׁפְטֵיהֶם** אף שהגלותם לא סילקתי השגחתי מהם לגמרי אלא נתתי להם ענשם כמידת עוונותיהם (מלבי"ם): **כִּי וַיָּבֹאוּ אֶל-הַגּוֹיִם** הקב"ה בא עמם בגולה **אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה** לבבל, **וַיַּחְלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי** [ב] השפילו את כבודי, ומהו החילול **בְּאָמֹר לָהֶם** כי הקב"ה כביכול הטה אזנו לשמוע מה היו אומרים השבאים, ושמע איך הגויים ההם אומרים על עם ישראל הנה **עִם-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וּמֵאֲרָצוֹנוּ יֵצְאוּ** ואין ח"ו בידו יכולת להצילן ולא יכול להשאירם בארצו (רש"י): **כִּי וַאֲחַמְלֵם חֲסֵתִי** (ת"י) **עַל-שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ** אשר נתחלל על ידי **בֵּית יִשְׂרָאֵל** (מ^ד) עקב מעשיהם הרעים שגרמו לגלות ולחילול שמי (מלבי"ם) **בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאוּ שָׁמָּה: כִּי לֹכֵן אָמַר לְבֵית-יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה** התשועה שאושיעכם (רש"י) **בֵּית יִשְׂרָאֵל** להוציאכם מארץ העמים ולהביא אתכם לארצכם (מ^ד) **כִּי אִם-לְשֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר-בָּאתֶם שָׁמָּה: כִּי וְקִדְשֵׁתִי** מעתה אקדש (מ^ד) **אֶת-שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלְלֵי בַגּוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם** על ידי שאביא אתכם אל אדמתכם (ע"פ רש"י) **וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדֹּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם** וזה על ידי שאכופף אתכם לחזור בתשובה (מלבי"ם): **כִּד וְמָה הַקִּדּוּשׁ** (מ^ד) **וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם מִן-הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל-הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדַמְתְּכֶם** [ואפילו שארץ ישראל נתכווצה אחרי גלות ישראל, עתה תחזיק את כל ישראל]:

עיונים והארות

טובה ולכך הוצרכו ליישב בארץ אחרת ומחללין את ארץ הקדושה אשר עיני ה' דורש אותה. או יאמר דמחללין את השם באופן שהם טועים אחר תאות הגופניות וידוע דהם יותר מחללין את השם בחטא משאר או"ה. דענין החוטא הוא אם מקבל מקרה מגרמיים השמים הוא עלול לאותו חטא ויש לו מעט התנצלות בזה היות הרשות נתונה. וגם יש ארץ שממנה יצא רשע ע"פ המזל הממונה עליה. אולם ישראל הם למעלה מן המזל וארץ הקדושה איננה מושפעת מן המזל דעיני ה' דורש אותה ואין לישראל התנצלות כלל על חטאם ומחללין את שם קדשו באמור להם עם ה' אלה ואין נשפעין מן המזל ומארצ' יצאו דגם א"י היא למעלה מן המזל וק"ל (אהבת יהונתן).

א. **כטומאת הנדה** - מה נדה זו מטמאה ומטהרה, כך עתיד הקב"ה לטהר את ישראל, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'. דבר אחר - כטומאת הנדה ולא כטומאת המת, מת בבית אין כהן גדול נכנס לשם, אבל נדה נכנס עמה בבית ויושב עמה על האצטבא ובלבד שלא תהא מנודת כן אלו נמשלו ישראל לטומאת מת אתה אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם, אבל בנדה כשם שהכהן עמה בבית ואינו חושש, כך השכינה שורה על ישראל אף על פי שהם טמאים, שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם (תנחומא).

ב. **ויחללו את שם קדשי וכ"ו** - הענין חילול השם הוא מפני שהם מתביישין לומר שגלו עבור חטאם מארץ טובה אל ארץ אחרת. אולם אם הם נותנין סיבה לזה כי הארץ איננה

וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים ^{כה} מי אפר פרה אדומה (רש"י וי"ד), ומי התורה **וַיִּטְהַרְתֶּם** [ג] **מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם** מכל התאוות ומטומאת הנפש **וּמִכָּל-גִּלְגֻּלֵיכֶם** שהוא חטא ע"ז **אַתְּהָר אֶתְכֶם:** כו' **וַנְּתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ** יצר שנתחדש לטובה (רש"י) שיהיה נוטה רק לטוב **וְרוּחַ חֲדָשָׁה** לקבל דברי השי"ת באהבה **אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת-לֵב הָאֲבֹן** [ד] לב קשה כאבן וכבד שאינו רוצה לטמוע ולהבין **מִבְּשַׂרְכֶם וַנְּתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר** נכנע ורך כבשר (פ"ד): כו' **וְאֶת-רוּחִי** רוח קודשי (רד"ק) ורוח הנבואה (פ"ד) **אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם** ואז על ידי השראת השכינה ורוח"ק תקבלו טבע אחר מצד הטוב (מלבי"ם) **וְעֵשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-בְּחַקֵּי תֵלְכוּ** ולא תעשו עוד את הרע **וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעֵשִׂיתֶם:** ^{כה} **וַיֵּשְׁבֹתֶם בְּאָרֶץ** ולא תגלו עוד מן

עיונים והארות

(תורת משה לחת"ס).

וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וכו' - יש ליישב כפל לשון טהרה והענין הוא דכל חטא בני אדם יכול לטהר בתורה כענין שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה והתורה מטהרת מכל חטא ועון כמו דאמרי' אם פגע בך מנוול זה משכחו לבה"מ דבד' אמות של הלכה אין מקום ליצה"ר. ואולם חטא עבודה זרה אין התורה מטהרת אותו כי אם הוא מטמא עצמו ברעיון יפול בו הספק וכמו שמצינו במנשה מלך יהודה שהיה דורש דרשות של דופי על כל התורה כולה וכן אמר לרב אשי בחלמא אי הוית התם הות נקיטא בשיפולי גלימא ורהיטת אבתריה דמתוך שהיה חכם גדול יבקש לדעת יותר ויוסיף דעת יוסיף מכאוב. ואין תרופה לזה המכה אלא תשובה וזהו מי חטאת שישב בדד ויתחרט על המרי אשר עשה וזהו ענין מבואר בתורה דכתיב זאת חקת התורה אדם כי ימות באוהל הרצון אדם היא הנשמה הנקראת אדם וכי ימות באוהל שרעינו יעלה למעלה והציץ ומת כמ"ד בן עזאי הציץ ומת. הוא יתחטא בו במי חטאת ולא בענין אחר. וכן אמרי' בגמ' דאם לא יחזרו ישראל בתשובה הקב"ה מעמיד להם מלך כהמן ויחזרו למוטב ובזה יטהרו מכל פשעיהם. וז"ש וזרקתי אליכם מים טהורים זהו התורה דהיא מים חיים ממעיין הטהור וטהרתם מכל טומאותיכם דהתורה מטהרת את הטמאין בנפש מענין שאר עבירות ולא מענין ע"ז. ואולם מכל גלוליכם היינו עון ע"ז שמגואל ומשוקץ ומטונף אטהר אתכם היינו שהוא מעמיד מלך כהמן ויחזרו למוטב ובזה יטהרו וק"ל (אהבת יהונתן).

ד. לב האבן — דרש ר' עזריא ואי תימא רי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע, הקב"ה קראו רע, כי יצר לב האדם רע... יחזקאל קראו אבן, שנאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם (סוכה נ"ב).

ה. ואת רוחי אתן בקרבכם, - רבי חייא בר אבא אמר ואת רוחי אתן בקרבכם, בעולם הזה היא נבזקת באחד מאבריה, אבל לעתיד לבא היא נבזקת בכל הגוף. בעולם הזה ויפח באפיו נשמת חיים, אבל לעתיד לבא בנשימה, ואת רוחי אתן בקרבכם (ב"ר כ"ו)

ג. וזרקתי עליכם - א"ר עקיבא אשריכם ישראל, מי מטהר אתכם ולפני מי אתם מטהרים, אביכם שבשמים, שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל (יומא ע"ה).

וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וכו' - לכאורה הכתובים הללו נראין כפולים ומכופלים ואפשר לפרש דכבר נודע דע"י העונות הסט"א נכנסת בקרב איש ודוחה הקדושה ומגיע הלכלוך גם למעלה בשרשי אחיזות התפשטות נשמתו בכל הדרכים אשר היה השפע קדוש יורד לנפשו וכמ"ש הרב החסיד מהר"א גאלנטי זלה"ה על פסוק נחפשה דרכינו ונחקרה ע"ש באריכות וז"ש וזרקתי עליכם מים וטהרתם מכל טומאותיכם אשר נטמאתם למטה ומכל גלולכם למעלה במקום אחיזת נשמתכם אטהר אתכם. וכאשר בתועבו' הסט"א דכא היצר הטוב שבכם ונפשכם, לז"א ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה כלומר דאחדש יצר טוב והרוח המדוכאים ויתחדשו מנוערים מחלאת זוהמת היצר הרע והסט"א ויהיו נראים חדשים, והסירותי את לב האבן הוא היצר הרע וכו' ואחר השבח הזה ונתתי רוחי רוח קדוש גדול יתר מאד מאשר היה לכם וז"ש ואת רוחי אתן בקרבכם וכו' והושעתי אתכם מכל טומאותיכם הם המקטרגים אשר נבראו מהעונות המה יאבדו ואתה תעמוד (החיד"א).

וּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וכו' - יש לפרש ידוע כי הקב"ה אומר שובה ישראל וישראל אומרים השיבנו ה' אליך כדאיאת במדרש היינו שקשה לנו לעשות תשובה שלימה ובפרט מאהבה בלתי סיוע מהקב"ה לכן ישראל אומרים שהקב"ה יחזירם בתשובה תחלה והקב"ה אומר שישראל יתחילו תחלה בתשובה והנה באמת מלמעלה באים הרהורי תשובה ואח"כ צריכים אנחנו להתאמץ בתשובה בכל יכולתינו ומה שאינו בכוחינו לשוב בתשובה שלימה מאהבה לזה הקב"ה יסייע לנו משלו וזה אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים רק זריקה כעלמא כמי שזורק איזה טפים וזה התעוררות תשובה שבא מלמעלה ואח"כ וטהרתם אתם בעצמיכם בכל יכולתכם ואח"כ הקב"ה יסייע לגמר התשובה שלימה וזה מכל טומאותיכם וגילוליכם אטהר אתכם וק"ל

הארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם להאמין בי ולשמור מצותי ואנכי אהיה לכם לאלהים לעזור לכם ולהושיע אתכם (מ"ד): כט והושעתני ארחיק אתכם מכל טמאותיכם [ו] שעד עתה הייתם רגילים בהם, ועתה אני יעיד את לבבכם להיות נזהרים מהם וקראתי ואצוה אל-הדגן והרביתי אתו שיפרה וירבה (מ"ד) וכן שיהיה בו טעם טוב (ע"פ מלבי"ם) ולא אתן עליכם רעב: והרביתי את-פרי העץ ולא תצטרכו ליבא מחוץ לארץ ותגובת השדה [ז] הצמחים ופירות השדה למען אשר לא תקחו תסבלו עוד חרפת רעב בגוים ולא תצטרכו לצאת לחו"ל בעבור חרפת רעב: לא וזכרתם כאשר תזכרו את-דרכיכם הרעים ומעלליכם ומעשיכם אשר לא טובים ונקמתם בפניכם [ח] תתחרטו ותאמרו בדין הכרתנו ה' (מ"ד) על עונתיכם ועל תועבתיכם מעשים רעים שעשיתם מעיוות השכל: לב לא למענכם אני-עשה את הגאולה הזאת נאם אדני יהוה יודע לכם יהיה ידוע לכם שאין הגאולה למענכם (מ"ד), ואדרבה בושו אתם מעצמכם והקלמו על ידי אחרים (מלבי"ם ישעיה א, כט) מדרכיכם אשר לא טובים בית ישראל: לב פה אמר אדני יהוה ביום טהרי שאכפר אתכם מכל עונותיכם והושבתי את-הערים להיות מיושבות באנשים (מ"ד) ונבנו הערים החרבות שהיו חרבות: לד והארץ הנשמה השוממה תעבד אז בחרישה וזריעה (מ"ד) תחת אשר היתה שממה ליעני פל-עובר: לה ואמרו העוברים דרך שם יתמהו ויאמרו הארץ הלזו הזאת הנשמה השוממה היתה עתה פגן הנטועה בעדן והערים החרבות שהיו חרבות והנשמות והשוממות והנהרסות עכשיו בצורות ישבו נתיישבו באנשים במגדלים ובחומות (רש"י, מ"ד): לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני יהוה בנתי הנהרסות נטעתי הנשמה ולא נעשה הדבר במקרה אני יהוה דברתי אני המדבר שכן יהיה ועשיתי ואני הוא העושה (מ"ד):

עיונים והארות

עליהם ביוה"כ אחר וחד אמר שמתודה עליהם ואמ"ו דפלוגתייהו תליא בהאי פלוגתא ח"א עבירה נעשות כזכיות א"כ אינו מתודה עליהם ביוה"כ אחר דלמה לו להזכיר הלא הם נעשים כזכיות וחד אמר דנעשים כשגגו"ו א"כ יש להתודות עליהם כי צריך להתודות על השגגות. וידוע דתשובה מיראה עבירות נעשות כשגגות וז"ש וזכרתם את דרכיכם וכו' היינו דיתודו על חטאים לפי דכבר בארנו לעיל שהאל יתב' יטהר אותן היינו באופן שיעמיד להם מלך כהמן וישבו ואולם זה התשובה היא מיראה וא"כ עבירות נעשין כשגגות לכך מבאר דיתודו עליהם אף אח"כ וא"ש וק"ל (אהבת יהונתן).

ו. והושעתני אתכם מכל טמאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אותו - אפשר לפרש את הפסוק על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל (והובאו דבריהם בשער הקדושה), שאין הפירות באים לידי הרקבה אלא על ידי מעשיהם הרעים. וזהו שאומר הכתוב: "והושעתני אתכם מכל טמאותיכם", דהיינו לאחר שתחזרו בתשובה, אז יקויים: "וקראתי אל הדגן והרביתי אותו", שהפירות יהיו בשפע (תנופה חיים).

ז. עיין רש"י ואבן עזרא דברים פרק לב (פס' יג).

ח. וזכרתם את דרכיכם וכו' ונקטתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם - פירושו דיתודו על עונם. ויובן עפ"י מאמר הגמ' חטאים שהתודה עליהם יוה"כ זה אין מתודה

